

VITÁK A „MÁSİK” ÁLLAMHATALOMRÓL

**VÁLOGATÁS A FEGYVERES TITKOS TÁRSASÁGOK ÜGYÉBEN
ELHANGZOTT PARLAMENTI FELSZÓLALÁSOKBÓL, 1923–1924**

**szerkesztette:
Kántás Balázs**

**VITÁK A „MÁSİK” ÁLLAMHATALOMRÓL
VÁLOGATÁS A FEGYVERES TITKOS TÁRSASÁGOK
ÜGYÉBEN ELHANGZOTT PARLAMENTI
FELSZÓLALÁSOKBÓL, 1923–1924**

A forrásokot sajtó alá rendezte, magyarázó jegyzetekkel ellátta és a bevezető tanulmányt írta, valamint a fontosabb történelmi személyek életrajzi adattárát összeállította:
Kántás Balázs

A forráskiadvány a
HORTHY-KORSZAK KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
támogatásával és társkiadásában valósult meg.

ISBN 978-615-00-8390-2

**MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST, 2020.**

TARTALOM

A „MÁSİK” ÁLLAMHATALOM? FEGYVERES TITKOS
TÁRSASÁGOK ÉS HOZZÁJUK KÖTHETŐ ERŐSZAKOS
BŰNCSELEKMÉNYEK A BETHLENI KONSZOLIDÁCIÓ
ELSŐ ÉVEIBEN.....5

VÁLOGATÁS A FEGYVERES TITKOS TÁRSASÁGOK
ÜGYÉBEN ELHANGZOTT PARLAMENTI FELSZÓLA-
LÁSOKBÓL, 1923–1924.....49

1. Fábıán Béla interpellációja a titkos társaságokról.
Részlet a nemzetgyűlés 149. üléséből, 1923. július 4. 50
2. Rassay Károly felszólalása a titkos társaságok által
elkövetett bűncselekmények ügyében.
Részlet a nemzetgyűlés 149. üléséből, 1923. július 4. 94
3. Vázsonyi Vilmos felszólalása a titkos társaságok által
elkövetett bűncselekmények tárgyában.
Részlet a nemzetgyűlés 162. üléséből, 1923. július 26. 100

4. A nemzetgyűlés mentelmi bizottságának jelentése lázadás előkészítésére létrejött szövetség büntette miatt gyanúsított és tettenkapás folytán 1923. november 6-ika óta őrizetben, illetve előzetes letartóztatásban levő dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő mentelmi ügyében, Budapest, 1923. november 22.108

5. Rassay Károly felszólalása, melyben Andréka Károly főkapitány-helyettest a szélsőjobboldali titkos társaságokkal való összejátszással vádolja. Részlet a nemzetgyűlés 196. üléséből, 1923. november 29..... 121

6. Drozdy Győző felszólalása Héjjas Iván és különítménye büntetteiről. Részlet a nemzetgyűlés 226. üléséből, 1924. január 22..... 129

A KÖNYVBEN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA.....146

A „MÁSİK” ÁLLAMHATALOM? FEGYVERES TITKOS TÁRSASÁGOK ÉS HOZZÁJUK KÖTHETŐ ERŐSZAKOS BŰNCSELEKMÉNYEK A BETHLENI KONSZOLIDÁCIÓ ELSŐ ÉVEIBEN

A fegyveres titkos társaságok legbefolyásosabbika – a Kettőskereszt Vérszövetség

A Horthy-korszak első néhány éve a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, melyek a politikai életre is bizonyos fokú befolyással rendelkeztek.¹ E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete (a legálisan bejegyzett egyesületek egyébként pártpolitikai tevékenységet nem folytathattak) valamilyen társadalmi egyesület formájában, olykor informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki a tevékenységüket.

A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve: KKV vagy KKV Sz) nevű katonai titkos társaság / irreguláris katonai alakulat az ilyen titkos szervezetek közül is kiemelkedik, mert esetében jó eséllyel nem csupán valamiféle önszerveződő egyesületről, hanem inkább titokban működő állami, vagy legalábbis kvázi-állami szerv-

¹ UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitaizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012, 97–100.

ről beszélhetünk. Bár a szervezet az 1920-as évek első felében erősen jelen volt a köztudatban, és számos törvényteleniséget (pl. politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket, stb.) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, így működéséről keveset tudunk. Ez a kevés azonban jóval így is jóval több, mint a semmi. A KKV Sz nem volt más, mint az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X)² nevű titkos társaság katonai szárnya. Az Etelközi Szövetségről, a korszak kiterjedt befolyással rendelkező, a szabadkőművesség ellenében alakult, annak nacionalista változataként funkcionáló titkos társaságáról titkossága és titkzatos-sága ellenére viszonylag sokat tudunk. Az EX a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét is irányította, vagy legalábbis megkísérelte irányítani, így azok ernyőszervezetének is tekinthető. Valószínűleg 1919 novemberében alakult Szegeden, és a későbbiekben kb. 5000 tagot számláló társaságot a 7–12 fős Vezéri Tanács, más néven Nagytanács 1944 végéig többnyire a katonákat tömörítő Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE)³

² Az Etelközi Szövetség történetéről összefoglaló tanulmányt írt többek között Fodor Miklós Zoltán. Vö. FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156. Mindazonáltal Fodor Miklós Zoltán összefoglaló tanulmánya is szórványos forrásbázison és a témában eddig megjelent szekunder szakirodalmon alapul, így megállapításai vállaltan igen nagyrészt feltételezések.

³ A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselői kerültek többségbe

együttműködésben irányította, annak a budapesti székházában tartotta összejöveteleit. Az EX rítusaiban és külsőségeiben az általa gyűlölt szabadkőművességre kívánt hasonlítani, ironikus módon még a székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be. Kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt politikai életre, befolyását pedig jól mutatja, hogy tagjai voltak a korszak jelentős politikai és katonai vezetői.⁴ Horthy Miklós kormányzó – a róla elterjedt legendákkal ellentétben – pragmatikus, kissé földhözragadt politikusként valószínűleg nem volt tagja egy titkos társaságnak sem, ám mivel bizalmasai közül sokan tagok voltak, így akarátát e társaságokban is tudta érvényesíteni. Az EX-be meghívás alapján felvételüket kérők e célra kidolgozott szertartás keretében életrehalálra szóló fogadalmat tettek az irredenta és nemzetvédő célok szolgálatára. A Vezéri Tanács az ország sorsát érintő fontos kérdéseket megtárgyalta. A II. világháború alatt báró Feilitzsch Berthold, aki hosszú időn keresztül a Vezéri Tanács elnöke volt, a nyilasokat kezdte támogatni és fokozatosan magához ragadta az

(pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold, stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párthadseregét. 1944 elején 144 fiókegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről lásd: DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

⁴ Vö. ZADRAVECZ István, *Páter Zadraveczi titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967. Az eredeti forrás ma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található: HU-ÁBTL-A-719.

ekkorá amúgy már ekkorra egyre kisebb befolyással rendelkező szervezet irányítását.⁵ Az EX-ről, ha szórványosan is, sok minden tudható, az annak katonai szárnyát képező KKVSz esetében rosszabb a helyzet. Ha lehet hinni az ellentmondásos forrásoknak, úgy a szervezet minden valószínűség szerint 1919 őszén jött létre az ellenforradalom védelmére, a kommunista és más baloldali erők elleni harcra, valamint az irredentizmus céljaira. Parancsnoka Siménfalvy Tihamér ezredes volt, aki a külföldi szélsőjobboldali szervezetekkel, különösen az osztrák és a német nacionalista mozgalmakkal is kapcsolatot tartott, továbbá vezető szerepet töltöttek be benne a fehérterror olyan hírhedt alakjai, mint Héjjas Iván vagy Prónay Pál paramilitáris vezetők.

Héjjas Iván egyes források szerint a szervezet helyettes parancsnoka is volt. Vezetői között lehetett továbbá a későbbi miniszterelnök, Gömbös Gyula, Endre László, Zadravec István tábori püspök, valamint Görgey György ezredes, a kormányzói testőrség parancsnoka. Katonailag szervezett egységeinek tagjait igen szigorú eskü kötötte. A KKVSz legális fedőszerve minden valószínűség szerint egy ideig a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület volt, mely azonban jóval később alakult meg, mint a titkos társaság maga, az alapszabályát csak 1922-ben hagyták jóvá. Egyes források szerint a KKVSz titkos gyűléseit a Nádor laktanyában (is) (ez a Prónay Pál paramilitáris alakulatával való szoros személyi átfedésekre utal) tartotta, tagjai pedig elsősorban csendőr- és katonatisztek, valamint földbirtokosok és közigazgatási tisztviselők voltak. A budapesti központon kívül minden nagyobb városban működött egy-egy alszervezet, a tagok pedig behálózva a

⁵ KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 177.

magyar államapparátust elsősorban a kommunistagyanús egyének megfigyelésével és a baloldali szervezkedések feltérképezésével és megakadályozásával foglalkoztak.

A KKVSz neve felmerült olyan nagy sajtónyilvánosságot kapott bűnesetek mögött is, mint a nyolc halálos áldozatot követelő, 1922-es antiszemita bombamerénylet az Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen, a három ember életét kioltó 1923-as csongrádi bombamerénylet, vagy épp az ugyancsak 1923-as állítólagos irredenta magyar merényletterv a román királyi pár ellen. Az erzsébetvárosi bombamerénylet peranyaga⁶ a KKVSZ történetének is igen fontos forrása, ugyanis Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomása szerint a KKVSz a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes katonai irányítás alá vonása, egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre 1919–1920 tájékán. Ebben az értelemben tehát titkos katonai alakulat, állami szervezet volt, még ha bizonyos tagjai saját indíttatásból követtek is el törvénybe ütköző cselekményeket.

Ezzel egybevágnak Ujszászy István tábornok, a magyar katonai titkosszolgálat vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései. Ezek szerint az 1920-as években a honvédségen belül titokban, de a kormány és a kormányzó tudtával és beleegyezésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – külföldi szabotázs-, diverzáns- és terrorakciókat kidolgozó és kivitelező csoport, melynek a vezetője ugyancsak Siménfalvy Tihámér ezredes, majd annak 1929-es halála után Papp Dezső alezredes volt. A Siménfalvy-csoport a Várban, a külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége pedig a kisantant államokra irányult,

⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924. Márffy József és társai pere

középtávon előkészítve a magyarlakta területek esetleges visszafoglalását. 1936-ban ebből a titkos katonai csoportból nőtt ki a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, s nevével ellentétben nem csupán a honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a kisantant államokban szabotázs- és diverzánsakciókat is előkészített és végrehajtott a miniszterelnökséggel és a külügyminisztériummal szoros együttműködésben. A Siménfalvy-, később Papp-csoport, majd a honvéd vezérkar 5. osztálya kétségkívül létezett, és tevékenységükből, valamint Siménfalvy szervezői tevékenységéből akár a KKVSz-szel való szoros átfedésekre következtethetünk.⁷ A KKVSz ebben az értelemben sok hasonlóságot mutat a német Fekete Reichswehrrel, melynek (a náci párthoz is köthető) különböző szabadcsapatait a német kormány is a fegyverkezési korlátozás alatt álló hadsereg egyfajta félhivatalos tartalékos egységeiként kezelte.

A Kádár-korszakban a marxista történetírás igyekezett a Horthy-rendszer valós befolyással bíró jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét és tevékenységét felnagyítani és kihangsúlyozni, olykor már-már afféle árnyékkormányként beállítva e társaságokat. Nincs ez másként a KKVSz esetében sem. Az ellenforradalomról szóló könyvében Nemes Dezső például azt írja, a KKVSz a Horthy-korszak első időszakának egyik legjelentősebb titkos szervezete, melynek megalapításában a Nemzeti Hadsereg első különítmény-parancsnokai vettek részt 1919 júliusában. A szervezet végig a hadsereg irányítása alatt

⁷ UJSZÁSZY István, *Vallomások a boltak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 356–359.

állt, középtávú célja pedig valóban az volt, hogy feszültséget keltsen és lázadást robbantson ki a trianoni békeszerződés után a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken, elsősorban a Csehszlovákiához került Felvidéken, ahová majd a reguláris hadsereg rendcsinálás címén bevonult volna a területek visszafoglalása céljából.⁸ Nemes szerint emellett a KKVSz belső kémelhárítással és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények elkövetésével is foglalkozott, illetve Prónay Pál feljegyzéseire hivatkozva azt is állítja, hogy a szervezet már az Etelközi Szövetség megalakulása előtt létrejött, hiába tartozott később valamilyen módon a jelentős személyi átfedések miatt is annak irányítása alá. Nemes meglehetősen határozott állításokat tesz ugyan a KKVSz-ről, ám kevés forrásra hivatkozik, így megállapításainak lehet ugyan igazságtartalma, de mindenképpen kritikával kezelendők. A KKVSz forrásbázisa igencsak szórványos, a kutatók rendelkezésére álló információk a szervezet működéséről ellentmondásosak és homályosak. Az 1920-as években, a Horthy-korszak elején, a tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időket követően ugyanakkor előfordult számos megdöbbentően súlyos, olykor több ember életét követelő, a korszak titkos és kevésbé titkos egyesületeihez és paramilitáris alakulataihoz köthető, nagy nyilvánosságot kapott bűncselekmény. Ezekkel időről időre érthető módon a KKVSz-t is kapcsolatba hozták mind a közbeszédben, mind a sajtóban, mind pedig a parlamentben.

⁸ NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 155–160.

Héjjas Iván és különítményének tevékenysége

Héjjas Iván, a viszonylag jómódú parasztcsaládból származó, első világháborúból hazatért fiatal repülő főhadnagy kétségtelenül hamar a tanácsköztársaság bukása utáni ellenforradalmi megtorlás egyik hírhedt különítményparancsnokává vált, akinek nevéhez talán a legtöbb önkényesen elkövetett gyilkosság köthető.⁹ Héjjas az Ébredő Magyarok Egyesületének,¹⁰ a korszak legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással rendelkező radikális jobboldali társadalmi szervezetének egyik alapítója és korai vezetője is volt, így Duna–Tisza közén működő különítményének, az úgynevezett Alföldi Brigádnak a működése is nehezen választható el az ÉME

⁹ Héjjas Iván életrajzáról és tevékenységéről bővebben lásd többek között: BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

¹⁰ Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején saját segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos hírhedt, antiszemita és irredenta indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt követtek el. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Ivánt, vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága több százezresre volt tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmrecsányi György, Eckhardt Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével fokozatosan, majd komolyan az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent. Az ÉME a különböző radikális jobboldali politikai pártok mellett ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Történetének első éveiről lásd: ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.; valamint: ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

tevékenységétől. Héjjas frontot járt katonaként 1919 tavaszán kezdte meg különítménye megszervezését gazdálkodással foglalkozó családja birtokának közelében, Kecskemét környékén a tanácsköztársaság megdöntésére. Különítménye magját a háborúból vele együtt hazatért repülőszázadának tagjai alkották, akikhez a környék paraszti származású, többnyire katonaviselt fiataljai is csatlakoztak.¹¹ A fiatal tartalékos főhadnagy igen hamar, 1919 áprilisában a tanácskormány ellen kitört egyik komolyabb felkelés vezetőjévé emelkedett.¹²

A Tanácsköztársaság elleni sikertelen kecskeméti felkelés után Héjjas és ellenforradalmár társai csatlakoztak a Szegeden szerveződő ellenforradalmi kormányhoz.¹³ Horthy 1919 áprilisában állítólag személyesen fogadta Héjjas Ivánt, és megbízta azzal, hogy különítményét a Nemzeti Hadsereg karhatalmi segédcsapataként működtetve szűkebb pátriájában, az Alföldön tegyen rendet, és számolja fel a még megmaradt kommunista csoportokat.¹⁴

Az ország jelentős részét megszállva tartó román hadsereg igen hamar felszámolta a tanácskormány maradványait, és 1919 nyarán Héjjas alakulatai is engedélyt kaptak a megszálló hadsereg katonai hatóságaitól, hogy Kecskemét környékén a felbomlott társadalmi rend helyreállítása céljából segédrendőri szolgálatot

¹¹ A fehérterror társadalmi kontextusban való vizsgálatára Paksa Rudolf teoretikus tanulmánya tesz kísérletet, ld. PAKSA Rudolf, *A fehérterror „logikája”. Események, olvasatok, kontextusok*, in *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER Rolf, TAKÁCS Tibor, TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.; valamint ugyanerről lásd: BODÓ Béla, *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*, *Austrian History Yearbook*, 2011/42, 133–163.

¹² Vö. ROMSICS Ignác, *A Duna-Tisza köze hatalmi-politikai viszonyai 1918-19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

¹³ BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

¹⁴ BODÓ, i. m.

lássanak el. Héjjas Kecskeméten – ugyancsak a román hadsereg és a szegedi ellenkormány körül csoportosuló magyar fegyveres erők jóváhagyásával – városparancsnokká, lényegében de facto helyi rendőrkapitánnyá nyilvánította magát, és ezzel megkezdődött azon személyek internálása és önkényes kivégzése, akik a Tanácsköztársaság alatt állítólag pozíciót viseltek, vagy akár csak szimpatizáltak a rövid életű kommunista kormányzattal.¹⁵

1919 október-novemberében a román hadsereg még mindig megszállva tartotta az Alföldet, Héjjas segédrendőri alakulatai pedig körülbelül száz olyan embert gyilkoltak meg (és persze vették el ingóságait), akiknek többségében amúgy semmi köze nem volt a Tanácsköztársasághoz és a vörösterrorhoz. Az áldozatok többnyire olyan elszigetelt településekről származtak, mint pl. Páhi, Kiskunfélegyháza, Kerekegyháza, Soltvadkert, Bugac, Csengőd, Akasztó, Köncsög, Kiskőrös, Móricgát, stb., melyet a román hadsereg alakulatai sem tudtak rendesen megvédeni, ezért a magyar paramilitáris alakulatok által alkalmazott erőszak mindenféle kontroll nélkül szabadulhatott el.¹⁶

Héjjas Iván, amennyiben lehet hinni a forrásoknak, 1919–1920 folyamán valóságos kiskirályságot, szinte különálló magánállamot működtetett Kecskeméten és környékén a saját de facto vezetése alatt, melynek sajátos rendjét a hozzá hű fegyveresek mint formálisan a Nemzeti Hadsereg karhatalmi osztagai – pótcsendőri

¹⁵ BODÓ, i. m.

¹⁶ Vö. például Drozdy Győző 1924. január 22-ei parlamenti felszólalásával Héjjas Iván és különítménye bűneiről, amelyben az elkövetőket és az áldozatokat is igen részletesen számba veszi a rendelkezésre álló adatok alapján. A felszólalást Drozdy emlékiratainak legújabb kiadása is közli. Vö. DROZDY Győző, *Elhett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 408–416.

jogállásba sorolva – tartották fenn. Héjjas menyasszonya és későbbi felesége Papp Sarolta dr. Papp György kecskeméti rendőrkapitány lánya volt, ő pedig fegyvereseivel városparancsnokként az egész várost és környékét a kezében tartotta, mindössze bizonyos Jánossy és Dornbach rendőrfelügyelők mertek vele szembeszállni. Apja, idősebb Héjjas Mihály a Kecskeméti Pinceszövetkezet igazgatója, a környék egyik befolyásos személyisége volt, és ebben az időben teljesen nyíltan egy fia fegyveresei által elkövetett rablásból származó autóval közlekedett. A Bács vármegyében birtokokkal rendelkező Héjjas családnak pedig már a fehérterror előtt is kiterjedt kapcsolatai voltak Kecskeméten és környékén, a paramilitáris fegyveres csoport megszervezésével viszont a szinte anarchisztikus állapotokat kihasználva leginkább közönséges, haszonszerzésre berendezkedett bűnözőkként kezdtek el viselkedni. Arra is mutatnak adatok, hogy a Belügyminisztérium és a rendőrség igen sok részletet tudott az izsáki és az orgoványi gyilkosságokról, valamint a Héjjas-különítmény tagjainak egyéb egyéni rablógyilkosságairól is, ám egy ideig halogatták az ellenük való fellépést.¹⁷ A Héjjas-különítmény tagjai által elkövetett gyilkosságokról már 1919 végén tudott a kecskeméti rendőrség, ugyanis a kecskeméti rendőr-

¹⁷ Állítólag született egy 17699/920 iktatószámú, 1920-as belügyminisztériumi jelentés Héjjas Iván és paramilitáris csoportja alföldi tevékenységéről, melyet a korabeli sajtó is idéz, illetve kivonata megjelent a *Magyar pokol* című, a Kádárkorszak alatt született, erősen propagandisztikus hangvételű forráskiadványban is. Mivel azonban az eredeti irat tudomásunk szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben, csupán a Bécsi Magyar Újság című emigráns baloldali lap közölte le, ezt a közvetett forrást mindenképpen kellő kritikával kell kezelnünk. Vö. HALMI József, *17699/920 belügyminiszteri akta Héjjas Ivánról. A Bécsi Magyar Újság munkatársától*, in *Magyar pokol. A magyarországi fehérterror betiltott és üldözött kiadványok tükrében*, szerk. MARKOVITS Györgyi, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1964, 50–53.

főkapitány egy körülbelül 40 eltűnt személy névsorát továbbította gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak, aki ugyanezt az iratot másolatban a Nemzeti Hadsereg Fővezérségéhez is továbbküldte.¹⁸

Héjjas és emberei cselekedeteiben tehát a túlhajtott nemzeti érzelmeken, a megrögzött antikommunizmuson és az antiszemitizmuson túl feltehetőleg a nyereségvágy is igen nagy szerepet játszott, hiszen meggyilkolt áldozataikat gyakorlatilag kivétel nélkül kirabolták, elorzott javukat pedig a maguk hasznára fordították. Ténykedésüket nemcsak gyilkosságok, hanem egyéb erőszakos cselekmények is kísérték, pl. számos, akár több száz kisebb-nagyobb zsidóverés és halálos áldozatokkal többnyire nem, de súlyos sérülésekkel járó pogrom is kísérte – elég, ha például az 1919. november 17-ei izsáki pogromra gondolunk.¹⁹

Teljesen pontos számok és névsorok²⁰ persze nem állnak a kutatók rendelkezésére máig sem, de miután a Tiszától keletre eső területekről 1920 áprilisában kivonult a román hadsereg, a Héjjas-különítmény az általa úgymond felszabadított területeket is megtisztította. 1920 decembere és 1922 decembere között Héjjas

¹⁸ A kecskeméti főkapitány jelentése gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak a Héjjas-különítmény vérengzéseiről, az elhurcolt kommunisták legyilkolásáról és a lakosság megfélemlítéséről, Kecskemét, 1919. november 27. In *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, kiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 221–223.

¹⁹ BODÓ, i. m.

²⁰ Vö. Bődök Gergely hiánypótló jellegű PhD-értekezése a vörös- és fehérterror témájában rendkívül részletes adattárat tartalmaz, mely táblázatszerűen a fehérterror 583 önálló eseményét és több száz halálos áldozatát dokumentálja (többségében név nélkül). BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018, 292–431.

emberei, gyűjtőnevükön az úgynevezett Alföldi Brigád tagjai valószínűleg körülbelül 400 embert gyilkolhattak meg.²¹

Héjjas, amennyiben hihetünk az erről szóló forrásoknak, az 1920-as években a Kettőskereszt Vérszövetség helyettes katonai parancsnoka is volt, így a különítménye és a Kettőskereszt Vérszövetség közötti átfedések igen egyértelműnek tűnnek.²²

A Héjjas-különítmény / Alföldi Brigád tagjai esküt is tettek, mégpedig magára vezérükre, Héjjas Iván különítményparancsnokra esküdtek fel a következőképpen:

„Én, XY, a Héjjas-brigád tagja, esküszöm és fogadom, hogy a szervezet tagjai között a legnagyobb testvéri egyetértés megeremtésén fogok dolgozni minden erőmmel. Esküszöm és fogadom, hogy a Héjjas-brigád, illetve a Héjjas vezér által kinevezett fellebbvalóim parancsait minden körülmények között lehetőség szerint teljesítem. Esküszöm s fogadom, hogy minden az alakulattal kapcsolatos titkokat megtartok, az alakulat tagjait, annak parancsnokait senkinek soha el nem árulom. Titoktartási kötelezettségem még az alakulat megszűnésével is érvényben marad. Esküszöm, hogy minden erőmmel arra fogok törekedni, hogy szervezetünk értékét és közmegebecsülését tehetséggel és munkámmal előbbre segítsem. Esküszöm, hogy semmilyen titkos, vagy nyílt destruktív irányú egyesület tagja nem vagyok, s nem leszek. Esküszöm és fogadom, hogy míg a Héjjas-brigád tagja vagyok, politikával és a királykérdéssel nem foglalkozom. Esküszöm, hogy a Héjjas-brigád tagjai között a legnagyobb fegyelmet meg fogom tartani és megtartatom. Fogadom, hogy sem

²¹ BODÓ, i. m.

²² GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 256. Azonban Gyurgyák János más szerzőkhöz hasonlóan nem ad meg forrást arra vonatkozóan, honnan veszi, hogy Héjjas Iván a KKV Sz helyettes katonai parancsnoka volt. Az információ mindenesetre a vonatkozó szakirodalomban igen elterjedt.

*nyílt, sem titkos ellenségeinkkel soha összeköttetésbe nem lépzek. Bajtársamat semmi körülmények között, sem élve, sem sebesülve, de még meghalva sem fogom elbagyni, rajta minden körülmények között segíteni tartozom. Alávetem magam a Héjjas-brigád tagjai által választandó fegyelmi és büntető bizottság bárminemű büntetésének. Isten engem úgy segítjen!*²³

Héjjas felesküdtött emberei részéről tehát személyi kultusz övezte, a paramilitáris vezető akarata pedig számukra a törvénnyel volt egyenlő. Komoly titoktartási kötelezettség terhelte őket, melynek megszegése, vagy a parancsoknak való ellenszegülés esetén súlyos, akár halálbüntetéssel is számolhattak. A Héjjas-különítményt Bethlen István miniszterelnök hathatós közreműködésével 1921-ben végül oszlatták fel hivatalosan, ám a kegyetlenkedések elkövetőivel szemben érdemi felelősségre vonás nem történt, és az Alföldi Brigád a valóságban nem is szűnt meg teljes egészében létezni.²⁴ Héjjas Iván és emberei egy része ezután – részben talán az Alföldön elkövetett tetteik megtorlásától való félelemtől hajtva – csatlakozott a nyugat-magyarországi felkeléshez.

Az Ébredő Magyarok Egyesülete felfegyverzett milicistái – egyúttal Héjjas Iván paramilitáris különítményének tagjai – 1921. augusztus 16-án, Solton meggyilkolták Léederer Adolf izraelita vallású lakost. Ez a közvéleményben igen nagy felháborodást

²³ Az eskü szövege ugyancsak Dr. Kiss Gábor Jenő büntetőperének iratai között maradt fenn: HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Idézi: ZINNER, *Adatok a szélső-jobboldali szervezetek megalakulásának körülményeiből, i. m.*, 568–569.

²⁴ A Magyar Királyi Belügyminisztérium rezervált iratai között fennmaradt egy, a titkos társaságok működését összegző, 1926-os rendőri jelentés, mely szerint az Alföldi Brigád, bár nem túl nagy intenzitással és nagyjából fegyver nélkül, de még mindig működött. HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250 – A titkos társaságok felfedése, 1926.

váltott ki, a sajtó követelte a gyilkosok bíróság elé állítását. Ekkor jelentette be Bethlen a nemzetgyűlésben, hogy a solti gyilkosság tetteseinek kézre kerítésével Váry Albert ügyészt bízta meg. Emellett bejelentette azt is, hogy az 1919-ben, 1920-ban és 1921-ben a Duna–Tisza közén elkövetett erőszakoskodások, verések, elhurcolások, rablások, gyilkosságok és zsidóüldözések eseményeinek kinyomozására, illetve a hasonló további események megakadályozására Váryt küldi ki jelentős rendőri és csendőrségi kísérettel megerősítve.²⁵ (Váry Albert koronaügyész-helyettest bízta meg a Friedrich István vezette kormány 1919-ben a vörösteror atrocitásainak feltárásával,²⁶ melynek eredményeképpen az 1919 augusztusától decemberéig terjedő időszakban 8–10 ezer embert vettek őrizetbe.²⁷ A nyomozati dokumentumokat összefoglalja az 1922-ben megjelent *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című könyv, mely szerint bizonyíthatóan 587 halálos áldozata volt a kommunista kormányzat működésének.²⁸) Héjjas Iván és társai meglehetősen megkésett, 1949-es népbírósi perének iratanyagában maradt fenn gyakorlatilag az egyetlen egykorú, 1920-as évekből származó jelentősebb dokumentum a fehérterror áldozatairól, ez pedig Váry Albert 1922-es összefoglaló jelentése a Duna–Tisza közén zajlott eseményekről.²⁹ Az ügyész nagyjából ugyanazt írta le

²⁵ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbírósi pere – Tárgyalási jegyzőkönyvek – Váry Albert tanúvallomása, Budapest, 1947. 02. 12., 282.

²⁶ ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017, 347.

²⁷ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 282–288.

²⁸ VÁRY Albert, *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Könyomdája, 1922.

²⁹ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbírósi pere – Vádlottakra vonatkozó iratok – Váry Albert koronaügyész-helyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna–Tisza közén zajlott eseményeiről, Budapest, 1922. június 20.

1922-ben kelt jelentésében, mint amit huszonöt évvel később, 1947-ben, immár idős emberként elmondott a népbíróság előtt Héjjas Iván és társai perében. Tanúvallomása ugyanezen ügyiratban fennmaradt. E levéltári források tanúsága szerint Váry Albert valóban a Léderer Adolf sérelmére 1921. augusztus 16-án, Solton elkövetett gyilkosság kapcsán kapott megbízást a fehérterror atrocitásainak felderítésére Friedrich István akkori miniszterelnöktől. Váry ekkoriban a Budapesti Királyi Ügyészség elnökeként dolgozott, és a vörösteror elkövetői utáni – jórészt elfogulatlan – nyomozásai fényében a kormány joggal várta tőle a fehérterror súlyos visszaéléseinek eredményes felderítését is.³⁰ Katonák, vagy legalábbis annak látszó, akként öltözött személyek Budapesten is hurcoltak el civileket, ezért a budapesti ügyészség beavatkozása is egyre indokoltabbnak tűnt.³¹ A kormány a katonai hatóságok polgári személyekkel szembeni intézkedési jogkörét végül egyértelműen megszüntette,³² Váry Albert mellé pedig dr. Kovács Péter ügyészt osztották be a Duna–Tisza közén elkövetett gyilkosságok kinyomozására, illetve a Belügyminisztérium nyomozó osztálya számos detektívet bocsátott az ügyészek rendelkezésére.³³

Váry Albert 1921. augusztus 29-én jelent meg jelentős rendőri és csendőri kísérettel Izsákon, a szétszóródó nyomozók azonban nemsokára azt jelentették neki, hogy a különböző súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható egyének jó része Nyugat-Magyarországra ment, hogy részt vegyenek a burgenlandi felkelésben. A rendőrök és a csendőrök 20–22 embert állítottak elő,

³⁰ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 283.

³¹ Uo. 284.

³² Uo. 284.

³³ Uo. 284.

akiket az ügyészek ki is hallgattak Budapesten, azonban egyikük sem volt súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható. Váry Albert megítélése szerint Léderer Adolf solti, valamint Pánczél Zoltán, Beck Sándor és Schmiedt Árpád izsáki lakosok meggyilkolása egyszerű rablógyilkosság volt, ahol a sértettek állítólagos kommunista szimpátiája vagy zsidó származása csupán ürügy volt az aljas indokból táplálkozó, alapvetően haszonszerzési célú bűncselekmény elkövetésére.³⁴ 1921. október 19-én Váry megkeresést intézett a nyugat-magyarországi fő kormánybiztoshoz, gróf Sigray Antalhoz, hogy az oda menekült 50–60, gyilkossággal alaposan gyanúsítható személyt adja ki az ügyészség részére. Noha Váry Albert választ a fő kormánybiztostól nem kapott, az alábbi személyek ellen büntetőeljárást indított és elfogatóparancsot bocsátott ki: Francia Kiss Mihály, Danics Mihály, Tóth Ambrus, Nagy Mihály, Bán Sándor, Kállai Gábor, Schmidt Rezső, Korom József, Danics Aladár, Király Gábor, Pataki Nándor, Juhász István, Papp Kálmán, Kenei József, Kállai Gyula, Papp Sándor, Rád Árpád, Korb Géza, Tasi Gergely, Makai Antal, Baski Lajos.³⁵ Az ügyész különösen Rád / Raád Árpád főhadnagy neve kapcsán tudta összekapcsolni a Duna–Tisza közén elkövetett gyilkosságokat az Ébredő Magyarok Egyesületének működésével.³⁶

Váry Albert nyomozása során elsősorban az izsáki, a lajosmizsei és a solti gyilkosságokra helyezte a hangsúlyt, ugyanis meg volt róla győződve, hogy ezekben az ügyekben kevésbé állt fenn a politikai indíttatás, mint az anyagi haszonszerzés motivá-

³⁴ Uo. 285.

³⁵ Uo. 285.

³⁶ Uo. 286.

cíója.³⁷ Az ügyész a megkezdett letartóztatásokat, helyszíni kihallgatásokat nem folytathatta sokáig, hiszen Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztiarendelete³⁸ gyakorlatilag semmissé, de legalábbis szimbolikussá tette a munkáját. A nyomozás lezárása után elhatározta, hogy a vörös uralom áldozatai névsorának közzététele után a fehérterror áldozatainak névsorát is összegyűjti, ám munkáját nem tudta eredményesen befejezni.³⁹ Noha Francia Kiss Mihályt, Danics Mihályt és társaikat megkísérelte egyszerű, az amnesztiarendelet hatálya alá nem eső köztörvényes bűncselekményekért is letartóztatni, feletteseitől azt az utasítást kapta, hogy letartóztatásukat tartsa függőben.⁴⁰

Végül az ügy kivizsgálásának befejezésére dr. Kovács Péter, a Váry Albert mellé korábban kirendelt ügyész kapott megbízást,

³⁷ Uo. 287.

³⁸ Horthy Miklós kormányzó 1921. december 25-én kelt rendeletében országos amnesztiában részesített mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali atrocitások elkövetőit. Az 1920. december 25-ei amnesztiarendelet kegyelmet hirdetett az 1918–1920 között politikai bűnökért elítéltek számára. A rendelet fontos kitétele volt, hogy a felbujtókra és vezetőkre, illetve a súlyos börtönbüntetésre ítélt személyekre nem vonatkozott. Azok kaphattak kegyelmet, akiket az 1918. október 31. és 1919. március 21. között elkövetett bűncselekményeik miatt öt évre ítélték, illetve azok, akiket a gyorsított bűnvádi eljárás keretében tíz évet meg nem haladó szabadságvesztést kaptak, feltéve, ha a személy egyénisége és gondolkodásmódja távol állt a bolsevizmustól. Emellett az ellenforradalomban részt vevőkre is vonatkozott, akik olyan bűncselekményt követtek el, ami a Tanácsköztársaság elleni „köznelkeseredésből vagy menthető felháborodásból fakadt.” Vö. CSONKA Laura, *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*, ArchivNet, 2015/3.

<https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi-es-hazai-fellepes-a-nepbiztosok-megkegyelmezese-erdekeben.html>

³⁹ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 287.

⁴⁰ Uo. 287.

aki – mivel értelmezése szerint a Kecskemét környékén a Héjjas-brigád tagjaiként ún. pótcsendőri karhatalmi szolgálatot teljesített fegyveresek jogi értelemben katonáknak számítottak – az ügyet áttette a katonai hatóságokhoz.⁴¹ A nyomozást a legtöbb esetben – feltehetőleg a legmagasabb kormányzati körök támogatásával – a katonai hatóságok, amelyek korábban sem mutattak túl nagy együttműködést Váry Alberttel, aki számos ügyben megkereste őket,⁴² megszüntették.⁴³ A gyilkosságokkal alaposan gyanúsítható, karhatalmi szolgálatot ellátó katonák kihallgatásaik alkalmával pedig mindössze egyetlen esetben említették meg parancsnokuk, Héjjas Iván főhadnagy nevét.⁴⁴

A Kovács testvérek által elkövetett bűncselekmények

A Horthy-korszak első éveinek ismert figurái voltak a Kovács fivérek, Árpád, Kornél és Tivadar. A három testvér a Kettős-kereszt Vérszövetség alapítói és fő szervezői közé tartozhattak, és a KKVSz (egyik?) fedőszerve, a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapítói is bennük tisztelhetjük.

⁴¹ Uo. 288.

⁴² HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert összefoglaló jelentése.

⁴³ Ld. A csendőri ügyészség felmentő határozata a Héjjas-különítmény gyilkos tagjai ügyében, Budapest, 1923. november 27., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, kiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 225–228.

⁴⁴ Danics Mihály és Zbona János Váry Albert 1947-es tanúvallomása szerint 1921-es kihallgatásuk során mindössze egyszer említették Héjjas Iván nevét, akkor azonban azt mondták, Héjjas adta a parancsot a gyilkosságokra. HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 287–288.

A Kovács fivérek saját céljaik megvalósítása érdekében létrehoztak a KKV Sz-en belül egy szűkebb körű alszervezetet, amely Bujdosó Kurucok néven nevezte magát.⁴⁵ Valószínűleg részt vettek többek között az 1921-es szokolhamisításban,⁴⁶ melynek fő szervezője Mészáros Gyula turkológus professzor, Teleki Pál miniszterelnök közeli barátja volt.⁴⁷ Feltehetőleg igen sok közülük volt Reismann Jakab zongoragyáros meggyilkolásához, szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben, majd a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület nevében úgymond kulturális célra kezdtek pénzgyűjtésbe, valójában azonban nagyobb mennyiségű robbanószert és lőfegyvereket szereztek be. Eltervezték a kormány

⁴⁵ SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60.

⁴⁶ Az 1921-ben lelepleződött szokolhamisítás, azaz a hamis csehszlovák korona forgalomba hozatalára tett kísérlet a későbbi, jóval nagyobb nemzetközi visszhangot kiváltó frankhamisítási botrány afféle főpróbájának tekinthető. Az első világháború után, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával annak monetáris struktúrája is összeomlott, remek lehetőség kínálkozott a pénzhamisítók számára.⁴⁶ A hamis csehszlovák koronát forgalomba hozó csoport élén Mészáros Gyula magyar turkológust, néprajztudóst, egyetemi tanárt, a Turáni Társaság tagját találjuk. A szervezet az Osztrák Keresztényszocialista Párt jelentős támogatásával Ausztriában, Grazban hamisította az új csehszlovák állami pénz legnagyobb címletét, az ötszázkoronást. A hamisítók gyakorlatilag azonnal lebuktak, amikor Bécsben, 1921 júliusában 200 darab hamis ötszázkoronást akart forgalomba hozni. Mészarost és egyik segítőtársát, Györffy Andrást az osztrák hatóságok perbe fogták, de a magyar külügyminisztérium hathatós közbenjárására jelentős összegű óvadék fejében szabadon bocsátották őket. Vö. ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56, 31–32.

⁴⁷ ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56

megdöntését, számos kormánytag meggyilkolását és a katonai diktatúra bevezetését, valamint tervezték a Dohány utcai zsinagóga felrobbantását is.⁴⁸ Az ellenzéki politikusok közül állítólag elsősorban Vázsonyi Vilmost, Rupert Rezsőt és Drozdy Győzöt,⁴⁹ a szélsőjobboldali szervezetek és az általuk elkövetett atrocitások ellen igen gyakran felszólaló nemzetgyűlési képviselőket akarták meggyilkolni. A Kovács fivérek szervezkedése persze nem maradt, nem maradhatott észrevétlen a rendőrség előtt sem, és egyik bűntársuk, Czigány Sándor keresztényszocialista budapesti várostatya lakásán a nyomozók 1923 júniusában végül is 18 kilogramm ekrazitot találtak a házkutatás alkalmával.⁵⁰

A Kovács testvérek azonban magas rangú pártfogókkal bírtak, és nem meglepő módon szoros kapcsolatot ápoltak a Prónay-különítménnyel is. Többször hivatkoztak a Parancsnokságra, mint felettes szervükre, mely alatt nyilvánvalóan a Kettőskereszt Vérszövetség magasabb (katonai) parancsnokságát értették.⁵¹ Legmagasabb rangú protektoruk maga Andréka Károly⁵² budapesti rendőrfőkap-

⁴⁸ SERFŐZŐ, i. m. 80.

⁴⁹ Emlékirataiban Drozdy Győző a Kettőskereszt Vérszövetségről azt írja, hogy a Siménfalvy Tihámér vezette befolyásos katonai titkos társaságnak nagy szerepe volt Horthy Kormányzóvá választásában is. Egészen odáig elmegy, hogy voltaképpen nem a parlament, hanem a nacionalista titkos társaságok választották Horthyt államfővé, ami persze nyilván túlzás, de legalábbis a tényállás leegyszerűsítése. Vö. DROZDY Győző, *Ehett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 195–196.

⁵⁰ A Kovács fivérek szervezkedéséről a sajtó is érzékletesen beszámolt. Pl. *Tizennyolc kilogramm ekrazitot találtak Czigány Ferenc pót-várostatya lakásán*, Pesti Napló, 1923. június 23.

⁵¹ SERFŐZŐ, i. m. 14–15.

⁵² Andréka Károly ellentmondásos rendőri vezetői tevékenységéről és a korszak szélsőjobboldali szervezeteihez való kötődéseiről bővebben lásd: VARGA

tány-helyettes, a politikai rendőrség vezetője volt, aki számos szélső-jobboldali szervezetben, talán többek között a KKV Sz-ben maga is tag volt, ilyen irányú kapcsolatai pedig sokak előtt ismertek voltak. Rassay Károly liberális ellenzéki képviselő felszólalt az ügyben a nemzetgyűlésben,⁵³ mire Bethlen István miniszterelnök személyes közbenjárására végül is őrizetbe vették a Kovács fivéreket.

Andréka főkapitány-helyettes azonban maga is közbenjárt értük, és a vizsgálóbíró előtt olyan vallomást tett, melyek nyomán hamarosan szabadlábra helyezték őket. Andréka többek között arra hivatkozott, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület szoros kapcsolatban állt a Kettőskereszt Vérszövetséggel, mely hazafias célokat szolgáló szervezet volt, és hogy ő maga, mint rendőri vezető számos alkalommal hagyatkozhatott a Kovács testvérekre, ha baloldali (elsősorban kommunista) vagy legitimista szervezkedésekről értesültek, ők pedig éveken keresztül a rendőrség igen hasznos informátoraiként szolgáltak.

A három Kovács testvér ellen felmerült továbbá a pénzhamisításra irányuló szövetség vádja is, és talán erről tudjuk a legtöbbet – a három fivér és társaik hamis csehszlovák koronát akartak a felvidéken forgalomba hozni, feltehetőleg diverziós céllal. A nyomozati vallomások arról tanúskodnak, hogy Kovács Tivadar egy bizonyos Jablonszky Jenő nevű, felvidéki magyar honvéd

Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 51–61. Andréka maga amúgy igen jó példája annak, milyen magasra nyúlhatott az 1920-as években a Kettőskereszt Vérszövetség befolyása, illetve hogy mennyire nem egy önálló, az államtól függetlenül vagy akár annak ellenében működő titkos társaságról, hanem kvázi állami, de legalábbis időnként állami célok szolgálatába állított szervezetről van szó.

⁵³ Rassay Károly felszólalása 1923. november 29-én. Nemzetgyűlési Napló XIV, 155. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 78.

főhadnagytól kapta a hamisításhoz szükséges üvegklisé, néhány rajzot és a mintaként szolgáló 2 bankjegyet. Jablonszky főhadnagy állítólag azt indítványozta, hogy a hamis pénzt a KKV Sz részére bocsássák, akik azt a jövőben irredenta célra fordítják, és így zavart keltenek a Felvidéken. Kovács Tivadar hamisítási szándékát közölte Tarnovszky Pállal, azzal az indoklással, hogy „felsőbb helyen” is kívánják e terv megvalósítását. Tarnovszky egy felvidéki barátjától, Balázsovich Jenő főhadnagytól 150 ezer koronát kapott a hamisítás anyagi előkészületeihez. Kovács bemutatta Tarnovszkyt Szalay János műszaki rajzolóknak, akit megbíztak a kivitelezéssel, majd Tarnovszky és Szalay együtt megvásárolták a szükséges anyagokat. A Szalay laboratóriumában elkészült cinklemez klisé eljuttatták Makay Imre századosnak, a Kettőskereszt Vérszövetség egyik parancsnokának, ám a vádlottak állítása szerint az az utasítás érkezett vissza, hogy „felsőbb helyen” nem járulnak hozzá a szokolhamisításhoz, így a klisé és a rajzokat megsemmisítették. A „felsőbb hely” ez esetben ugyancsak a Kettőskereszt Vérszövetség magasabb parancsnokságát, illetve magát Siménfalvy Tihamér ezredest, tehát lényegében a hadsereg magas rangú tisztjeit jelenthette.

A vádlottak hiába vonták vissza a nyomozás során tett vallomásaikat, és hivatkoztak arra, hogy a felszerelések egy kísérleti fényképészeti eljáráshoz kellettek, a királyi törvényszék a részletes és egymást kiegészítő vallomások alapján pénzhamisításra irányított szövetség vétségében bűnösnek találta, és két hónap fogházra ítélte őket 1925. október 22-én, büntetésüket pedig a vizsgálati fogsággal kitöltöttnek vette.⁵⁴

⁵⁴ A Kovács testvérek és bűntársaik ügyében hozott ítélet Márffy József és társai büntetőügyében iratainak csatolt részeként is fennmaradt, ld. HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

Ugyanezzel a cselekménnyel együtt tárgyalta a törvényszék Kovács Kornél, Kovács Árpád, Kovács Tivadar, Becker István, Szalay János, Szobodeczky Aladár, Umlauf Szigfrid, Tarnovszky Pál, Sztahó Szavér és Láng Ede büntetőügyét, akiket az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló szervezkedéssel vádoltak, ám végül bizonyítékok hiányában valamennyiüket felmentették. Az egyetlen tárgyi bizonyíték, 18 kilogramm ekrazit lefoglalása érdekes módon nem volt elegendő az elmarasztaló ítélethez, noha, mint említettük, a Dolowschiák Mihály⁵⁵ királyi ügyész által benyújtott vádirat olyan súlyos vádpontokat is megfogalmazott, mint a Dohány utcai zsinagóga felrobbantására, ismert politikusok elrablására, terrorcsapatok szervezésére, valamint egy nagyváradi bankrablásra tett előkészületek, illetőleg különböző lőfegyverek és robbanóanyag beszerzése a fenti célok megvalósítására.⁵⁶

A Kovács testvérek és társaik tehát – feltehetően pártfogóiknak köszönhetően – büntetést lényegében nem kaptak, Andréka Károly főkapitány-helyettes a szélsőjobboddallal való folyamatos összejátszása okán viszont a pozíciójával fizetett,⁵⁷ a politikai rendőrség vezetői székében Hetényi Imre főkapitány-helyettes követte.

⁵⁵ Dolowschiák Mihály királyi ügyész képviselte a vádat első fokon Márffy József és társai bombaperében is.

⁵⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

⁵⁷ VARGA i. m. 61.; VARGA Krisztián, *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásaiban*, Betekintő, 2009/1.

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

Az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó, tervezett és végrehajtott egyéb terror-cselekmények

1922-ben a titokban működő radikális jobboldali szerveződésekkel kapcsolatba hozható félelmetes eseménysorozat zavarta meg a nemzetgyűlési választási küzdelmet, mely egyúttal újabb lehetőséget is adott a végrehajtó hatalomnak a szélsőségekkel szembeni erőteljesebb fellépésre, noha a nyomozó hatóságok csak 1924-re tudták felderíteni azt. A kormánynak a különböző fegyveres csoportok felszámolására több lépcsőben tett intézkedései ellenére az Ébredő Magyarok Egyesülete ekkor még mindig működtetett felfegyverzett és gyakorlatilag tényleges állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő félkatonai egységeket. Az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai 1922 tavaszán elhatározták, hogy a Vázsonyi Vilmos vezette Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székházában egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek majd el, ezáltal számos, általuk a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek.

A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt *bombaper*, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után *Márffy-per* néven szerepel.⁵⁸ Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövételén 1922. április 2-án robbant fel a bomba, mely

⁵⁸ Az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó egyéb terrorcselekmények peranyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárában: HU-BFL-VII-5-c-25646/1924. Márffy József és társai pere.

nyolc ember életét oltotta ki, és huszonháromat sebesített meg. Az idő tájt egyre-másra követtek el a zsidóság, illetve az antantbarát-(nak vélt) személyekkel és intézményekkel szembeni merényleteket. Mind mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással bíró szélsőjobboldali társadalmi szervezete, valamint egészen konkrétan Héjjas Iván és Prónay Pál alakja. Az erzsébetvárosi robbantás ügyét már nem egyedül tárgyalta a bíróság, hanem a vádiratot végül hármas csoportosításban nyújtották be azt egyéb antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel együtt. Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogromkísérlettel, melyet végül nem hajtottak végre. A Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia követség ellen ugyancsak bombamerényletet kíséreltek meg, a csehszlovák követség ellen pedig hasonló merényletet terveztek, és csupán a szerencsén múlt, hogy ezek a bombák nem robbantak fel. Miklós Andor liberális hírlapíró, laptulajdonos és Rassay Károly liberális politikus, nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert ellenzéki politikai szereplői csomagot kaptak, benne bontásra robbanó kézigránáttal, és szintén csak a szerencsén és a jelenlévők éberségén múlt, hogy ezek a csomagok sem robbantak fel. Ezzel párhuzamosan a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságára, a nemzetgyűlési elnökéhez, illetve a francia követségre is érkezett egy-egy életveszélyes fenyegető levél, melyet valakik „101-es bizottság” néven írtak alá. A rendőrség által az ÉME-től lefoglalt iratok nyomán a Budapesti Királyi Ügyészség azzal vádolta a fiatal nemzetvédelmi milicistákat, hogy azok „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig ún. zsidóverések és bombamerényletek útján

akarták lehetetlenné tenni.” Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével is vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíraskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése, árulásnak minősített cselekménye esetén halálos ítélet kiszabására, azaz gyilkosságra is feljogosítva érezte magát, Márffy József pedig ebből kifolyólag megfélemlítéssel és életveszélyes fenyegetéssel vette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában közreműködjenek.

Az ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy az elsőfokú főtárgyaláson tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt. Miként azt Csáky Károly tanúvallomásában elmondta, a tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időkben az országnak nem volt egységes, reguláris hadereje, a Horthy Miklósék által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten körülbelül ötven polgári milícia működött. Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is, melyek a már emlegetett Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat irányítása alá tartoztak. A kaotikus helyzetben megszilárduló új magyar kormánynak szüksége volt ezekre az irreguláris, felfegyverzett félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, a vezérkari főnök pedig 1919–20-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a hadsereg ellenőrzése alá vonni. Így jött létre a KKV Sz mint a különböző nemzetvédelmi alakulatokat tömörítő afféle ernyőszervezet, jórészt a honvédség irányítása alatt. A honvédség becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter tanúvallomásában azt is hangsúlyozta, hogy bár a különböző milíciák egyfajta katonai kontroll alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek

már nem volt beleszólása, a tagok a honvédség részéről komolyabban kiképezve és felfegyverezve nem lettek, inkább tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén az igen törekeny rend helyreállítása érdekében bevethetők voltak. A két királypuccs után azonban a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris alakulatokra már nem volt szüksége, a tanácsköztársaság restaurációja 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszolidálódó Horthy–Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békeszerződés után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló, radikális fegyveres alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget éppen azért kellett a kormánynak formálisan felosztatnia 1923-ban, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el.⁵⁹ A Márffy József-féle IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb állami kontroll és utasítás nélkül működött tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásukból tették.

Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát, mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt, Márffy ugyanis azt állította, személyes jó ismeretséget ápol a hivatalban lévő miniszterelnökkel és családjával, illetve a miniszterelnök autójában is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon határozottan tagadta, hogy akár ő, akár bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffy.⁶⁰

⁵⁹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

⁶⁰ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Bethlen István miniszterelnök vallomása.

A Márffy-pert minden bizonnyal elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé, hogy a magyar állam demonstrálja az Antant államok, főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által rögzített területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata.⁶¹

Ezzel együtt nem állíthatjuk, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet ne Márffy József és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai hajtották volna végre, hiszen ez ügyben számos meggyőző közvetett és közvetlen bizonyíték felmerült. Az azonban igen valószínűnek tűnik, hogy a többi, számlájukra írt bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság önkényesen és politikai motivációtól hajtva igyekezett a Márffy és társai által valóban elkövetett bombamerénylettel összekapcsolni.

Ugyan Márffy Józsefet első fokon halálra ítélték, de végül sem őt, sem ugyancsak halálraítélt társait nem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítéltáblán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és jóval enyhébb ítéletekkel zárult. Az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után végleg lefegyverezték, az egyesület zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető hatósági jellegű jogkörét megszüntették.

⁶¹ ZINNER, *Az ébredők fénykora*, 172.

Egy komolytalan államcsínyterv – a Szemere–Bobula–Ulain-féle „magyar sörpuccs”

A Horthy-korszak első éveit, mint láthattuk, olyan társadalmi és gazdasági helyzet jellemezte, amely igencsak kedvezett a politikai szélsőségeknek. A különböző – az ország kül- és belpolitikai konszolidációján fáradozó Bethlen-kormány munkájával elégedetlen – radikális nacionalista társadalmi és politikai csoportok közül némelyik még az államcsínykísérlet és az erőszakos hatalomátvétel gondolatával is eljátszott.

Egy ilyen kalandor jellegű, lényegét tekintve komolytalan, mégis nagy politikai és sajtóvisszhangot kiváltott puccsterv volt az, amelyet dr. Szemere Béla kórházi főorvos, az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete (ÁBM) nevű (ekkorra ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem irányítása alá vont) segédrendőri milícia parancsnoka, Bobula Titusz magyar születésű, amerikai állampolgárságú építészmérnök, illetve dr. Ulain Ferenc ügyvéd, a kormányzó Egységes Pártból kivált fajvédő nemzetgyűlési képviselő, a korabeli szélsőjobboldal ismert politikusa terveztek el 1923 őszén. Tekintve, hogy a három férfi a – meggyőződésük szerint túlzottan liberális, antant- és zsidóbarát – Bethlen-kormányt terveik szerint erőszakos úton, az Adolf Hitler és Erich Ludendorff tábornok vezette német nemzetiszocialista mozgalom fegyveres támogatásával szeretnék volna eltávolítani, terveiket nagyjából a müncheni sörpuccs-csal egy időben végrehajtva, annak sikerétől is függővé téve, államcsínytervüket talán a legfrappánsabban a „magyar sörpuccs” terve elnevezéssel illelhetjük.⁶²

⁶² A puccsterv nyomán lefolytatott büntetőeljárás iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros levéltárában: HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

A Kettőskereszt Vérszövetség érintettségére (a vele szoros kapcsolatban és átfedésben álló Ébredő Magyarok Egyesülete érintettsége bizonyítható) itt is következtethetünk, hiszen éppen annak vezetője, Siménfalvy Tihamér ezredes állt a magyar politikai vezetés részéről élénk kapcsolatban a német és osztrák szélsőséges paramilitáris mozgalmakkal. A puccsterv előkészületei valamikor 1923 augusztusának elején kezdődhettek, amikor is Budapesten megjelent egy Fritz Döhmel nevű német fiatalember, aki magát a Hitler–Ludendorff-féle bajor nemzetiszocialista mozgalom megbízottjának mondta, és különböző hitelesnek tűnő ajánlólevelekkel ellátva felkeresett számos magyar szélsőjobboldali szervezetet és közszereplőt. A nem tisztázott motivációkkal rendelkező Döhmel egyik első útja a korábban a bajor nacionalistákkal korábban is kapcsolatokat ápoló Ébredő Magyarok Egyesülete székházába vezetett, ahol a szervezet vezetőségi tagjaival akart találkozni. Eljutott az egyesület egyik vezetőjéhez, Prónay Pál századoshoz, aki azonban nem sok hitelt adott a német fiatalember által előadottaknak. Fritz Döhmel azonban nem adta fel, így jutott el Bobula Tituszhoz, az Amerikai Egyesült Államokból hazatért jómódú, zavaros jobboldali radikális elveket valló magyar építészmérnökhöz, illetve annak barátjához, dr. Szemere Béla főorvoshoz és köréhez. Szemere, mint továbbra is a valamilyen intenzitással tovább működő Állambiztonsági Megbízottak de facto parancsnoka, illetve Bobula, aki pénzzel támogatta a magyar szélsőjobboldalt, ekkor egy ideje már gondolkodtak azon, hogyan lehetne a Bethlen-kormányt eltávolítani, ám tevékenységük a tervezésben merült ki. Hogy Döhmel pontosan mikor vette fel velük a kapcsolatot, a forrásokból nem derül ki, ám valószínűsíthető, hogy

a Szemere vezette Magyar Kultúrliga Egyesület tagjaival már 1923 augusztusában kapcsolatban állt.⁶³

Úgy tűnik azonban, Döhmel a Gellért Szállóban lakosztályt bérlő Bobulát kereste meg 1923. október végén, aki szinte azonnal magához rendelte Szemerét is. Szemere és Döhmel talán nem ekkor találkoztak először, mindenesetre ekkor a magyar felek elhitték, hogy Döhmel valóban a bajor nacionalista szervezet megbízottja, aki azért jár Magyarországon, hogy a hasonló magyar szélsőjobboldali formációkkal konkrét együttműködésről kössön megállapodást. A tárgyalások németül folytak, a németül nem tudó Szemerének pedig Bobula fordította a Döhmel által előadottakat. Döhmel arról érdeklődött, hogy Szemere, mint az ÁBM volt parancsnoka, hány embert tudna fegyverbe szólítani egy hatalomátvételi kísérlet esetén, mire Szemere azt felelte, noha az ÁBM-et korábban egyáltalán nem államellenes összeesküvés céljára hozták létre, bizonyára lennének emberek, akik hajlandók az ügy mellé állni. Az arra vonatkozó információk ugyancsak ellentmondásosak, hogy az ÁBM tagjainak többsége korábban beszolgáltatta-e a szolgálati fegyverét, annyi azonban bizonyos, hogy Szemerék mögött komoly fegyveres erő nem állt. A szervezkedésbe nem sokkal később bevonták Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselőt, aki a bajor nacionalista szervezetekkel már régebb óta kapcsolatban állt, többek között Hitlert is személyesen ismerte, és ugyancsak hitelt adott a Fritz Döhmel által előadottaknak. A felek Döhmel kezdeményezésére német nyelvű szerződést is fogalmaztak arról, miként is tudna együttműködni irredenta és antiszemita céljai megvalósításában a (majdan létrehozandó önálló) bajor és a (Bethlen-kormány eltávolítása után egy új, radikális jobboldali

⁶³ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610.

kormányzat vezetése alatt álló) magyar állam. Az iratot maga Döhmel fogalmazta németül, az pedig összesen tizenegy cikkelyben és három mellékletben foglalkozott politikai, katonai és gazdasági kérdésekkel. A dokumentum lényege az volt, hogy az újonnan megalakuló bajor állam el fogja ismerni az újonnan megalakuló magyar államot, mégpedig annak 1914-es, az első világháború és a trianoni békeszerződés életbe lépése előtti államhatáraival.⁶⁴

A szerződő államok pedig katonailag is mindenben igyekeznek segíteni egymást – elsősorban a kisantant Csehszlovákia ellen fognak össze és nyújtanak egymásnak katonai segítséget, ha az akár Bajorországot, akár Magyarországot megtámadná. A szerződést Szemere, Bobula és Ulain november 5-én írták alá, és a tervek szerint Münchenben kellett volna német részről aláírnia Ludendorffnak és Hitlernek. Ulain Ferenc vonattal el is indult, azonban soha nem jutott ki Münchenbe, így az éppen a sörpuccsra készülő bajor nacionalista politikusokkal sem találkozhatott. Hegyeshalomnál, az osztrák–magyar határon ugyanis feltartóztatta a rendőrség, és közölte vele, hogy a hatóságok tudnak az összeesküvésről, majd elkobozták tőle a Hitlernek szánt küldeményt. Ulaint mentelmi jogára való tekintettel nem vették őrizetbe, azonban megkérték, hogy másnap látogasson el a fővárosi rendőrségre, ahol már őrizetbe vették. Nem sokkal később dr. Szemere Béla és Bobula Titusz is rendőrkézre került.

Itt válhatott világossá az összeesküvők számára, hogy a puccsterv nem kerülte el a rendőrség figyelmét, a forrásokból pedig egyértelműen kiderül, hogy a hatóságok Ulain Münchenbe utazásakor már hetek óta figyelték a csoport ténykedéseit. Mint azt már említettük, Fritz Döhmel 1923 augusztusában tűnt fel Budapesten,

⁶⁴ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

mint a bajor-német nemzetiszocialista szervezet lobbistája. Budapesti tartózkodásának augusztus és október közötti részletei nem világosak, annyi azonban bizonyosnak tűnik, hogy ez idő tájt nem ő volt Budapesten a bajor nemzetiszocialisták egyetlen megbízottja. A rendőrség ugyanis 1923 őszén nem kevesebb, mint ötvenhét (!) olyan német fiatalembert azonosított be a magyar fővárosban, akik a Hitler–Ludendorff-féle szervezet megbízottjaiként az Ébredő Magyarok Egyesületének címzett ajánlólevéllel rendelkeztek. Többségüket őrizetbe vették és kiutasították Magyarországról. Szemerét, Bobulát és Ulaint végül lázadás előidézésére irányuló szövetség létesítésével gyanúsították és vádolták meg, Ulain Ferenc mentelmi jogának ügyét pedig a nemzetgyűlés mentelmi bizottsága 1923 novemberének utolsó napjaiban tárgyalta, és alapos vizsgálatot folytatott le. A fajvédő képviselők igyekeztek menteni Ulaint és társait, kisebbíteni próbálták az ügyet, illetve azt hangsúlyozták, hogy Ulain és társai a rendőrség által felbérelt agent provocateur áldozatai, és elsősorban a polgári liberális képviselőkkel szemben fogalmaztak meg vádakot, akiknek célja szerintük a fajvédő politikusok nyílt lejáratása volt. A büntető-törvényszék 1924. január 24-én hirdette ki az ügyben az elsőfokú ítéletet, melyben mindhárom vádlottat egy hónap és tizennégy napi fogházra ítélte. A vádlottakat 1923 decemberében már szabadlábba is helyezték, büntetésüket a bíróság kitöltöttnek vette. Fellebbezési jogukkal éltek, a másodfokú bíróság pedig nem sokkal később fel is mentette őket.⁶⁵

Habár a puccesterv kétségtelenül komolytalan volt, igen ironikus, s ugyanakkor valahol félelmetes is, hogy a magyar szélső-jobboldal képviselői épp azzal az ekkoriban még túl komolyan nem

⁶⁵ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

vehető, sőt, sokak által nevetségesnek tartott német politikussal keresték a kapcsolatot, és vártak tőle segítséget politikai elképzeléseik megvalósításához, aki kevesebb, mint húsz évvel később a huszadik század leghírhedtebb tömeggyilkos diktátorává vált. A magyar sörpuccs, ez az akkor és ott komolytalannak ható államsíny-előkészület mintha megelőlegezte volna Magyarország 1940-es évekbeli gyászos politikai-katonai szerepvállalását, és a náci Németország egyik utolsó csatlósává válását a második világháborúban. Egyéni szinten érdekes módon ugyanez mondható el az 1923-as összeesküvés vezéralakjáról: a politikai pályáját az Keresztény Nemzeti Egység Pártjában kezdő, majd a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártban és a kisgazdapártban folytató Ulain Ferenc az 1940-es években végül a Szálasi Ferenc vezette Nyilaskeresztes Párthoz csatlakozott, amely a világháború utolsó hónapjaiban a megszálló németek által koordinált tényleges puccsal németbarát bábkormányt juttatott hatalomra, ezzel pedig beláthatatlan veszteségeket okozott a háborút mindenképpen elvesztő országnak.

A csongrádi bombamerénylet

A csongrádi bombamerénylet volt a korszak egy másik, ugyancsak nagy sajtóvisszhangot kiváltó terrorcselekménye volt, melyet ugyancsak radikális jobboldali merénylők követtek el Pirooska János honvéd főhadnagy, a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád szegedi szervezetének tagja vezetése alatt. A merénylők 1923. december 26-án a csongrádi Magyar Király Szálló báltermében, a helyi zsidó nőegylet által szervezett jótékonyági rendezvényen a bálozók közé robbanószerkezetet dobtak, amely három embert megölt és további huszonöt embert megsebesített. A merényletben szerepet

játszottak még Piroska János testvérei, István és György, illetve bizonyos Sági János és Kővári János gazdálkodók is. Piroska János maga készítette el, és ugyancsak ő hozta el a bombát Budapestről.⁶⁶

A merénylet végrehajtását bizonyos Bölöni Miklós és Sinkó László vállalták magukra. Sinkó a kihallgatása során azzal védekezett, hogy Piroska főhadnagy előzőleg a lakásán tartott megbeszélésen azt mondta neki, hogy a bomba csak riadalomkeltésre szolgál, de emberi élet kioltására annak robbanóereje voltaképpen alkalmatlan. Ő mégis vonakodott azt eldobni, amikor éjfélkor megjelentek a Magyar Király Szálló előtt. Bölöni Miklós erre gyávának nevezte Sinkó Lászlót, aki végül a cigarettájával gyújtotta meg a bomba gyújtószinórját, és behajította azt a teli bálterembe. A rendőrség hamarosan elfogta az elkövetőket, és a másnap megérkező Zombori Jenő szegedi főügyész, Szalay József kerületi rendőrfőkapitány, valamint Borbola Jenő rendőrtanácsos közreműködésével lefolytatott nyomozás annyi tárgyi bizonyítékot szolgáltatott, hogy december 30-án a tettesek beismerő vallomást tettek. Letartóztatták a társaikat is, csaknem az egész helyi fajvédő csoportot. Nem meglepő információként kiderült, hogy a merénylők nagy része tagja volt az Ébredő Magyarok Egyesületének. Piroska Jánost, mivel hivatásos állományú katonatiszt volt, és az általa elkövetett bűncselekmények a katonai igazságszolgáltatás alá tartoztak, a budapesti hadbírósnak adták át.

Az egyre inkább kiemeltté váló nyomozásba bekapcsolódott Diószeghy Sándor miniszteri tanácsos, a Belügyminisztérium közbiztonsági osztályának vezetője⁶⁷ is, akinek közreműködése

⁶⁶ SERFÓZÓ, i. m. 98.

⁶⁷ A Magyar Királyi Belügyminisztérium VII. közbiztonsági osztálya a rendőrség és a csendőrség szakmai irányításáért felelt, vezetője körülbelül a mai érte-

során kiderült, hogy a merénylők közül többen az Alföldi Brigádnak is tagjai, ily módon pedig a Kettőskereszt Vérszövetséggel és alaposan feltételezhető volt a kapcsolatuk.⁶⁸ A nyomozás során Sági Jánosnál még egy megbízólevelet találtak, amelyben Héjjas Iván kinevezte őt az Alföldi Brigád csongrádi zászlóaljának szolgálatvezetőjévé.⁶⁹ Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, a hadsereg becsültét mentendő – pályája során nem egyetlen alkalommal – elérte, hogy Piroska János főhadnagyot jogi értelemben ne tekintsek hivatásos katonának, épp ezért vádlottként tettestársai-val ő is a polgári bíróság elé állt.⁷⁰ Az ügyet végül a Szolnoki Királyi Törvényszék tárgyalta, a vádlottakat Ulain Ferenc, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője, a korszak ismert radikális jobboldali politikusa védte a tárgyaláson, mely egyébként – igazsághoz nem felhárító módon – felmentő ítélettel zárult. Befolyásos katonai és politikai körök feltehetőleg itt is közbenjártak a vádlottak megsegítése érdekében, az ügyben született felmentő ítélet pedig itt sem tudható be a véletlennek.

lemben vett rendészeti szervek irányításáért felelős államtitkárnak (jelenleg Magyarországon az illetékes szakpolitikus Belügyminisztérium közbiztonsági főigazgatója címet viseli) felel meg.

⁶⁸ Az eset rekonstruálására leginkább Csongrád megye főispánjának iratai alkalmasak: HU-MNL-CSML-IV-401-a-24/1923.

⁶⁹ SERFŐZŐ, i. m. 97.

⁷⁰ Vö. Nemzetgyűlési Napló 1922–1926/XVIII. kötet, 344–345. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 100.

A fegyveres titkos társaságok felszámolására és az irreguláris katonai alakulatok leszerelésére tett kísérletek

Az egyaránt külföldi és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen-kormány számára mondhatni a nagy felháborodást kiváltó csongrádi bombamerénylet volt az egyik utolsó csepp a pohárban. Bethlen István ígéretet tett a parlament 1924. január 3-ai ülésén, hogy személyesen hallgatja ki Héjjas Iván hírhedt különítményparancsnokot többek között a csongrádi bomba-merénylettel kapcsolatban, és ha a felelőssége kiderül, akkor ugyanúgy járnak el vele, mint bárki mással.⁷¹ Héjjast a rendőrség is kihallgatta a csongrádi bombamerénylet, valamint általánosságban a nacionalista titkos társaságok szervezkedései ügyében, személyesen Nádosy Imre országos rendőrfőkapitány jelenlétében,⁷² végül azonban nem látták bizonyítottnak, hogy személyesen köze lenne bármiféle bűncselekményhez, ez pedig minden bizonnyal nem volt más, mint alku a különítmény-parancsnok és a kormány, esetleg személyesen Horthy Miklós kormányzó között.⁷³ Horthy mellett elsősorban Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek lehetett nagy szerepe abban, hogy Héjjast a Horthy-korszakban sosem állították bíróság elé, az általa és az irányítása alatt mások által elkövetett cselekményekért komolyan sosem vonták felelősségre, holott bűnei nagyon sok ember számára nyilvánvalók voltak.⁷⁴ Gömbös 1936-ban bekövetkezett haláláig az Etelközi Szövetség informális és tényleges

⁷¹ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII. kötet, 337–338. Idézi: SERFÓZÓ, i. m. 36.

⁷² SERFÓZÓ, i. m. 36–37.

⁷³ BODÓ, i. m.

⁷⁴ BODÓ, i. m.

vezetője volt,⁷⁵ és igen alaposan feltételezhető, hogy mind a MOVE-hoz, mind az ÉME-hez kötődő radikális jobboldali paramilitáris alakulatok és titkos-féltitkos szervezetekben is vezető szerepet játszott, noha hivatalos pozíciót a MOVE elnökségén kívül jellemzően nem viselt.⁷⁶ Arra is számos jel mutat, hogy Gömbös nem csupán a korabeli radikális jobboldali szervezetek informális vezetője volt, de tudhatott a különböző paramilitáris alakulatok által eltervezett és végrehajtott bűncselekményekről, és adott esetben támogathatta is azokat,⁷⁷ az Etelközi Szövetség pedig a jobboldali mozgalmak egyfajta irányító szerveként működött. Sokat elárul tehát a radikális irredenta-nacionalista egyesületek, titkos társaságok és a hozzájuk számtalan szállal kötődő paramilitáris alakulatok és a magyar kormányzat kapcsolatáról Héjjas Iván már említett példája. Az egykori paramilitáris vezetőnek nem hogy nem kellett az igazságszolgáltatás előtt felelnie a tetteiért, de később vitézi címet is kapott,⁷⁸ repülési jogról szóló, egyébként magas színvonalú könyvével jogi doktori címet szerzett, országgyűlési képviselő, majd a magyar állam jól fizetett és megbecsült hivatalnoká lett. Emelkedését elsősorban Gömbösnek köszönhette, aki később Magyarország miniszterelnöke is lett. A közös múlttal és közös bűnökkel rendelkező, egykor félelmetes hatalommal rendelkező különítményparancsnokok közül leginkább Prónay volt az, aki képtelen volt bármiféle, legalább részleges konszolidá-

⁷⁵ GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó, 2001, 208.

⁷⁶ VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, 2012, Napvilág Kiadó, 100–101.

⁷⁷ VONYÓ, i. m. 101.

⁷⁸ Héjjas Ivánnak Horthy Miklós kormányzó 1929. június 16-án adományozott vitézi címet. BODÓ, i. m.

cióra, illetve, mivel a második királypuccs⁷⁹ alkalmával nem fejezte ki kellően a kormányzó iránti hűségét, nyugdíjazták és félreállították.

A konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működő félkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas-féle Alföldi Brigádöt és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után lényegében lefegyverezték, illetve regularizálták, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványaikat határozottan és egyértelműen megszüntették. Létrejött ugyanakkor a Belügyminisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal⁸⁰ nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére szolgáló félkatonai szervezet – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásórség* –, melynek tagjait kézifegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk szolgálatban a rendőrségével egyezett meg, ezért ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.⁸¹ Az Alföldi

⁷⁹ IV. Károly 1921. októberi, második visszatérési kísérletének meghiúsításában egyébként Gömbös Gyula mozgósítására a MOVE és az ÉME milicistái mellett, illetve velük olykor személyi átfedésben a Kettőskereszt Vérszövetség irreguláris katonái is részt vettek. Vö. GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 101.

⁸⁰ A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

⁸¹ HU-MNL-OL K 26-XXII-6010. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 36.

Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Szervezete,⁸² illetve az ÉME nemzetvédelmi osztályai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhetek.⁸³

A Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal – feltehetőleg ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok a naplójában azt írja, a KKVSSz 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád egyfajta utódszerveként, tevékenységét pedig állítólag Főtartalék fedőnéven a Belügyminisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta. Shvoy így magának a szervezetnek a genezisét is erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja.⁸⁴

⁸² Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Vezetője dr. Szemere Béla kórházi főorvos volt, aki szorosan kötődött az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és más szélsőjobboldali szervezetekhez, és aki egyik szereplője volt a már ismertetett, a német szélsőjobboldali politikai erő, Hitler és Ludendorff tábornok támogatásával tervezett komolytalan, 1923-as államcsínykísérletnek. Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról, 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II.*, 187–188.

⁸³ Vö. DÓSA, i. m. 151–152.

⁸⁴ SHVOY Kálmán, i. m. 90–95.

A KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálásáról egyébként levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájktoró segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettőskereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek.⁸⁵

Csáky Károly honvédelmi miniszter a Márffy József és társai bombaperében tett vallomása, a Kettőskereszt Vérszövetség történetének egyik legfontosabb levéltári dokumentuma szerint a KKVSz ugyancsak a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes (katonaszakmai) irányítás alá vonása és egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre, mégpedig feltehetőleg valamikor 1919–1920 tájékán.⁸⁶ Ezután 1923 körül oszlott fel abban a formában, ahogyan korábban működött, Csáky ez alatt pedig feltehetőleg ugyancsak a KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálását érti, ami egyébként hivatalosan 1922 vége felé, a gyakorlatban talán valamivel később következett be.

Az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet valóban megtiltotta az állami alkalmazottaknak, így a fegyveres testületek tagjainak is a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve nem rendelkeznek a belügyminiszter

⁸⁵ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

⁸⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagságot tiltotta meg.⁸⁷ A valóságban persze az állam számára tovább sem volt könnyű ellenőrizni – már persze ha jobboldali társaságok esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, kikkel, hogyan és milyen célok érdekében tart kapcsolatot, pláne, ha az adott titkos szervezet érthető konspiratív okokból nem, vagy csak minimális mértékben képzett iratot.

A nemzetgyűlésben mindazonáltal még 1923–1924-ben is élénk viták folytak a radikális jobboldali titkos társaságok múltbeli bűncselekményeiről és a felelősségre vonás elmaradásáról, elsősorban Drozdy Győző, Fábíán Béla, Vázsonyi Vilmos és Rassay Károly ellenzéki politikusok kezdeményezésére, és időről időre természetesen a Bethlen-kormány, vagy legalábbis egyes tagjainak közvetlen vagy közvetett felelőssége is felmerült.

Míndez azt sejteti, hogy az olykor kvázi-állami szervekként működő titkos paramilitáris szervezetek nem tűntek el, csupán átalakultak valamilyen formában, pontosabban beilleszkedtek a bethleni konszolidáció politikai rendszerébe. Habár 1923–1924 után a balkáni ízű, olykor emberéleteket követelő politikai merényletek valóban megfogyatkoztak, számos jel utal arra, hogy (egyéb-ként sok esetben igencsak kormány- és kormánypárt-közeli) radikális jobboldali társaságoknak jelentős szerepe lehetett az 1925-ben ki-robbant, jól ismert, ám máig számos kérdést felvető frankhamisítási botrányban⁸⁸ is, teljes eltűnésükről tehát aligha lehet beszélni...

⁸⁷ Budapesti Közlöny, 1923. október 24.

⁸⁸ A frankhamisítási botrányról kiváló összefoglaló tanulmányt közölt többek között Ablonczy Balázs, melyet korábban már idéztünk: ABLONCZY, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*. Az ügy büntetőperének anyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárának őrzetében: HU-BFL-VII-18-d-193/1926.; továbbá Bethlen István miniszterelnök bizonyos iratai is segítenek árnyaltabb

A forrásokról

Ami a *Nemzetgyűlési Naplóból* és a *Nemzetgyűlési Irományokból* kiemelt és e forrásválogatásban közölt, a radikális jobboldali társadalmi egyesületekhez és paramilitáris szervezetekhez köthető bűncselekmények kapcsán történt felszólalásokat, illetve az Ulain Ferenc és társai puccsterve kapcsán született mentelmi bizottsági jelentést illeti, a források jelentősége politikatörténeti, hiszen rámutat arra, hogy a bethleni konszolidáció első éveiben milyen közállapotok uralkodtak még mindig Magyarországon, és a kormány ezeknek csak fokozatosan, részben ellenzéki, részben külföldi nyomásra vetett véget.

Olyan ellenzéki politikusok, mint Fábián Béla, Rassay Károly, Vázsonyi Vilmos vagy Drozdy Győző számos alkalommal elhivatottan küzdöttek a szélsőjobboldali indíttatású, jellemzően antiszemita bűncselekmények ellen és a bűnösök megbüntetéséért, ezzel pedig sokszor a testi épségüket, életüket kockáztatták, hiszen nem egyszer kaptak komoly életveszélyes fenyegetést, vagy akár kíséreltek meg ellenük gyilkosságot a lehető legkomolyabb szándékkal.

A nemzetgyűlés képviselőinek számos, egyébként nyilván nem publikus iratba, nyomozati és vizsgálati jegyzőkönyvekbe betekintési joguk volt, mélyen beleláthattak a nyomozó hatóságok és igazságszolgáltatási szervek működésébe, jogi státuszuk az átlagembernél jóval nagyobb mozgásteret biztosított számukra, ezért ha felszólalásaik kellő forráskritikával is kezelendők, információtartalmuk semmiképp sem tekinthető légből kapottnak.

képet kapni az ügyről: Vö. *Bethlen István titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972, 193–244.

**VÁLOGATÁS A FEGYVERES TITKOS
TÁRSASÁGOK ÜGYÉBEN ELHANGZOTT
PARLAMENTI FELSZÓLALÁSOKBÓL,
1923–1924**

1.

Fábián Béla interpellációja a titkos társaságokról

Részlet a nemzetgyűlés 149. üléséből⁸⁹

1923. július 4.

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet! Zaj. Halljuk! Halljuk!*) Interpellációm szorosán összefügg azzal a témával, amellyel Rassay Károly t. képviselőtársam az indemnitási vita során mondott beszédét befejezte. Én a nemzetgyűlés szokásától eltérőleg interpellációm szövegét nem az interpelláció elmondása után olvasom fel, hanem először olvasom fel az interpelláció szövegét és azután fogok bizonyítékokkal szolgálni az interpellációhoz. A miniszterelnök úrhoz a következő interpellációt intézem (*olvassa*):

1. Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak arról, hogy *A Nép* és a *Szózat* című lapokban a legpéldátlanabb lázítás és izgatás folyik, mely a közhivatalnokokat, az egyetemi hallgatókat és a földnélkülieket törekszik az államhatalom ellen fellázítani és az uralmat egy bizonyos csoportnak erőszakosan megszerezni?
2. Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak, hogy ezek a lapok minden, az országban elkövetett bűncselekménynek nyomait el-tüntetni törekszenek és ezen lapok hasábjain minden bombavető, minden gyilkos védelemre talál? (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)
3. Hajlandó-e a miniszterelnök úr gondoskodni arról, hogy itt az országban bombavető ne tarthassanak fenn a maguk részére

⁸⁹ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XIII. kötet, 290–302.

külön sajtóorgánumokat, melyeket kormánypárti, illetve kormánytámogató képviselők szerkesztenek?

4. Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak arról, hogy az ország alá van aknázva titkos egyesületekkel, melyeknek tagjai között magas állású funkcionáriusok, köztisztviselők és katonatisztek vannak, és hogy ezen titkos egyesületek tagjainak esküt kell letenniük, mely őket minden más eskü alól feloldja? Hajlandó-e a miniszterelnök úr ezen titkos egyesületek megszüntetéséről gondoskodni és egy olyan rendelkezést kibocsátani, mely szerint minden köztisztviselő, aki valami titkos egyesületnek tagja, viselt hivatalától azonnal felfüggesztendő és állásából fegyelmi utón elbocsátandó?

5. Hajlandó-e a miniszterelnök úr arra, hogy a merényletek értelmi szerzői és a felbujtók ellen – bárhol legyenek is és bárhol találatsanak is – a törvény szigorával lépjen fel, és végül van-e ereje a miniszterelnök úrnak arra, hogy rendet csináljon? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az nincs!)*

Ezzel az interpellációmmal és mindazzal, amit itt ma az elmondottaknak és felolvasottaknak bizonyítékául és alátámasztásul elő fogok adni, nem a szavaknak hangos izgalmát akarom kiváltani a nemzetgyűlésből, hanem a nemzetgyűlés valamennyi tagjánál pártkülönség nélkül azt az elmélyedést, amelyben megérik azt, hogy ebből a magyar mából, ebből a bombavető- és titkos egyesületekkel aláaknázott magyar mából nem fakadhat ki a boldog magyar holnap, nem fakadhat ki az a magyar holnap, amely után valamennyien vágyódunk} hanem ebből csak a jelenlegi kis Magyarországnak szerencsétlensége pusztulása és felosztása fejlődhetik ki.

T. Nemzetgyűlés! Én a mai interpellációm legnagyobbrészt idézetekben fogom elmondani, idézeteket fogok felolvasni lapokból, amelyekből meg méltóztatnak majd látni, hogyan

fejlődött ki hónapok izgatásai után, hogyan keletkezhetett egy Pannónia-szállodai 105-ös számú szoba, hogyan jutott el Magyarország oda, hogy öt ellenzéki képviselőt: Rassay Károlyt, Vázsonyi Vilmost, Rupert Rezsőt, Drozdy Győzőt és Rakovszky Istvánt a Pannónia Szálloda 105-ös számú szobájában egy 28 tagú értekezlet egyhangúlag ítélte halálra, s hogyan jutott el – hiába nevet ezen Hegedüs György képviselő úr, bátor lesznek erre nézve bizonyítékokkal szolgálni – Magyarország az önök izgatásai következtében oda...

Hegedüs György:⁹⁰ Ön hisztérikus! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Fábián Béla: ...Klebensberg Kunó gróf magyar királyi közoktatásügyi minisztert szintén egyhangúlag ítélték ebben a 105-ös számú szobában halálra...

Hegedüs György: Hisztérikus! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Fábián Béla: ...és hogy jutott el oda, hogy az egyetlen Závodi Kálmán főhadnagy szavazatával szemben, 27 szavazattal ítélték halálra a magyar királyi miniszterelnököt. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)*

Drozdy Győző: Ezek kapják a szimpatikus mosolyokat onnét! *(Zaj.)*

Propper Sándor: Bandatagok!

Farkas István:⁹¹ Komitácsik!⁹² *(Nagy zaj.)*

⁹⁰ Hegedüs György (1883–?), előbb kiscgazdapárti, majd 1921-től független nemzetgyűlési képviselő. Radikális jobboldali politikus, egy ideig az Ébredő Magyarok Egyesülete elnöke.

⁹¹ Farkas István (1879–1941), a tiszáninneni református egyházkerület püspöke, felsőházi tag, radikális jobboldali politikus.

⁹² komitácsi = felkelő, lázadó. Az elnevezés Macedónia 1878-as Török Birodalomhoz történő visszacsatolása után honosodott meg, a törökök nevezték így az

Propper Sándor:⁹³ Annál is rosszabbak! (*Nagy zaj. Elnök csenget.*)

Eckhardt Tibor: Gyerünk a dajkamesékek! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Fábián Béla: Kérem, Eckhardt Tibor képviselő úrnak talán azok, de élőttem tudom, hogy nem dajkamesék. Tessék nyugodtan várni az ön sorára, majd meg fogom mutatni azt, hogy ki a bűnös abban... (*Folyton tartó nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*)

Farkas István: A gyilkosok ott ülnek! Somogyi gyilkosai!⁹⁴ (*Nagy zaj.*)

Elnök (csenget): Csendet kérek! Farkas István képviselő urat rendreutasítom!

Farkas István: Már megint engem? (*Zaj.*)

Propper Sándor: Somogyit meggyilkolták!

Drozdy Győző: Az érdekelt felek legalább legyenek csendben! (*Zaj.*)

Patacsi Dénes:⁹⁵ Nálunk nagyobb csend van, mint ott!

Pikler Emil: Az erzsébetvárosi bombamerénylet is dajkamese?

Rupert Rezső: Felszisszennek az érdekeltek! (*Nagy zaj a Ház minden oldalán. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! Aki a magyar politikát és a magyar politika eseményeit az utolsó négy hónapban, mondhatnám, az utolsó fél esztendőben figyelemmel kísérte, az arra a meggyőző-

ellenük lázadó macedón milicistákat. Az I. világháború idején ugyanígy nevezték Szerbiában a Központi Hatalmak megszálló csapatai és hatóságai ellen harcoló gerillákat.

⁹³ Popper Sándor (1877–1956), szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

⁹⁴ A képviselő itt Bacsó Béla és Somogyi Béla liberális újságírók meggyilkolására céloz, melyet 1920. február 17-én követtek el Ostenburg-Moravek Gyula különítményparancsnok emberei.

⁹⁵ Patacsi Dénes (1877–?), kispapdapárti képviselő, Simonyi-Semadam Sándor kormányában honvédelmi államtitkár.

désre jut, hogy ebben az országban van a politikusoknak egy csoportja és a sajtónak két orgánuma, amelynek minden külpolitikai esemény jó arra, hogy igyekezzenek azt a maga hatalmi törekvéseinek szolgálatába beállítani.

Szabóky Jenő: *A Népszava!*

Pikler Emil: Ne vegye a szájába azt a lapot! *(Elénk derűtség jobb felől.)* Hiába nevetnek!

Szabóky Jenő: Vegye ön, és tömje be vele a száját! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Propper Sándor: Jelentkeznek a bandatagok!

Peyer Károly: Az érdekeltek jelentkeznek! *(Nagy zaj a Ház minden oldalán.)*

Elnök (csenget): Csendet kérek, t. képviselő urak.

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! Én már beszédem elején egy tiszteletteljes kérelemmel fordultam a nemzetgyűlés minden tagjához és nem hiszem, hogy a nemzetgyűlésben nagy számmal volnának képviselők, akik helyeslik azt, hogy itt képviselőket bombákkal akarnak elpusztítani. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Propper Sándor: Odaát úgy látszik, sokan vannak! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Fábián Béla: Nem tudom elképzelni, hogy lennének itt képviselők, akik nem akarnának meghallgatni azt, amikor egy képviselőtársuk feláll és azt mondja, hogy itt az országra nézve veszedelmes organizációk vannak az állami testben, különösen ha az a képviselő bizonyítékokkal akar szolgálni arra vonatkozólag, hogy itt egyesületekben és szállodákban nemcsak ekrazitot tartanak, hanem igenis, állandó zászlóaljokat – ők nevezik zászlóaljoknak magukat – amelyek a székesfőváros tornacsarnokaiban gyűlnek össze. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Ugyanakkor, amikor ez a kis Magyarország többet költ belügyi nyomozókra, mint a nagy Franciaország, ezek a

belügyi nyomozók minderről nem tudnak, nem tudják, hogy ezek az emberek az ekrazitos merénylet felfedezése óta továbbra is összegyűlnek mindenütt ugyanazokon a helyeken, ahol eddig összegyűltek. (*Zaj.*)

Propper Sándor: Úgy látszik, ők is benne vannak!

Fábián Béla: Azért kérem t. képviselőtársaimat, úgy itt, mint a túlsó oldalon, méltóztassanak engem nyugodtan végighallgatni, lehetőleg ne méltóztassanak nekem közbeszólni, sem támogatni ne méltóztassanak engem abban, amit mondok. (*Halljuk! Halljuk! bal felől.*)

A legelső eset akkor volt, amikor Törökországban bekövetkezett Kemál pasa⁹⁶ uralomra jutása. Méltóztatnak emlékezni arra, hogy itt ebben az országban, ezzel az eseménnyel, kapcsolatban, megfedkezve arról, hogy Kis-Ázsiában a kemalisták a keresztény örményeket mészárolják, a fajvédő csoportban és abban a csoportban, amely magát – édes Istenem – különösebben kereszténynek nevezi, mint ahogy kereszténynek tartják magukat az egységes párt képviselőtagjai, állandó példálódzások történtek a magyar eseményekre. Mussolini esetében pedig ahol nagyon jól tudjuk, hogy épen a keresztény popolarikkal szemben szerezte meg Mussolini a maga táborát, megismétlődtek ezek a dolgok és ugyanez történt a legutóbbi bolgár eseményekkel kapcsolatban is. Ha el méltóztatnak olvasni az említettem két lapot, akkor annak ellenére, hogy Sztambulijfszki⁹⁷ parasztdiktatúrája bukott meg a munkásság, polgárság és katonaság fellépése következtében, mégis allúziók

⁹⁶ A képviselő itt feltehetőleg Mustafa Kemal Atatürk (1881–1934), a Török Köztársaság első elnökének 1920-as hatalomra jutására céloz.

⁹⁷ A képviselő Alekszandar Sztambulijfszki (1879–1923) bolgár parasztpárti politikusra céloz, aki 1919 és 1923 között gyakorolta a hatalmat Bulgáriában. 1923-ban puccs és gyilkosság áldozata lett.

történtek itthon a magyar eseményekre. Volt és van tehát itt állandóan egy csoport és vannak sajtóorgánumok, amelyek arra törekszenek, hogy a hatalom egy bizonyos csoport kezébe kerüljön, erőszakos úton. (*Zaj.*)

Kiss Menyhért:⁹⁸ Mussolini kormánya nacionalista!⁹⁹

Fábián Béla: Kérem, nekem semmi kifogásom sincs a nacionalizmus ellen. Nacionalista vagyok és voltam is, csak az ellen van kifogásom, hogy bizonyos politikai csoportnak hatalmi törekvéseiben eszközként ott szerepeljen a bomba és a törvényes állami rend ellen való feltámadás. (*Helyeslés és felkiáltások jobb felől: Teljesen igaz van!*) Kérem, méltóztassanak engem nyugodtan meghallgatni.

A legutóbbi három hónap alatt a fajvédők sajtóját különösen hat kérdés érdekelte. Első sorban a rendőrség kérdése, amelyet magukkal szemben találtak a márciusi tüntetések alkalmával; másodsor az egyetemi ifjúság kérdése, amelyet a maguk céljaira akartak megszerezni; harmadszor az arisztokráciának lejáratása, amelyet ők magukkal szemben találni véltek; negyedszer a földkérdés; ötödször a munkásság vezetőjének viszonya a munkássághoz és hatodszor, a kormányhatalom megszilárdulásának akadályozása. (*Zaj.*)

T. Nemzetgyűlés! Legelőször azokkal a sajtócikkekkel fogok foglalkozni, amelyek a rendőrségre és az ifjúságra vonatkoznak. Foglalkozom ezzel azzal kapcsolatban is, hogy – majd méltóztatnak látni – az egyetemi ifjúság állandó izgalma tulajdonképpen honnan származik, hogy kik voltak azok, akik az egyetemi

⁹⁸ Benito Mussolini olasz miniszterelnök, későbbi fasiszta diktátor 1922 októberében került hatalomra.

⁹⁹ Kiss Menyhért (1880–1934), író, tanárképző iskolai tanár, pártonkívüli jobboldali nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja.

ifjúságot megnyugodni nem hagyták, kik voltak azok, akik az egyetemi ifjúságot a maguk hatalmi törekvéseire akarják felhasználni. *(Zaj.)* Két újságról fogok beszélni, amit már interpellációm bevezető szavaiban megmondottam, az egyik újság *A Nép*, a másik pedig a *Szózat*.

Hegedüs György: Éljen *A Nép!* *(Éljenezés a középén. Egy hang a középén: Éljen a Szózat!)*

Bárczy István:¹⁰⁰ Éljen a haza! *(Helyeslés bal felől. Zaj.)*

Fábián Béla: Kérem, képviselő úr, önnek van oka éljenezni *A Népet!* *(Zaj.)*

Peyer Károly:¹⁰¹ Érdekelve van!

Propper Sándor: Bandatag! *(Nagy zaj.)*

Hegedüs György: Éljen *A Nép!* Éljen a *Szózat!* *(Éljenezés a középén.)*

Bárczy István: Éljen a haza! A haza éljen! *(Úgy van! bal felől.)*

Hegedüs György: Úgy van! Azok a hazáért küzdenek! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ezek a lapok mondják azt, hogy éljen a haza! *(Úgy van! a középén.)*

Esztergályos János:¹⁰² Zsiványbecsületesek! *(Nagy zaj.)*

Elnök (csengeŕ): Csendet kérek!

Peyer Károly: Ekrazitliferánsok! *(Folyton tartó nagy zaj a Ház minden oldalán.)*

¹⁰⁰ Bárczy István (1866–1943), jogász, Budapest főpolgármestere, liberális ellenzéki képviselő, a Márffy József és társai által elkövetett bombamerénylet egyik célpontja, életét csak a szerencsének köszönhette, ugyanis elkésett az Erzsébetvárosi Demokrata Körben rendezett ünnepségről.

¹⁰¹ Peyer Károly (1881–1956), jogász, szociáldemokrata politikus, a Bethlen-Peyer paktum keretében 1921 decemberében kiegyezett a konszolidációra törekvő Bethlen István kormányával.

¹⁰² Esztergályos János (1873–1941) szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

Elnök (csenget): Kérem a képviselő urakat minden oldalon, méltóztassanak csendben maradni és nyugodtan meghallgatni a szónokot.

Szeder Ferenc:¹⁰³ A terrorcsapat beszél így! (*Zaj.*)

Fábián Béla: *A Nép* március 17-iki számában a következő címeket olvassuk (*olvassa*) »Vérbe fojtott március 15-ike. Rendőrök verték szét az ünneplő egyetemi polgárokat. Megkardlapozott diákkisasszonyok és diákok. Mi volt a tüntetés oka? Ki az a Kalmár Béla? Követeljük a szigorú megtorló intézkedéseket. Az eljáró rendőrpárancsnok már elhárítja magáról a felelősséget.« S többek között a következő kitételeket találok a cikkekben, amelyeknek tartalmáról – ezt közbevetőleg jegyzem meg – utólag a kormány hivatalos jelentése alapján megállapítást nyert az, hogy az egészből egy betű sem volt igaz (*olvassa*) »Véres, összevert arcú egyetemi hallgatók, szétszaggatott ruhájú, megkardlapozott egyetemista nők stb. Erre a rendőrlegénység Kalmár főtanácsos biztatására – akiről megállapították azt, hogy zsidó, de természetesen 400 esztendő magyar nemes – még vehemensebben támadt rá a tömegre és olyan brutális módon akarta az oszlásra rábírní, amelyre az utóbbi évtizedekben nincs példa.« Majd tovább ezt a címet találok (*olvassa*): »Az ifjúság már az este foglalkozott a rendőri brutalitással.« És itt el van mondva, hogy egy egyetemi tanár felszólalt, aki garantálta az elégtételt; egy egyetemi hallgatónról megállapították, hogy úgy végig vertek karddal az arcán, hogy vér borította el az egész testét, majd nyilatkoznak Wolff Károly és Gömbös Gyula t. képviselőtársaink is.

Megvallom őszintén, Gömbös Gyula t. képviselő úr nyilatkozatában nem találok lázítást, ellenben Wolff Károly¹⁰⁴ képviselő

¹⁰³ Szeder Ferenc (1881–1952) szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

úr nyilatkozatában a következők olvashatók (*olvassa*) »A legnagyobb nyomatékkal kénytelen vagyok hangoztatni, hogy ezt a példátlan rendőri brutalitást, amelyet a magyar ifjúsággal szemben elkövettek, a legélesebben és leghatározottabban megtorlandónak tartom. – Attól a vezetőségtől, amely olyan tapintattal rendezte az ügyeket, hogy *Аз Est* védelmére zsidó parancsnokság alatt« – tehát ő is zsidónak mondja Kalmárt – »vezényelt ki karhatalmat, nem várok annyi objektivitást a vizsgálatot illetőleg, amely bennünket mindenképpen megnyugtatna. – Ez az esemény úgy hat reám, mint egy villámcsapás, amely bevilágít a sötétségbe és döbbenetes képét mutatja annak a szellemnek, amely úgy látszik minden energikus törekvés dacára meg tud lapulni az egyébként hazafias, tiszteletreméltó testületben.« Ugyanez a lap »Vörös métely pusztít a rendőrség között« cím alatt megírja, hogy mit fog az ifjúság követelni. Az egész vonalon lázítja az ifjúságot, még pedig az »Elégtételt követelünk« című cikkben, továbbá a »Fiúk, gratulálunk« című cikkben, amelynek írója Lendvai István, azután az »Újra ok nélkül véresre verték az ifjúságot« című cikkben, továbbá »A rendőrség és a liberális sajtómaffia« című cikkben, amelyet Kádár Lehel¹⁰⁵ írt. Mindezekben a cikkekben a lap elejétől végig azon dolgozik, hogy a rendőrségbe, tehát a közrend egyik intézményes őrébe vetett bizalmat megingassa. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Méltóztassanak ezeket a cikkeket elolvasni és t. képviselőtársaim arra a

¹⁰⁴ Wolff Károly (1874–1936) jogász, kereszténypárti politikus, a két világháború között Budapest politikai életének egyik meghatározója, nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Társadalmi Egyesületek Szövetségének tagja.

¹⁰⁵ Kádár Lehel (1884–1935) jogász, radikális jobboldali újságíró, a *Nemzeti Újság* és a *Szózat* című fajvédő újságok szerkesztője, a két világháború közti korszak ismert szélsőjobboldali publicistája.

meggyőződésre fognak jutni, hogy itt intenzív lázítás folyik az egyetemi ifjúságnak az egész kormányzati rendszer és a rendőrség ellen, még pedig bizonyos csoport hatalmi céljai szolgálatában. A március 21-iki számában *A Nép* című lap »Az ifjúság vállalja a felelősséget« cím alatt tovább lázítja az ifjúságot és... (*Kiss Menyhért közbeszól.*) Még nem tartok az ön cikkénél, t. képviselő úr, méltóztassék megvárni. (*Benárd Ágoston közbeszól.*) T. Benárd képviselő úr, ön privát társaságban rendszerint úgy nyilatkozik, hogy nem tartja helyesnek azt a hangot, amelyet *A Nép* használ.

Benárd Ágoston: Nem áll!

Fábián Béla: Igenis, ön mondotta ezt egész csomó képviselő úrnak, többek között hivatkozom egységes párti képviselőtársaim közül Putnoky képviselő úrra, akinek ezt ön szintén mondotta, de mondotta nekem is akkor, amikor én önt felelősségre vontam azért, mert az ön lapjában ellenem rágalmazó és gyalázkodó cikk jelent meg. Ön akkor nekem kijelentette, hogy nem tud e cikk megjelenéséről, a cikk szerzőjét nem lehetett kinyomozni, végre egy britániaiás tisztet, Zsabka Kálmánt nevezett meg ezen cikk szerzőjének. (*Zaj a baloldalon.*)

Szeder Ferenc: Öcsémuram így szokta!

Fábián Béla: »A miniszterelnök fogadja az ifjúság vezéreit« című cikkben megírja *A Nép*, hogy mi történik abban az esetben, ha a elmondja az egész büntetés történetét.

Benárd Ágoston:¹⁰⁶ Kiderült az ifjúság ártatlansága.

Fábián Béla: ...nem az, a fontos, hogy mi derült ki, hanem az, hogy önök arra lázították tovább az ifjúságot, hogy ne fogadja el elégtételül a kormány nyilatkozatát. (*Úgy van! a baloldalon.*)

¹⁰⁶ Benárd Ágoston (1880–1968), orvos, keresztényszocialista politikus, nemzetgyűlési képviselő, Magyarország követeként a trianoni békeszerződés egyik aláírója.

Drozdy Győző: Az önök ártatlansága nem derült ki!

Kiss Menyhért: Nem kell lázítani az ifjúságot, elég intelligens az!

Fábián Béla: A lap ezt írja ebben a cikkében (*olvassa*): »A mi vezéreink bizonyára nagyon nehezen határozták el magukat, hogy e pártatlan – e szó után kérdőjel van a cikkben – hivatalos vizsgálatnak ezt az eredményét elégtételül elfogadják, de valószínűleg igen súlyos okaik voltak rá. Épp ezért azt hisszük, hogy az ifjúság széles rétegei, ha ökölbe szorított kezekkel is, de magukévá fogják tenni a mi vezéreinknek álláspontját. Azért mérnek kétféle mértékkel, ahelyett, hogy egyszer már véglegesen leszámolnának velük. Egyébként tisztán látjuk a helyzetet, tudjuk, hogy a kormányhoz semmi közünk.« Ezt mondják ebben a cikkben az ifjúság vezérei-vel. Ugyanez a lap »Grófok és zsidók szövetkeztek a keresztény demokrácia ellen« cím alatt izgat az arisztokrácia ellen. De nem óhajtok tovább felolvasást folytatni a Nép-ből, (*Helyeslés a jobb-oldalon.*) rátérek a tényekre, előbb még csak óhajtom, megjegyezni, hogy ugyanilyen lázítás folyik az arisztokrácia ellen a földreformmal kapcsolatban, lázítják a munkásságot, hogy ne elégedjék meg azokkal a mérsékelt eredményekkel, amelyekkel megelégedtek az ő vezéreik. Legutóbb Wolff Károly t. képviselőtársamnak jelent meg egy megértő nyilatkozata. A Terézvárosi Keresztény Kaszinó gyűlésén, amikor az ekrazitos merényletről volt szó, az én igen t. képviselőtársam mondott egy beszédet és abban kijelentette, hogy ő ugyan nem helyesli a kilengéseket, de megérti őket. (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Egy firma!*) Ő tehát még ma is megérti azt, hogy itt ekrazitos gonosztevők vannak, megérti azt, hogy titkos társaságokat alakítanak és hogy politikusokat, ellenzéki képviselőket és kormányférfiakat akarnak láb alul eltenni. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Pikler Emil: Megértő lélek!

Rupert Rezső: Ha tisztességes világ jön, fegyházba kerül!

Elnök: Rupert képviselő urat rendreutasítom.

Fábián Béla: Kénytelen vagyok némely nyilatkozatokkal foglalkozni. Így azzal a cikkel, amelyet a *Népben* Dánér Béla¹⁰⁷ volt képviselő úr írt »Az arany középút« címen. Ebben a következőket mondja: »Ezt a miniszter, t. i. Daruváry akkori igazságügy-miniszter urat – mint utolsó mohikánt spirituszba teszik és elraktározzák a Nemzeti Múzeumban, valahol a gerinctelenek, hüllők és ázalékok osztályán«. (*Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Hallatlan! Ez királyi ügyész ma is!*)

Györki Imre:¹⁰⁸ És ez egy királyi ügyész!

Nagy Emil igazságügy-miniszter: Nekem mondja! Jobban tudom!

Fábián Béla: Daruváry Géza volt igazságügy-miniszter úr e miatt a cikk miatt, amely március 22-én jelent meg, dorgálásban részesítette Dánér kir. ügyész urat, mire Dánér Béla a Hortobágy című lapban, amelyet ő, mint királyi ügyész szerkeszt és amely a kormánytól szubvenciót kap, válaszolt Daruváry volt igazságügy-miniszter úrnak ezen a címen: »Nyílt levél Daruváry igazságügy-miniszter úrhoz.« Leírja, hogy az illető úr, aki ma Magyarország külügyminisztere, miként vásároltatott meg, hogy azon emberek közé tartozik, akik a bankok számláin élnek. Sajnos, nincsen kezemben ez a cikk.

Nagy Emil igazságügy-miniszter: Nekem igen!

¹⁰⁷ Dánér Béla (1880–1930) jogász, olimpikon tornász, diákvezető, nemzetgyűlési képviselő, radikális jobboldali politikus, ebben az időben valóban gyakorló királyi ügyész.

¹⁰⁸ Györki Imre (1886–1958) zsidó származású ügyvéd, szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

Fábián Béla: Ellenben, amint hallom, az igazságügy-miniszter úrnak és a miniszterelnök úrnak is rendelkezésére áll. Méltóztassék megengedni, hogy csak egyetlen kérdést intézzek a jelenlevő igazságügy-miniszter úrhoz és a miniszterelnök úrhoz, aki sajnos, nincs jelen, vajon fognak-e tovább is szubvenciót adni ennek a *Hortobágy* című lapnak. (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igen!*)

Eckhardt Tibor: Eddig sem adtak!

Fábián Béla: Kérem továbbá az igazságügy-miniszter urat, meddig szándékozik túrni Dánér Bélát a kir. ügyészség kebelében?

Propper Sándor: Túri-e Dánér az igazságügy-minisztert? Így kell felállítani a kérdést!

Drozdy Győző: Ez a kormány nevezte ki!

Fábián Béla: A sajtó az utóbbi időben a m. kir. államrendőrség jelentése alapján megemlékezett a merényletek egész tömegéről. (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Fábián Béla: Megemlékezett arról, hogy m. kir. minisztereket, nem ellenzéki képviselőket akartak eltenni láb alól; megemlékezett arról, hogy a Dohány utcai zsinagógát fel akarták robbantani. Itt elsősorban az a kérdés merül fel: miképpen lehetséges...

Vázsonyi Vilmos: Közben kasszát fúrnak!

Fábián Béla: A kasszafurás csak egy mellékes dolog, nem érdemes róla beszélni. Miképpen lehetséges, hogy Budapest székesfőváros területén valaki, vagy valakik leszállhassanak Budapest kanálsaiba, hogy megnézzék azt a helyet, hol lehet elhelyezni az ekrazitot, amellyel a zsidótemplomot majd fel fogják robbantani?

Szeder Ferenc: *A Nép* kakaóbombái!

Fábián Béla: Ezek után kénytelen vagyok rátérni a merényletek terveire. Elsősorban egy olyan merénylettervről fogok beszélni, amelyről a sajtó még nincs informálva azért, mert az illető merény-

lettervet a miniszterelnök úr külföldi útja előtt fedezték fel és mi nem akartuk a miniszterelnök úr külföldi útját nehezíteni azzal, hogy itt a nemzetgyűlésen, vagy pedig a sajtóban a felfedezett merénylettervet ismertessük.

Közvetlenül húsvét előtt a márciusi tüntetések után megjelent nálam egy úr, akivel én valamikor együtt szolgáltam és közölte velem, hogy Rassay Károly és Vázsonyi Vilmos, valamint Drozdy Győző képviselő urakat április 15-én el akarják tenni láb alól. A gyilkosságnak akként kellett volna megtörténnie, hogy a képviselő urak lakásán egy időben szerelői igazolvánnyal ellátott emberek jelentek volna meg és ezek a képviselőket legyilkolták volna.

Drozdy Győző: Nálam jártak is!

Fábián Béla: Erről a dologról tudomást szereztem. Megállapítást nyert, hogy a toborzás akként történt, hogy mindenkitől, akinek ebben az ügyben részt kellett volna vennie, megkérdezték, tagja-e az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztályának. Tudtam azonban egyes tagokról, hogy az illetők egy kongregációnak is tagjai, és meg voltam győződve róla, hogy az a kongregáció, amikor tudomást fog szerezni arról, hogy itt gyilkos merénylet készül, maga fog megtenni mindent a rendőrség útján, – én nem akartam feljelentő lenni – hogy a gyilkosságot felfedezzék és megakadályozzák. Az illető urat, aki nálam volt, felküldöttem ennek a kongregációnak a vezetőihez; ezek azután feljelentést tettek a rendőrségen. A rendőrség, minthogy az volt a megállapodás, hogy az első értekezleten, amelyet a Koronaőr utcában tartottak, részt vett emberek... Eckhardt képviselő úr talán tud valamit erről, hogy nevetni méltóztatik? (*Egy hang bal felől: Mindent tud ő!*)

Rothenstein Mór:¹⁰⁹ Talán szervezője? (*Zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a közbeszólásoktól tartózkodni.

Eckhardt Tibor: Adatokat tessék hozni! Bizonyítékokat! Tessék bizonyítani!

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Pikler Emil: Annyira érdekelve van?

Fábián Béla: Minthogy Eckhardt képviselő úr engem felszólított arra, hogy bizonyítékokkal szolgáljak....

Eckhardt Tibor: Úgy van!

Fábián Béla: ...én írásos bizonyítékokat és itt jelenlevő kormánytámogató képviselőtársaim neveit fogom megnevezni, akik szintén tudnak erről.

Eckhardt Tibor: Ne itt nevezze meg, hanem ott, ahol felelősséggel tartozik! Ne az immunitás védelme alatt!

Pikler Emil: Nagyon benne van a pakliban! (*Zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni!

Fábián Béla: Miért fáj a képviselő úrnak, hogy gyilkos merényletek kérdését hozom ide?

Eckhardt Tibor: Így ez csak fecsegés!

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Saly Endre:¹¹⁰ A magyar parlamentben védik a gyilkosságot! (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*)

¹⁰⁹ Rothenstein Mór (1864–1837) nyomdász, szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

¹¹⁰ Saly Endre (1872–1937) szociáldemokrata szakszervezeti képviselő és nemzetgyűlési képviselő.

Fábián Béla: Méltóztassanak meghallgatni a bizonyítékokat. A rendőrség, minthogy módjában volt minden egyes embernek, hogy további két embert vigyen a legközelebbi megbeszélésre, két detektívet küldött el a legközelebbi értekezletre. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Minden le van fektetve rendőri nyomozati jegyzőkönyvekben; (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Na tessék!*) az urak megtalálhatják Andréka főkapitány-helyettes úrnál. A nyomozást ebben az ügyben Berezel kapitány úr vezette, a kihallgatásokat Benárd Vilmos rendőrtanácsos úr eszközölte. A rendőri nyomozati jegyzőkönyvek szerint a következők állapították meg: (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Az értekezlet a Hűvösvölgyben volt. Az értekezleten megállapították, hogy a gyilkosságot egyelőre nem lehet végrehajtani, mert Vázsonyi Vilmos képviselő úr nincs Budapesten, várni kell tehát addig, amíg Vázsonyi képviselő úr hazaérkezik.

Vázsonyi Vilmos: A Devizaközpont nem adott nekik valutát! (*Derűltég a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Fábián Béla: Minthogy azt mondták, hogy pénzre van szükségük, hogy további akciókat intézhessenek el, megállapodtak abban, hogy a legközelebbi autót, amely a Hűvösvölgybe fog jönni, megtámadják és az utas pénzét elrabolják.

Peyer Károly: Nemzeti Múltunk Kultúregyesület!¹¹¹

Propper Sándor: Nemzeti felbuzdulás!

Eckhardt Tibor: Ezek közönséges útonállók! (*Zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat minden oldalon, méltóztassanak csendben maradni.

¹¹¹ A Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület, ha hihetünk a forrásoknak, a Kettőskereszt Vérszövetség fedőszerve volt.

Fábián Béla: Az értekezleten az egyik detektív felvetette azt a kérdést, hogy mi történjék abban az esetben, ha rendőr találna jönni. Erre az egész csoport vezetője kijelentette, hogy az a cél, amelynek elérésére ők törekednek, olyan fontos nemzeti cél, hogy amellet egy rendőr élete nem számít. Autó azonban nem jött. Ellenben jött egy ember, akinél ők pénzt szimatoltak. Erre ráfogták a revolvert. Az az ember elkezdett könyörögni, hogy ne bántsák, ő invalidus¹¹² és nem zsidó, mire azután kényszerítették, hogy igazolja be, hogy nem zsidó. (*Derültség a szélsőbaloldalon.*) Ezt beigazolta, mire eleresztették. (*Egy hang bal felől: Pénzt nem találtak nála, mert tanító volt!*)

Saly Endre: Ez a fajvédelem!

Rupert Rezső: Ez lett a maguk keresztény politikájából!

Eckhardt Tibor: Mi köze ennek a keresztény politikához? Kikérem magamnak!

Rupert Rezső: Mindenesetre van valami! A bankóhamisítókról beszéljen!

Eckhardt Tibor (*közbeszól.*)

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Rupert Rezső: A maguk keresztény politikája idevezetett!

Pikler Emil: Maguk nevezték a pogány politikát kereszténynek!

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Eckhardt Tibor (*közbeszól.*)

Elnök: Eckhardt képviselő urat kénytelen lennék rendreutasítani, ha állandóan zavarja az ülést!

Peyer Károly: Miért feltételesen?

¹¹² invalidus = hadirokkant.

Propper Sándor: Én már hármát kaptam volna!

Kuna P. András:¹¹³ Szégyen gyalázat így beszélni!

Fábián Béla: Erre azt az invalidust az igazolás után elengedték. Ellenben szerencsétlenségére rossz sorsa arra hozott egy fiatalembert és annak menyasszonyát. Ezek megragadták mindkettőjüket, ütlegetni kezdték őket, először követelték a pénzüket, azután a nőt ott tartották, a férfit pedig befelé kezdték hurcolni az erdőbe. Mikor a detektívek látták azt, hogy azzal az emberrel odabenn valami szerencsétlenség történhetik, a levegőbe lőttek, mire az egész csoport szétszaladt. Azután ismét összejöttek, egy vendéglőben ültek össze, ahol a detektívek lefogták őket. Ez volt az az eset, midőn *A Nép* azt írta augusztus 4-iki, szerdai számában e csoport lefogásával kapcsolatban, hogy (*olvassa*): »Pogromhíreket terjesztenek, pedig munkatársunk eljárta ez ügyben a főkapitányságon, ahol azt a választ nyerte, hogy az egész tudósításból egy szó sem igaz és semmit sem tudnak az említett akcióról. Kihallgatásuk után azt a hármát is elbocsátották, akiket letartóztattak.« Ezeket az embereket...

Drozdy Győző: Azt a pénzt, amit rabolnak, a Népek adják, és az ezért védi őket!

Elnök: Drozdy Győző képviselő urat rendreutasítom.

Rupert Rezső: Annyi bizonyos, hogy a gyilkosok szaksajtója!

Drozdy Győző: A gyilkosok szaksajtóját pénzelik ezek a gazemberek!

Eckhardt Tibor: Merje ezt ott mondani, ahol felelősséggel tartozik! Ne bujkáljon mindig itt!

¹¹³ Kuna P. András (1886–1934) földbirtokos, kisczardapárti nemzetgyűlési képviselő.

Drozdy Győző: Nem szívesen megyünk Seszták elé! (*Felkiáltások jobb felől: Mert nincs igazuk!*)

Fábián Béla: Talán elég érdekes ez a gyilkosságügy arra, hogy ezzel tovább foglalkozhatnánk. (*Zaj.*) A rendőrség az összes tetteseket letartóztatta két felső ipariskolai hallgató kivételével, akik az első értekezleten jelen voltak és miután látták, hogy miről van szó, visszamentek a felső ipariskolába, ahol a növendékek azzal fogadták őket: mi az, nem sikerült a szerelés?

Vázsonyi Vilmos: Általános nyilvános szerelési vállalat!

Fábián Béla: Ezeket az embereket letartóztatták. Előzőleg Rassay Károly t. képviselőtársamat figyelmeztettem arra, hogy legyen szíves, vigyázzon arra, hogyha a lakásába szerelők jönnek, azokat azonnal fogják le. Rassay t. képviselőtársam kiadta az utasítást: ha a szerelők megérkeznek, zárják be őket a fürdőszobába és azonnal értesítsék a rendőrséget. Drozdy t. képviselőtársamat nem találtam és így nem volt módom őt idejében értesíteni. (*Egy hang jobb felől: Elment a rendőrségre! Derültség a jobboldalon.*) Nem nagyon nevetnivaló dolog ez.

Propper Sándor: Ezen is lehet röhögni? (*Zaj.*)

Szijj Bálint:¹¹⁴ Nekem szól? Látta a képviselő úr, hogy én nevettem?

Patacsi Dénes (*közbeszól; zaj*).

Saly Endre: Védelmezi őket?

Fábián Béla: Nem tudom Patacsi képviselő urat megérteni, mikor azt mondja, hogy ezzel fecséreljük az ország idejét. Ha a képviselő úr személye ellen bombamerényletet terveznének, akkor ez nem volna fontos a képviselő úrnak és az országnak?

Drozdy Győző: Magas protektoruk van a gyilkosoknak!

¹¹⁴ Szijj Bálint (1868–?) kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

Rupert Rezső: Patacsié, az más! (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Fábián Béla: Lehetséges, hogy az, amit eddig elmondottam, csak közönséges bűnügy, most kezdődik azonban a politika. Mikor a legutóbbi bombamerénylet alkalmával a rendőrség engem kihallgatott, akkor én érdeklődtem aziránt, hogy mi történt a húsvéti tettesekkel. Mire elsősorban azt mondták, hogy nincsenek meg az akták. Mikor megmondtam, hogy kik voltak a nyomozást vezető rendőrtisztviselők, akkor kénytelen-kelletlen beismerték azt, hogy ennek az ügynek összes aktáit utasításra be kellett szolgáltatni Andréka főkapitány-helyettes úrnak, és nem tudom kinek az utasítására nem vezették be az egész ügyet az iktatókönyvbe sem. (*Felkiáltások a baloldalon: Hallatlan!*)

Propper Sándor: Ez Ázsia, így nem lehet élni!

Drozdy Győző: Maffia!

Rakovszky Iván belügyminiszter: Kinek az utasítására történt?

Fábián Béla: Nem vétetett be annak dacára, hogy öt ember volt hét napon keresztül őrizet alatt, nem lett bevezetve sem az őrizetes könyvbe, sem az iktatókönyvbe az egész bűncselekmény, és amikor kutattuk ennek az okát, akkor kiderült, hogy az akták Andréka főkapitány-helyettes úr privát szekrényébe voltak elzárva azzal, hogy ennek az ügynek aktái szigorúan bizalmasan kezelendők.

Propper Sándor: Hatósági bűnpártolás!

Fábián Béla: Minthogy a belügyminiszter úr azt kérdi tőlem, hogy kinek az utasítására történt ez, kérdem a belügyminiszter úrtól, kinek az utasítására történt az, hogy a Kovács testvérek ügyében ugyancsak nem volt iktatva a Kovács testvérek letartóztatása, s az őrizetes könyvbe sem lettek felvéve napokon keresztül csupán azért, mert azt hitték, hogy eltussolható a dolog.

Drozdy Győző: Kinek az utasítására?

Rakovszky Iván belügyminiszter: Én nem tudom, most hallom először.

Fábián Béla: Ezek azok a fontos kérdések, amelyek szigorúan összefüggnek most már nemcsak a bűncselekményekkel, de szigorúan összefüggnek az egész állam fennállásának kérdésével, (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) A rendőrség, amelynek az eljárást vezetnie kellene, először a Kovács testvérek ügyét nem vezeti be, azután pedig miután, mindent bevallottak, – de nem vallomási jegyzőkönyvekben, mert nem vallomást vettek fel velük, hanem csak »jelentik«, tessék megnézni a jegyzőkönyveket, – amikor már maguk bevallották, hogy meg akarták fúrni a nagyvárad kasszát, és más cselekményeket is bevallottak, amelyekről beszélni nem óhajtók – ezeket az embereket szabadlábra helyezték és csak azután, a miniszterelnök úr utasítására, akinek nem tettek jelentést arról, hogy a miniszterelnök intézkedésére lefogott embereket szabadon bocsátották, és hogy miért történt ez a szabadon bocsátás, a miniszterelnök úr ismételt utasítására fogták le ezeket az embereket.

Rupert Rezső: Andrékával per »Károly bácsi« beszéltek! (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szép állapotok! Arizona! Ne sértsd meg Arizonát!*)

Fábián Béla: Bármennyire húzódom is attól, hogy itt idézeteket olvassak fel, kénytelen vagyok vele, mert Rassay Károly t. képviselőtársam már felolvasta itt a *Miskolci Reggeli Újságban* a Magyar Távirati Iroda által leadott közleményt, amely szerint a második, a Club kávéházi merényletet¹¹⁵ elkövették a szélsőbaloldali elemek.

¹¹⁵ A belvárosi Club Kávéházat az ÉME-hez köthető személyek többször is megtámadták, a zsidónak, hazafiatlannak kikiáltott vendégeket bántalmazták, a berendezést szétverték. Az egyik ilyen atrocitás kettős gyilkosságba torkollott,

Méltóztassanak megnézni, hogy e két újság terminológiája és előadása szerint vajon hol kell keresni a clubkávéházi, vajon hol kell keresni a legutóbbi merényletek tetteseit; kik voltak azok, akik őket felbujtották. Legelőször a *Szózat*, azután pedig *A Nép* vonatkozó cikkeit fogom felolvasni. (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szubvenziós lap! Az adófizetők pénzéből tartják! Zaj.*) Méltóztatnak emlékezni arra, hogy amikor letartóztatták a Kovács testvéreket, ugyanazon a napon Czövek rendőrfőkapitány-helyettes úr¹¹⁶ egy másik szervezetet is felfedezett, amely szervezetet azért kellett nem egy napon felfedezni, hogy a két ügy szálai összekevertessenek. Mit irt a *Szózat* június 21-iki számában a letartóztatások utáni A címe: »Legitimista puccsszervezés zsidó pénzen!« Ez a Kovács testvérek ügye. (*Egy hang jobb felől: Nincs ki zárva semmi!*) Elmondja továbbá, hogy a Kovács testvérek ezzel kapcsolatban, hogy »azok között a fiatal emberek között, akiket a puccsot szervező agitátorok felhasználtak, akadtak olyanok, akik cselekvő antiszemitizmusuk révén már szerepeltek a nyilvánosság előtt.« Ebből akartak összefüggést konstruálni a szélsőjobboldal felé, és annak kompromittálásával szolgálatot tenni a középutas politikának. (*Zaj és derűltég a szélsőbaloldalon.*)

Peyer Károly: Cselekvő antiszemitizmus?

Fábián Béla: Azután (*olvassa*): »A rendőrség leleplezi a puccs előkészületeit« című cikkben a rendőrség ellen foglaltatik támadás, és itt jön egy olyan érdekesség, amely azóta túlhaladott álláspont már a *Szózat* szerkesztőségében is, de méltóztassék megengedni,

1920. július 27-én Verebélyi Artúr bankigazgatót egy bajonettel szíven szúrták, Varsányi Géza ügyvédet pedig a kávéháztól nem messze agyonlőtték. Vö. ZINNER, i. m. 72–73.

¹¹⁶ Czövek Sándor rendőrfőkapitány-helyettes, aki az 1920-as években aktívan részt vett a szélsőjobboldali paramilitáris csoportok felszámolásában.

hogy mégis felolvassam. Június 23-án a *Szózat* a következőket írja a 18 kiló ekrazit ügyével kapcsolatban: »A nemzeti múltunk név alatt alakult társaság kizárólag kulturális propagandával foglalkozott.«
(*Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Propper Sándor: Ez az ő kultúrájuk!

Fábián Béla: Azután így folytatja: »A zsidó sajtó ma annyira ment, hogy feltűnő című közleményében 18 kiló ekrazitról adott hírt, amelyet állítólag zöld papirosba csomagolva a Kovács fivérek lakásán találtak volna a detektívek.«

Drozdy Győző: Anka János maga is tagja ennek a nemzeti múltú társaságnak! (*Zaj jobb felől.*)

Rupert Rezső: Már letagadják! Eddig büszkélkedtek vele! (*Zaj.*)

Fábián Béla: Előadást tartott, megvan a nyomtatvány maga! Ez az egész híresztelés – mondja a *Szózat* – hazugság. Június 24-én a *Szózat* ezt írja: »Aljas sajtótámadások jobboldali politikusok ellen. A másik társasághoz – t. i. ez a Kovács testvéreké – néhány egészen fiatalember tartozott, akik közül egyesek hangos antiszemitizmusukkal tették ismertté nevüket...

Rupert Rezső: Bethlen István gróf a kikeresztelkedett zsidó!

Fábián Béla: ...és egy gyűjtéssel kapcsolatban bizonyos elszámolások és hiányos pénzek miatt indult eljárás ellenük. Az őrizetbe vett fiatalembereket egyszerre veszedelmes, véreskezű kalandorokká fújták fel és nagyszabású merényletek tervezőiként tüntették fel, akik a Bethlen-kormány eltávolítására és a politikai irány megváltoztatására rettenetes terveket szőttek.« T. i. minderről később kiderült, hogy igaz. Azután ugyancsak a *Szózat* írja június 29-én »Elsimultak az ekrazit-ügy hullámai« címmel a következőket: »Az előzetes letartóztatás kihirdetésével végre befejezést nyert a Kovács testvérek rejtélyes bűnügye. A főkapitányságon egyébként már csak az utolsó simításokat végzik el az elcsenevészsedett bűnügy

aktáin. A Reismann-gyilkosság¹¹⁷ és a Dohány utcai merénylet ügyében történt néhány csekély jelentőségű kihallgatás anyaga már rendőri feldolgozás alatt áll.« A végső akkord a *Σζόζατ*-ban, amellyel befejezi az egész ekrazitos ügyet az, amikor a rendőrség által kiadott jelentéssel kapcsolatban megírja, hogy hol kell keresni a hiányzó ekrazitot. Kérem, méltóztassék ezt meghallgatni (olvassa): »A hivatalos jelentés 18 kg-ot mond. A hiányzó 50 kg-ot keresse most már, aki akarja az *Atheneum*¹¹⁸ szerkesztőségeiben. (*Nagy zsj.*)

Propper Sándor: Vagy a Chevra kadisánál!¹¹⁹

Fábián Béla: Most térek át *A Népn*ek vonatkozó cikkeire, amelyekről Benárd képviselő úrnak valószínűleg szintén nem volt tudomása. Méltóztatnak emlékezni arra, hogy mikor Rassay Károly és Miklós Andor bombát kaptak, akkor bizonyos százegyesek szerepeltek, hogy ők küldték a bombákat. Ha a rendőrség kutat, meg fogja tudni, hogy bizonyos szállodában van egy 101-es szoba, és onnan nevezték ezek magukat százegyeseknek. (*Zsj.*)

¹¹⁷ Reismann Jakab zongoragyárost 1921-ben budai lakásáról három, detektív-igazolványt felmutató férfi magával hurcolta és meggyilkolta. Az elkövetők feltehetőleg a Kovács testvérek voltak, azonban ez sosem nyert egyértelműen bizonyítást.

¹¹⁸ Az 1892-ben induló *Athenaeum – philosophiai és államtudományi folyóirat* 1914-ig a Magyar Tudományos Akadémia filozófiai és államtudományi folyóirataként jelent meg. Azt, az 1901-ben megalakult Magyar Filozófiai Társaság – a Magyar Tudományos Akadémia hozzájárulásával – 1915-től a Társaság folyóirataként jelentette meg. A Társaság feloszlásának évében, 1948-ban, már nem adtak ki folyóiratszámot. – Általában évi 4, majd 6 számot, évente újrakezdődő folyamatos lapszámozással adtak ki.

¹¹⁹ A Chevra Kadisa, vagyis szentegylet elnevezés eredetileg vallási közösségek, illetve különböző közösségen belüli szervezetek megjelölésére használták, ekkoriban és ma is már a zsidó vallási közösségeken belül a sírgondozásért, temetőfenntartásért felelős szervezetet jelenti.

Kiss Menyhért: Minden nagyobb szállodában van 101-es szoba!

Fábián Béla: Méltóztatnak emlékezni, hogy a *Népben* megjelent akkor is egy nagy cikk, amelyet felolvastam februárban, s abban Kiss Sándor szarvasi tanár megírta, hogy a zsidók küldték az ekrazitot, illetve azokat a kakaóbombákat azért, hogy a kormányt kompromittálják. Azt mondotta, hogy azok a bombák is kakaóból voltak, amelyeket Rassaynak és Miklós Andornak küldtek.

Benárd Ágost: Kiderült! (*Zaj.*)

Drozd Győző: Gyalázatosabb dolog ez, mint amit Kun Bélák csináltak!

Fábián Béla: Kérem t. képviselő úr épen most jövünk *A Néphez*, és *A Népben* most is ugyanez van; kakaó lett ebből az ekrazitból is, mert június 24-én *A Nép* a következőt írja: »Az ekrazit is kakaóból van.« (*Zaj.*)

Drozd Győző: Ennének meg belőle egy kanállal! Gyűjtanak alá azt a kakaót Benárd Ágostonnak!

Benárd Ágoston: Ki fog derülni, hogy lényegében így van!

Fábián Béla: Június 26-án – majd mindjárt felolvasom a dolgot – kedden *A Nép* megtalálta az utat és a módot, amelyet a Magyar Távirati Iroda csak később talált meg, s cikke címében ezt írja: »Ma már aktákat loptak el a rendőrségről a liberálisok.« Ebben a cikkben leközli Cigány Sándor Wolff-párti fővárosi bizottsági tag úrnak interjúját. (*Nagy zaj.*)

Propper Sándor: Embert barátjáról!

Fábián Béla: Úgy látszik, vannak emberek, akik 18 kg ekrazitot tarthatnak az ágy alatt és mikor letartóztatják őket, módjukban van a börtönből interjúkat adni. (*Egy hang a szélsőbaloldalon: Héjjas Iván is adott!*) Csak azt vagyok bátor Cigány Sándor úrral kapcsolatban megjegyezni, aki a fővárosi közgyűlésen a lehangosabb szerepet játszotta és a legnagyobb túlzók egyike volt, hogy ez a Cigány

Sándor úr volt az, aki Landler bohóca volt. Mikor pedig a mi a székesfőváros közgyűlésén megmondottuk, hogy ez az ember volt az, aki Landler Jenőnek¹²⁰ legkedvesebb embere volt, állandóan Landler társaságában járt és Miskolctól Budapestig Gödöllőn keresztül mint udvari bohóc szerepelt azért, mert úgy látszik Landler úrnak udvari bohócra volt szüksége – ez az úr később a Wolff-párt lehangosabb tagjaként szerepelt a székesfőváros közgyűlésén... (Zaj.)

Pikler Emil: Ilyen az egész társaság! Mindannyian olyanok! (Nagy zaj.)

Szeder Ferenc: Az egész egy cigánytársaság.

Patacsi Dénes: Tisztelet a kivételeknek! (Zaj. *Élénk derültség a szélsőbaloldalon.*)

Pikler Emil: Jelenlévők mindig ki vannak véve!

Propper Sándor: Ez a Cigány jelentékeny férfiú a kurzusban!

Fábián Béla: ...amikor a közgyűlésen megkérdeztük, hogy miként lehetséges az, hogy egy nemzeti szempontot és keresztény intranzigenciát hirdető pártnak egyik vezető tagja lehessen Landler bohóca, efölött ugyanúgy siklottak el, – hogy milyen okból, azt mi már tudjuk – amint elfelejtették Zilahi Kiss Jenőnek¹²¹... (Zaj.)

Drozdy Győző: A főkommunista!

Fábián Béla: ...október 23-án kelt levelét, amelyet az Új Nemzedék szerkesztőségéhez intézett.

Rupert Rezső: Szerelmeslevél a kommunizmushoz! (Zaj.)

¹²⁰ Landler Jenő (1875–1928) kommunista politikus, a tanácsköztársaság alatt belügyi és kereskedelmi népbiztos, a tanácskormány bukása után Bécsbe emigrált, majd franciaországi emigrációban hunyt el 1928-ban.

¹²¹ Zilahi Kiss Jenő (1886–1938) politikus, Budapest székesfőváros alpolgármestere.

Drozdy Győző: A székesfőváros tanügye egy Zilahi Kiss nevű kommunistára van bízva!

Fábián Béla: 1923 június 28-án ugyancsak *A Népb*ben »Liberális visszavonulás futólépésben. Hazudnak 101-ig. Már ők is megelégték a sok hazugságot« címmel – belügyminiszter úr, igazságügy-miniszter úr, méltóztassék idefigyelni (*Derültség jobb felől.*) – írja a következőket: (*Zaj.*)

Rupert Rezső: Az állam pénzén nyomatják! Saját lapjuk!

Propper Sándor: Halljuk, mit ír a Leibjournal? (*Zaj.*)

Fábián Béla: »A liberálisok is eljutottak odáig, hogy megtalálták azt a bizonyos holt pontot, amely a sokat emlegetett Reismann- és egyéb ügyekben már több mint egy esztendeje beállott. Már pedig ennyi és ekkora bűntényért megfelelő megtorlás jár, s irgalmatlan büntetést érdemelnek a háttérben álló összes szereplők is. Csak-hogy a rendőrség nem állapított meg semmit, s ezekben az újólag talán utoljára előszedett ügyekben ép olyan keveset tud, mint annak idején. A Reismann-ügy és az Erzsébetvárosi bomba-ügy újrafelvételét csak ők tartották elsőrangú fontosságúnak és nem a rendőrség.« Lendvay István úr július 1-én írott cikkében a következőket írja. Ez se lázítás.

Rupert Rezső: Ez az, aki bort szokott kávézni!

Drozdy Győző: Seszták kedvence!

Fábián Béla (olvassa): »Nem győzőm a Csemegi-féle zsidó jogrend őreinek bebizonyítani, hogy a szemmel látható, füllel hallható igazságok megmondása nem lehet hitfelekezet elleni izgatás, legfeljebb olyan hitfelekezet szemében, amelynek legbelsőbb erkölcsi tengelye a hazugság, a becstelenség, a csalás.«

Hegymegi-Kiss Pál: Ez már felekezeti izgatás!

Fábián Béla: Méltóztassék megengedni, hogy mielőtt rátérnék a Club-kávéházi eseményekre, és mielőtt rátérnék a Gyűrűs Gyuri

bácsi¹²² esetére és a Kopinics-ügyre,¹²³ (*Derültség.*) két nyilatkozattal foglalkozzam, illetve az egyik egy kiáltvány. Az egyik nyilatkozat, azt hiszem, hogy érdekli majd a belügyminiszter urat, habár nem tudom, hogy ebből az ügyből kifolyólag...

Szeder Ferenc: Nem nagyon érdekli azt!

Fábián Béla: ...történt volna valami intézkedés. A Fővárosi Operettszínház elleni merénylet¹²⁴ ügyében vannak bizonyos tanúbizonnyítékok olyan személyekkel szemben is, akiket eddig még semmiféle hatóság ki nem hallgatott. Ezek közül az urak közül az egyik Prónay Pál alezredes úr, aki legutóbb egy nyilatkozatot tett közzé, amelyben a következők vannak (*olvassa*): »Nem akartam eddig nyilatkozni, még pedig azért, mert nem volt szándékomban megzavarni ennek a bonyodalmas merényletügynek teljes csődbe fejlődését. Most, miután a csőd és blamázs teljes, az a megjegyzésem, hogy a rendőrség a kákán is csomót keres. Örültek volna a kövér fogásnak, hiszen állandóan négy detektív lóg a sarkomban, telefonomat pedig az akusztikai ellenőrök, vagyis a spiclik miatt csak szórványosan és mérsékelten van módomban használni. Ezek az apró szíveségek azt súgják nekem, hogy nem lehetetlen, hogy az egész összeesküvési komédiát csak azért kavarták fel és idézték elő, hogy engem

¹²² Bácsi György viceházmester, akit környezete értékes gyűjteménye miatt „Gyűrű Gyuri bácsi” néven ismert, 1923 júniusában rablógyilkosság áldozata lett.

¹²³ Kopinics Jenő nagyváradi orvostanhallgató 1923-ban elsikkasztott rábizott, a Magyar Állam tulajdonát képező 140 millió koronát.

¹²⁴ 1923. január 16-án az Ébredő Magyarok Egyesülete fegyveresei merényletet kíséreltek meg a 1923. január 16-án merényletet kíséreltek meg a Fővárosi Operettszínház ellen, a nézőtéren az előadás első felvonása felé több fiatalember lövöldözni kezdett. Személyi sérülés nem történt, de nagy pánik tört ki a színházban. Az akció irányítója Adorján Géza, az ÉME nemzetvédelmi osztályának egyik vezetője. Vö SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1921–1926-ban*, 8–9.

valahogy horogra akaszthassanak. Az egész dologhoz tulajdonképpen csak annyi közöm van, hogy néhány hónappal ezelőtt végighallgattam Poók Jánosnak a gazdasági diktatúráról szóló fejtegetését.«

Szilágyi Lajos: Tavaly a nemzetgyűlésen szóvá tettem, hiába!

Fábián Béla (olvassa): »A nyomozó közegek első és szinte kizárólagos kérdése, amelyet az elővezetett úgynevezett összeesküvőknek adtak, az volt, hogy mikor beszélt Prónay Pállal? Mikor és mit? Lehet, hogy közismertebben nyomatékos vallató eszközök alkalmazására egyik vagy másik igennel vallott, azonban ez engem abszolúte nem izgat. Akkor még épen fagyos nyugalomig lehültem, amikor megtudtam, hogy a Kovács testvérek is le vannak tartóztatva. Egészen lecsillapodtam, mert tudtam, hogy forró, sőt elszakíthatatlan szálak fűzik őket bizonyos illetékes helyekhez...«

Rupert Rezső: Nádosyra¹²⁵ céloz!

Fábián Béla: »...amely illetékes helyek az én nevemmel, továbbá Héjjas Iván nevével visszaélve, pénzt gyűjtöttek és intenzív propagandát űztek a Dunántúlon.«

Drozd Győző: Mégis hallatlan, hogy ilyen tisztességes nevekkal visszaélnek! (*Derültség.*)

Fábián Béla (olvassa): »Ha a rendőrség úgy mellékesen, előzően Kopinicsra feleannyi energiát pazarolt volna, mint most utólag én rám, nem volna szükséges álmerényletek mesterséges beállításával takargatnia a világ legnevetesegebb rendőri felsülését, a Kopinicsügyet. Azon gondolkozom, hogyha azokat az embereket is lefogják már, akik, gazdasági természetű távlocsogásokat meghallgatnak, vagy spriccereket isznak a Nyúzott Varjában, akkor micsoda büntetés illethetné meg sokkal komolyabb etikai és törvényes

¹²⁵ Nádosy Imre országos rendőrfőkapitány.

alapon azokat, akik a hazaáruló Hatvani Lajosok vérrokonságát oly feltűnően járják teán és tea után.«

Peyer Károly: Ki volt a Hatvani Lili teáján?

Fábián Béla: Itt két kérdés merül fel Prónay Pál úr nyilatkozatával kapcsolatosan. 1. Melyek azok az illetékes helyek, melyekhez forró és elszakíthatatlan szálak fűzik a Kovács-testvéreket?

Propper Sándor: A rendőrség!

Rupert Rezső: Prónay csak autentikus tanú, hogy ez így van!

Fábián Béla: 2. Melyek azok az illetékes helyek, melyek Prónay és Héjjas nevével visszaélve gyűjtöttek pénzt és űztek intenzív propagandát a Dunántúlon? Nem tudom, rágalmazás-e, ami itt foglaltatik, de azt tudom, hogy hatóságokat nyilvánosan rágalmaztak meg a legsúlyosabban, hogy visszaélve a Prónay Pál és Héjjas Iván nevével, pénzt gyűjtött a Dunántúlon.

Eckhardt Tibor (*közbeszól. Nagy zsa*)

Fábián Béla: Miért izgul, Eckhardt úr?

Rupert Rezső: Nem értjük a kappanhangját, beszéljen rendesen!

Drozdly Győző: Kuna bácsi¹²⁶ ébredjen fel! Nagyon érdekes dolgok vannak! (*Nagy derűlttség a Ház minden oldalán. Felkiáltások bal felől: Kuna bácsi álmában hozzá a törvényt! Ébredjen fel!*)

Neubauer Ferenc:¹²⁷ Még a templomban is szabad aludni, miért ne volna itt szabad!

Rupert Rezső: Homeros dormit!¹²⁸

Drozdly Győző: Kár felkelteni! Jobb, ha szundít!

Peyer Károly: Szigorított házszabály! Aludni se szabad!

¹²⁶ Gúnyos utalás arra, hogy Kuna P. András nemzetgyűlési képviselő elaludt az ülés alatt.

¹²⁷ Neubauer Ferenc (1882–?), ügyvéd, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

¹²⁸ latin: Homérosz alszik.

Drozdy Győző: Hagyjátok, olyan értelmesen alszik!

Peyer Károly: Meg kell szigorítani a házszabályokat, hogy aludni se szabad!

Neuberger Ferenc: Jó idegei vannak, ha még a Fábíán hangja mellett is tud aludni!

Rupert Rezső: Rendreutasítani! Még se lehet itt aludni.

Horváth Zoltán:¹²⁹ Megszavazza?

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak, különben kénytelen volnék az ülést felfüggeszteni!

Fábíán Béla: Ez az a két kérdés, amelyik a Prónay Pál alezredes úr nyilatkozatával kapcsolatosan felmerült. Méltóztassanak megengedni, hogy most a továbbiak folyamán rátérjek arra a nyilatkozatra, amelyik vezető helyen, két hasábon ugyancsak *A Nép*-ben jelent meg, annak június hó 21-iki számában.

Rupert Rezső: Elég szégyen, hogy a magyar nép pénzén ilyen dolgot csinálnak!

Drozdy Győző: Ilyen aljas lapokra lopják el az ország pénzét! Azért nem mernek idejönni a zárszámadásokkal! (*Zaj. Elnök csenget. Fölkiáltások jobb felől: Ki lop? Ki lop?*)

Fábíán Béla: Abban az »Arany középút« című vezércikkben gyönyörűen belevág ismét a Bethlen-kormányba, amely az utóbbi időkben állandó izgatásoknak a tárgya és amellyel lehetett csak felheccelni ezeket az urakat a 105. számú szobában arra, hogy a kormány két tagja ellen a gyilkossági merényletet elhatározzák...

Patacsi Dénes: Az előbb 101-et mondott! (*Felkiáltások bal felől: Az egy másik!*)

Fábíán Béla: ...van egy vezetőcikk két hasábon keresztül, amelynek a címe az, hogy »Meghátrolást nem ismerve fogjuk véghezvinni

¹²⁹ Horváth Zoltán (1880–?) ügyvéd, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

művünket», aláírva Hegedűs György, Herkélyi Tibor, egy állami tisztviselő, dr. Sármezey Endre, Héjjas Iván és Prónay Pál. Ez az a nyilatkozat, amelyben bejelentik azt, hogy Héjjas Iván és Prónay Pál veszik át az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetését és azzal a lanyha irányzattal szemben, amelyet eddig az Ébredő Magyarok Egyesülete követett – t. i. egy éve nem volt itt már egy olyan bombamerénylet, amelyik eredménnyel járt volna – tehát bejelentik, hogy átveszik a vezetést.

Drozdly Győző: A keresztény kurzus lanyha!

Propper Sándor: Lanyha a bombaipar! Flau!¹³⁰

Fábián Béla: 1923. június 20-án Héjjas Iván nyilatkozott a bécsi *Stunde* című lapban; a nyilatkozatot itt Budapesten a Nemzeti Sajtótudósító Iroda adta le. Ebből a nyilatkozatból csak a következő kedélyes részleteket olvasom fel (*olvassa*): »Elsősorban meg kell oldani alaposan és végleg a zsidókérdést. Nem mi vagyunk az okai annak, hogy ez a kérdés létezik. Ha nekünk nincs is hadseregünk, van mégis egy eszközünk, mely határainktól távol tarthatja az ellenséget. Nagyon jól tudjuk, hogy zsidainknak összeköttetései vannak a hatalmas Alliance Israelite-tal, ennél fogva az egész Magyarországon élő zsidóságot vallásfelekezetre való különbség nélkül minden kilométerért, melyet az ellenség a mi országunkból megszállna, túszul jelentjük ki. Az Alliance Israelite gondoskodik, hogy mi érintetlenek maradjunk.« (*Mozgás.*) Ezeknek felolvasása után méltóztassanak megengedni, hogy rátérjek a klubkávéházi merénylet ügyére. A Club Kávéházban merényletet követtek el; éjjel 1 órakor a kávéház egyik üvegablakján keresztül bombát dobtak be, mely bomba azután természetesen ismét átalakult kakaó-bombává.

Patacsi Dénes: Nem bomba, gránát.

¹³⁰ flau (németül) = gyenge, erőtlen.

Zsilinszky Endre: Nem robbant!

Fábián Béla: Nem hiszem el a képviselő úrról, hogy ezzel azonosítja magát. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Peyer Károly: Minden gazságot lehet itt védeni?

Fábián Béla: Rendőrségi szakértő vizsgálta meg, hogy miért nem robbant fel a bomba. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Propper Sándor: Az ilyen nemzetgyűlési képviselő szégyellje magát! Minden gyilkost védenek! Süljön ki a szemük!

Eckhardt Tibor: Senki sem védi! Ne rágalmazzanak! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak! Méltóztassanak csendben maradni!

Peyer Károly: Úgy látszik, közük van hozzá!

Elnök: Peyer képviselő urat rendreutasítom!

Peyer Károly: Ott utasítson rendre, ne engem!

Elnök: Ne méltóztassék az elnöknek utasítást adni. Ott is rendreutasítok, ha ok van rá. *(Nagy zaj.)*

Eckhardt Tibor: Ki védi őket? Önök rágalmazznak! Nem kell inszINUÁLNI.¹³¹

Elnök: Eckhardt Tibor képviselő urat utoljára kérem, méltóztassék csendben maradni! *(Zaj.)*

Szeder Ferenc: Az a társaság, mindig a gyilkosokat védi!

Rothenstein Mór: 665! *(Zaj.)*

Fábián Béla: Mindenekelőtt néhány szót kell szólnom a Club-kávéház elleni merénylet ügyében lefolytatott rendőri nyomozásról. Megállapítást nyert, hogy közvetlenül azután, amikor a Club-kávéház ellen a merényletet elkövették, megszólalt a kávéházban a telefon, mely előzőleg még nem szólt és a városparancsnokság nevében jelentkezett egy ember, aki felvilágosítást kért arra

¹³¹ inszINUÁL = rágalmaz, befeketít.

vonatkozólag, hogy mi történt a kávéházban. Erre az illető detektív meg akarván tudni, hogy ki van ott, ténylegesen egy újságíró nevét mondta be azzal: »ne viccelj, tudjuk, hogy te vagy ott, csak meg akarod tudni, hogy mi történt«. Erre a másik letette a kagylót. Majd utána pár perccel egy úr érkezett a kávéházba, aki vizsgálni kezdte az ablakokat, bement a telefonfülkébe és kezdett mindent vizsgálni. Erre a detektívek és a most már jelenlévő újságírók is kutatni kezdtek, hogy mit is akar itt ember. Azt kérdezték tőle, hogy kicsoda ő, mire az az úr elővett egy igazolványt, és azt mondta, hogy ő X. Y. bíró és katonai nyomozó. Erre a helyett, hogy megfogták volna, és megkérdezték volna, hogyan jött oda, és honnan tudta, hogy ott nyomoznia kell, elengedték, az ember pedig elment, s azóta senki sem beszél róla. Merem állítani, hogy aki elfogultság nélkül, objektíve olvassa ezt a két újságot, az láthatja, hogy igenis ebben a két újságban állandóan eltussolni törekszenek a bűncselekmények nyomait.

Ulain Ferenc: Ez már nem igaz!

Fábián Béla: Itt van az ön lapja, fel fogok belőle olvasni cikkeket és minden cikk után tessék nekem megmondani, hogy nem más-e az, mint eltussolás. A képviselő úr szerkeszti a *Szózat* című lapot, melynek július 3-iki számában a következők foglaltatnak (*olvassa*): Éppen ezért a vizsgálat során az a gyanú merül fel, hogy a merénylet elkövetőjének nem is volt szándékában a pusztítás, hanem csak demonstrálni akart.

Benárd Ágost: Egészen bizonyos, mert különben valóságos és jó bombát dobtak volna.

Ulain Ferenc: Ön is nagyon jól tudja!

Fábián Béla: Mit tudok nagyon jól? Mondja meg!

Benárd Ágost: A magyar konszolidációt akarja kompromittálni kifelé! (*Zaj*.)

Fábián Béla: Van még Magyarországon a bombavetőkön és önön kívül egyetlen egy ember, aki hiszi azt, hogy azzal kompromittáljuk az országot, hogy elmondjuk itt, hogy mit csinálnak a titkos szervezetek? (*Zaj a jobboldalon és a középén.*)

Benárd Ágost: Azzal is!

Fábián Béla: Nem azzal kompromittáljuk, hogy bombákat vetünk, hogy az állampolgárokból a biztonság érzetét megszüntetjük, nem azzal kompromittáljuk, hogy egyik merénylet a másik után vitetik véghez, és nincsenek meg a tettesek, és nem azzal kompromittáljuk-e, hogy itt lehet úgy előkészíteni bűncselekményeket, hogy az államhatalom nem tud róla és magánszemélyeknek kell tudomást szerezniük az ellenük készülõ merényletekrõl? De folytatom tovább a képviselõ úr lapjából az idézetet (*olvassa*): »Mi a magunk részérõl azért is elfogadhatónak tartjuk ezt a föltevést, mert csak ilyenekben teljesen járatlan egyén gondolhatta a kérdéses régi, rozsdás kézigránátot komoly merénylet elkövetésére alkalmasnak. Demonstrációt akartak rendezni azok, akiknek mindenekfõlött érdekében áll annak a bebizonyítása, hogy a Kovács testvérek társaságának letartóztatásával a rendbontó rétegnek csak kis töredékét tették ártalmatlanná.« *A Nép* legutóbbi számában foglalkozva ezzel a dologgal, hatalmas cikkben emlékezik meg róla. És ha ez nem izgatás és lázítás, akkor semmi sem az.

Benárd Ágost: Olvassa fel!

Fábián Béla: Csak a címét olvasom fel. A címe: Mi lesz már?!

Zsirkay János:¹³² Ez nem izgatás!

Fábián Béla: Nem izgatás? Ezeket a címeket: Fel a kezeket!, Mi lesz már?, olvastam már elõzõleg a Vörös Újságban és onnan

¹³² Zsirkay János (1880–1940) író, újságíró, Gömbös Gyula körének tagja, fajvédõ nemzetgyûlési képviselõ.

vették át önök. Kénytelen vagyok a nemzetgyűlés figyelmét még bizonyos összefüggésekre felhívni. Nem tudom, hogy azokban sem lehet-e bizonyos illúziókat találni.

Benárd Ágost: A bíróság minden héten felment bennünket! (*Zaj.*)

Rupert Rezső: Igen, a maguk Sesztákja!

Fábián Béla: *A Népb*ben Lendvai István tollából néhány hónappal ezelőtt megjelent egy cikk, amelyben ilyen kitételek vannak: Mikor jön már Francia Kiss Mihály megváltó kézigránátja, amely megszabadít minket a mai átkos helyzettől. Méltóztassék erre mondani, hogy ez sem jelent meg.

Benárd Ágost: Biztosan perelve is van!

Fábián Béla: Önök bizonyára tudják, hogy hol vannak a megváltó kézigránátok, ha megírják, hogy jöjjenek már Francia Kiss Mihály megváltó kézigránátjai! (*Zaj.*)

Benárd Ágost: Ezt nem mondhatja komolyan!

Elnök: Benárd képviselő urat kérem, szíveskedjék a közbeszólásoktól tartózkodni. A képviselő úrnak módjában van erről a témáról teljes beszédet mondani, de nincs joga állandóan közbeszólni.

Fábián Béla: Szükségesnek tartottam ezeket a kérdéseket idehozni a nemzetgyűlés elé, mert a legutóbbi két bűncselekménnyel kapcsolatban is, amelyek u. n. közönséges bűncselekmények, szintén merültek fel olyan momentumok, amelyek bennünk, minden hazáját szerető állampolgárban a kétségbeesés érzését kell hogy felkeltsék. Az egyik volt a közönség körében is ismert ú. m. Gyűrűs Gyuri bácsi esete, ahol nem azt a házmestert akarták meggyilkolni, hanem ki akarták rabolni a Wiesinger-féle ékszerüzletet...

Vázsonyi Vilmos: A nagyváradi kasszafurás!

Fábián Béla: ...Nagyváradon is kasszát akartak fúrni, és méltóztassanak csak emlékezni arra, hogy minden kis rohadt dolgot ki lehet nyomozni, de nem lehet kinyomozni azt, hogy mi történt itt a

főváros közvetlen közelében akkor, amikor egy nagy ékszerüzletet ki akartak rabolni. Azután van itt egy másik ügy is, amelynek tényállása az, hogy déli 1 órakor elvittek a Hitelbankból 145 millió koronát.

Propper Sándor: Rendőri asszisztenciával!

Fábián Béla: Ez most nem fontos. Budapestről 1/4 órakor menekült el a tettes és Szolnokról 8-kor indult tovább. Nem állami telefonon, de én mint magánember, ha valami »dringend«¹³³ beszélgetésem van, megkapom Szolnokot 3 perc alatt. Mi történt a Kopinits-ügyben, hogy a távirati megkeresés a környékbeli hatóságoknak csak 7 óra után ment és pedig akként, hogy abban nem volt meg az, hogy automobilon menekültek a tettesek. (*Zaj bal felől.*) Ha áll a rendőrségnek az a védekezése, hogy azért küldték el későn a táviratot és azért indult meg csak a késői órákban a nyomozás, mert a rendőrség későn állapította meg azt, hogy honnan szerezte az autót Kopinits, és milyen irányba ment, kérdem, nem volt-e módja az államrendőrségnek arra, hogy telefonon felhívja a szolnoki államrendőrség figyelmét arra, hogy íme, itt megy egy ember autón 145 millió koronával?

Pikler Emil: Nagyon sokat tudhat az a Kopinits!

Rakovszky Iván belügyminiszter: Ha egyszer nem tudták még, hogy autón ment? Csak utóbb tudták meg.

Peyer Károly: Este 8-kor ment el a távirat!

Fábián Béla: Kérem, miniszter úr, én pontosan mondom az adatokat: fél 8-kor érkezett az autó Szolnokra és fél 7-kor tudták meg a detektívek a garázsban azt, hogy hová ment az autó. Tehát egy órai idővált arra, hogy Szolnokot telefonon értesítsék. Méltóztassanak megengedni, én láttam egy országot, amelyet hosszú

¹³³ dringend (németül) = sürgős(en).

időkön, 30 esztendőn keresztül ráztak két oldalról hasonló jelenségek azért, hogy ez az ország azután a maga nagy gazdaságával, a maga gyönyörű völgyeivel, nagyszerű bányáival és fejlődő városaival belerohanjon a pusztulásba. Ez az ország Oroszország volt, ahol a bombamerényletek három évtizeden keresztül állandók voltak, és ahol két szervezet küzdött egymással életre-halálra. Mind a kettő forradalmi szervezet volt. Az egyik a forradalmárok, a másik pedig a Fekete Század szervezete volt, és azért mondom el ezt a Kopinits Gyuri bácsi ügyével kapcsolatosan, mert abban az országban találtam egy szót, amely szó: expropriáció... azt jelenti, hogy...

Kuna P. András: Nem akarok katonát látni!¹³⁴ (*Derültség.*)

Fábián Béla: Pikler képviselő úr bűne, hogy Kuna bácsi ismét közbeszólhat. Tanultam odakint egy szót, amely szó: expropriáció, azt jelenti, hogy kisajátítás. Ez az expropriáció azt jelentette, hogy mind a két forradalmi szervezet feljogosítottnak érezte magát arra és nem tartotta erkölcstelennek, hogy kasszákat fúrjon, hogy bankokat fényes nappal kiraboljon, hogy postakocsikat állítson meg és bankót hamisítson.

Ulain Ferenc: Azok a kommunisták voltak!

Fábián Béla: Ön nagyon jól tudja, hogy mi az én véleményem és mi volt a kommunistákról, nehéz, keserves időkben!

Rupert Rezső: Minden rabló egyforma!

¹³⁴ Ironikus utalás Linder Béla (1876–1962), a Károlyi-kormány hadügyminiszterének 1918. november 1-jén tartott, szállóigévé vált beszédére, melynek nyomán, illetve az 1918-as belgrádi fegyverszüneti egyezmény aláírása miatt Linder a Horthy-korszakban végig úgy volt jelen a politikai köztudatban, mint az első világháború elvesztése és a hatalmas területi veszteségeket, történelmi traumát okozó trianoni békeszerződés egyik közvetett felelőse.

Fábián Béla: Itt az a helyzet, hogy Oroszországban szemben állott egymással két szervezet, két földalatti szervezet, amely egymásnak csinált konkurenciát abban, hogy miként rabolják ki az embereket és miként tegyék nyugtalanná az állampolgárok életét. Még egy dologra vagyok bátor felhívni a jelenlévő miniszter urak figyelmét. Arra, hogy Oroszországban megállapítást nyert, hogy a Fekete Század vezére, Resinov ezredes, aki az ellenspionázs¹³⁵ osztálynak volt a vezetője, német kém volt, aki az összes hadműveleti dolgokat kiszolgáltatta Oroszország ellenségének. Bátor vagyok azt mondani, hogy az, hogy ebben az országban a nyugalom helyre ne álljon, hogy ebben az országban ne legyen rend és egyetértés és ne legyen hatalmas, egységes, nagy nemzeti akarat, elsősorban a körülöttünk lévő államoknak, Magyarország ellenségeinek érdeke.

Patacsi Dénes: Ez igaz!

Fábián Béla: Méltóztassanak beleképzelni magukat abba a helyzetbe, hogy ha a t. képviselő urak egy szomszédos, ellenséges államnak belpolitikáját akarják zilálttá tenni, mit tesznek? Titkos egyesületeket alakítanak, szélső agitációt fejtének ki, titkos egyesületekbe belopják a maguk kémeit, azokat az embereket, akiket olyan eszközök alkalmazására vesznek rá, esetleg jóhiszemű embereket, amely eszközök az illető államnak egész politikáját tönkreteszik és kompromittálják az illető államot...

Eckhardt Tibor: Ezt csinálja az emigráció!

Fábián Béla: ...amelyek megmérgezik egyik államnak a másikhoz való viszonyát. Nemcsak feltevésekből indulok ki, amikor ezt mondom, mert volt a közelmúltban erre példa és eset, amellyel nem óhajtok itt foglalkozni, de méltóztassék ezt tudomásul venni és méltóztassék gondolkodásukat, és bizonyos egyesületekkel,

¹³⁵ ellenspionázs = kémelhárítás.

bizonyos lázítókkal, izgatókkal szemben való magatartásukat ehhez igazítani, mert higgyék el, hogy ebben az országban is el fog következni idő, amikor kiderül, hogy itt is vannak Resinov ezredesek és Eybnikov kapitányok. Ugyanabban az országban, amelyre hivatkoztam az előbb, hallottam egy régi kínai mesét. Ez arról szól, hogy volt egyszer Kelet-Kínában, Sent Jaku városában egy selyemkereskedő, és ezt meggyilkoltatta a konkurensé. Az életben maradt selyemkereskedő ezután építtetett magának hatalmas palotát, de ebben nem volt lelki nyugalma, mert a gyilkosság minden fordulóján, minden hónapban megremegett a ház, lehulltak a porcelánok, az üvegek és mozogni kezdtek a bútorok. A tulajdonos végre is kiköltözött ebből a házból, de hiába volt a háromszori változás is, mert amikor az utolsó tulajdonos költözött bele, azt mondták neki, nem az a baj, hogy ez a hatalmas és szép palota holttesten épült fel, hanem az a baj, hogy a gyilkosok szabadon járnak, az a baj, hogy a gyilkosok nem kapták meg méltó büntetésüket.

Abban az esetben, ha a t. kormány el van szánva és határozva arra, hogy ebben az országban végre megalapítja a rend országát és itt egy hatalmas, nagy, erős, a régi területet visszaszerző Magyarország kialakulását segíti ismét elő, úgy ne gyakoroljon elnézést a gyilkosokkal szemben, bárkik legyenek is azoknak patrónusai, hanem álljon szembe velük, keményen, erősen és határozottan, mert ha nem teszi, ez az ország menthetetlenül halad a pusztulás felé. Interpellációmát már felolvastam, kérek arra választ. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az igazságügy-miniszter úr kíván szólni.

Nagy Emil igazságügy-miniszter:¹³⁶ T. Nemzetgyűlés! (*Halljuk! Halljuk!*) Az interpellációnak csak arra a részére kívánok röviden válaszolni, amely hozzám van intézve. Van szerencsém jelenteni és közölni azt, hogy Dánér Béla ügyész ellen a fegyelmi eljárást már tegnap megindítottam és állásától felfüggesztettem. (*Heyleslés bal felől.*) Legyen szabad ezzel együtt azt is megmondanom, hogy e tekintetben a kormány mindig tudni fogja kötelességét. Az én meggyőződésem az, hogy Magyarország jövőjének teljes kialakulása, pénzügyi és erkölcsi viszonyaink megmentése attól függ, hogy sikerül-e rövid időn belül – békeértelemben véve – a polgári jogrendet helyreállítani. (*Heyleslés bal felől.*)

Rupert Rezső: Ez tisztességes beszéd!

Nagy Emil igazságügy-miniszter: Kijelentem férfiúi becsületemre, hogy erre vállalkoztam, s amely percben általam megállapítandó időn belül arra jönnék rá, hogy ehhez gyenge vagyok, engem ezen a helyen öt percig sem méltóztatnak látni. (*Heyleslés és felkiáltások bal felől: Ez férfias beszéd!*)

Rassay Károly: Jöjjön ide, mi adunk erőt.

Eckhardt Tibor: Ehhez mi is adunk támogatást önök ellen! (*Zaj.*)

Nagy Emil igazságügy-miniszter: De kegyeskedjenek nekem megengedni, hogy a magam részéről némi szemrehányást is tegyek az előttem szólott t. képviselőtársamnak. Mert amikor méltóztatnak látni, hogy legutóbb a Kovács-féle bűnügyben, amelyhez először volt szerencsém (*Derűltség.*) miniszteri minőségemben hozzányúlni, nem történt semmi néven nevezendő eltussolás, és már két képviselő úr is kegyeskedett elismerni, hogy a legnagyobb

¹³⁶ Nagy Emil (1871–1956), ügyvéd, egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1923. június 11-e és 1924. február 21-e között a Bethlen-kormány igazságügyi minisztere.

nyíltsággal és eréllyel történt a nyomozás, tekintet nélkül bárminő szempontra, akkor, ha valaki igazán, egyedül csak az ország érdekét nézi és nem kivan ebből politikai tőkét kovácsolni, annak ezt szem előtt kell tartania. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon és a középen.)*

Eckhardt Tibor: Ebből élnek! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rassay Károly: Ugyan ne izetlenkedjék!

Peyer Károly: Maga meg az Ergonból él!

Györki Imre: A 660 hamis ezresből él! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*
Hamis ezresekből él.

Peyer Károly: Majd megvizsgáljuk, hogy ki miből él! *(Zaj és felkiáltások jobb felől: Bútorokból!)*

Nagy Emil igazságügy-miniszter: Ismétlem: ezt a kérdést méltósággal, tárgyilagossággal, a politikai szempontoknak abszolút félretételével kell kezelni, *(Heyles a jobboldalon és a középen.)* ha valaki, t. uraim, ebben az ügyben igazán csakis az ország érdekét tartja szem előtt. *(Úgy van! középen.)* Én ismerem a fajtámat, az én hazámnak belső mentalitását is, és őszintén kijelentem, azzal a tisztességérzettel, amelyet a t. Nemzetgyűlés tőlem mindig látni fog, mert erre a helyre nem jöttem gusztusból, sem pedig hiúságból, hanem kötelességérzetből; *(Úgy van! a jobboldalon.)* tudom, hogy ennek a kérdésnek szenvedélyes beállítása nekem nem használ, hanem a munkámat nehezíteni fogja. *(Úgy van! Élénk taps a jobboldalon. Felkiáltások jobb felől: Senkinek sem használ!)* Ünnepelesen azt a kérést intézem a mélyen t. Nemzetgyűlés mindegyik pártjához, vagy árnyalatához, mindenkire: kegyeskedjenek ebben a kérdésben nekem mint férfiembernek annyi szívességet megtenni, hogy méltóztassanak ebben & kérdésben némi kis ideig türelemmel lenni. Én magam fogom bejelenteni azt, ha munkám hiábavaló volt, és akkor az állásomat elhagyom. *(Heyles bal felől.)* Addig is kegyeskedjenek minden irányban felfüggeszteni mindenféle

agitációt, mindenféle szenvedélyfelkavarást, mert ha a kormány a miniszterelnök úr kezdeményezésére a legnagyobb eréllyel rendet akar teremteni az országban, ehhez a kormánynak idő kell, főleg pedig nyugalom és tárgyilagosság kell. (*Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középén.*)

Elnök: A belügyminiszter úr kivan nyilatkozni.

Rakovszky Iván belügyminiszter: T. Nemzetgyűlés! Tekintettel arra, hogy az interpelláció a miniszterelnök úrhoz van intézve, nem érzem magamat hivatottnak arra, hogy végleges választ adjak, de kötelességemnek tartom, hogy az interpelláló képviselő úrnak a rendőrségre és a rendőrség eljárására vonatkozólag tett egynéhány megjegyzésére reflektáljak. Mielőtt a lényegesebb és fontosabb kérdésekre térnék át, egypár jelentéktelenebbnek látszó ügygel kívánok foglalkozni, és mindenekelőtt szónvá tenni azt a bizonyos merénylettertvet, amelyet a képviselő úr húsvéti esetnek nevezett, és amely – úgy látszik – épen abban az időben történt, amikor én kétheti szabadságom alatt nem tartózkodtam az országban. Megvallom őszintén: most hallok először erről az esetről, és bizonyos megdöbbenéssel hallok róla, hogy a képviselő úr úgy van informálva, hogy ennek az ügynek aktái félretétettek volna, és anélkül, hogy a szabályszerű lépések megtörténtek volna, az eljárás befejeztetett.

2.

Rassay Károly felszólalása a titkos társaságok által elkövetett bűncselekmények ügyében

Részlet a nemzetgyűlés 149. üléséből¹³⁷

1923. július 4.

Rassay Károly: ...és nekünk újra el kell mennünk Magyarország miniszterelnökéhez, akiről nekem, aki politikai ellenfele vagyok itt évek óta, ki kell állítanom azt a bizonyítványt, hogy becsületesen igyekezett ezzel szembenézni, hogy a rendőri nyomozás keretében látható visszás jelenségeket valamiképpen megjavítsuk és lehetővé tegyük, hogy a bűnösök eljussanak megérdemelt sorsukhoz. (*Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.*) Micsoda rendőri szellem van itt Magyarországon, micsoda szellem van a budapesti rendőrségnél és az egész országos rendőrségnél, hogy ilyesmiket politikusoknak kell, mint magánnyomozóknak és mint magánérdekelteknek elintéznüik?

Rupert Rezső: Nádosity a főprotektoruk!

Rassay Károly: Ez a kérdés az, amelyet én az igen t. miniszterelnök úr figyelmébe ajánlok. Méltóztassék ezzel a kérdéssel bátran szembeszállni és ne méltóztassék magát félre téríttetni ezen az úton. A másik kérdés, amellyel ugyancsak ebből az ügyből kifolyólag foglalkoznom kell, a titkos szervezetek kérdése. Tiszta politikum ez, már nemcsak a bűnügyre tartozik. A nyomozat során kiderült az, hogy ez a »Nemzeti Múltunk Kultúregyesülete« – hogy mennyire kultúregyesület, azt ugyebár a tényekből méltóztatik meg-

¹³⁷ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XIII. kötet, 287–289.

ítélni – csak egy alosztálya, csak egy zászlóalja volt egy nagyobb titkos szervezetnek, a Kettős Kereszt Vérszövetségnek. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Kiderült a nyomozás során, hogy ez a Kettős Kereszt Vérszövetség az a titkos társulat, amely tulajdonképpen mozgatja ezt a kultúregyesületet és azokat az embereket, akik ott benne szerepelnek.

Pikler Emil: A magyar leventéket!

Rassay Károly: Lefoglalták a nyomozás során azokat a riadókat, amelyeket ezek az emberek kinyomatva tartottak kéznél, és amelyekkel mozgósították az embereiket. Százszámra foglaltak le ilyen riadókat. Kézbe jutott esküminta, amelyből kiderült, hogy minden parancsnál vagy eskünél erősebbnek ismerik el azt az esküt, amelyet e titkos társulat vezetőjének tesznek le közvetlenül vagy közvetve. (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!*) Kiderült, hogy ezek maguk között egy vérszövetséget vagy vérbírószövetséget létesítettek, amelynek alá kellett magát vetnie mindenkinek, aki ebbe a titkos társaságba belép. T. Nemzetgyűlés! Ha visszagon-dolok a három és fél év eseményeire és látom a ki nem nyomozott bűncselekményeket, ha látom, hogyan futnak homokba és zátonyra – amint azt Apponyi Albert t. képviselőtársam mondotta annak idején egy alkalommal – ezen politikai vonatkozású, lényegében egészen közönséges bűncselekmények, akkor fel kell vetnem a kérdést: bizonyos-e a miniszterelnök úr és a belügyminiszter úr abban, hogy a rendőrség nincs inficiálva¹³⁸ ilyen titkos szervezetekkel? (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Bizonyos-e benne, hogy a rendőri tisztviselői eskü mellett nincsenek-e dilemmák egyes tisztviselőknél hasonló titkos társaságoknál letett esküvel? Bizonyos-e benne, hogy az államhatalmat a kezében tudja tartani ilyen körülmények

¹³⁸ inficiál = megfertőz.

között? Én, t. Nemzetgyűlés, nem vagyok bizonyos benne. Nekem az az érzésem, az az információm, hogy Magyarország minden közhivatala inficiálva van a Kettős Kereszt Vérszövetséggel és hasonló titkos társaságokkal. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) T. miniszterelnök úr! Súlyos okom van arra, hogy ezt itt elmondjam, nem azért, hogy önnek kellemetlenkedjem, de támaszt adok és azt kérem önöktől is, hogy adjanak támaszt, hogy a miniszterelnök úr végre leszámoljon ezekkel a catilináris, anarchisztikus jelenségekkel. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Hiszen lehetetlen, hogy mi ebben a bizonytalanságban vigyük az állami élet hajóját, amikor a legkisebb megrázkódtatás kiszámíthatatlan következményekkel járhat a mi külföldi és belföldi relációinkban egyaránt. Én meg vagyok győződve arról, hogy ha a miniszterelnök úrban van energia és bátorság és emancipálni tudja magát bizonyos befolyásoktól, akkor le tud számolni ezekkel a társaságokkal. De bizonyos vagyok abban is, hogy ha nem lép rá erre az útra, el fog bukni a miniszterelnök úr, csakhogy az ő bukása és a mi bukásunk közt az a különbség lesz: mi elbukunk, mint az állam érdekében folytatott harcok mártírjai. Ő pedig el fog bukni gyengeségből és gyávaságból, (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) T. Nemzetgyűlés! Ne méltóztassék azt hinni, hogy amikor én ezeket elmondom, akkor át nem érzem szavaim súlyát. Átérezem egyénileg is, mert tudom, hogy az a csatornagyűlölet, amely három és félv óta ellenem ömlik, fokozottabb mértékben fog ömleni.

Nagy Ernő: Nem baj!

Rassay Károly: De átérezem politikailag is. Amikor azonban a kezemben vannak tanúbizonyosságok arra nézve is, hogy nemcsak egy titkos társaság van, hanem a titkos társaságoknak egész szövetségével van áthálózva ez az ország, akkor mellőznöm kell az én egyéni érdekeimet, akkor ezt el kell mondanom, ha méltó akarok

lenni ahhoz a férfias állásponthoz, amelyet három és félév óta elfoglalok. T. Nemzetgyűlés! Amint van Kettős Kereszt Vérszövetség, úgy van Szent György Rend¹³⁹ is. Itt vannak az alapszabályok, át fogom adni az igen t. miniszterelnök úrnak. Itt van egy levél, amelyben egy bizonyos Szörtsey nevű úr, bizonyára hazafias célból – nem is gyanúsítom meg, de nem tudja ő maga sem, milyen eszköze esetleg idegen céloknak, idegen érdekeknek – levelet intéz valakihez, amelyben felhívja őt, hogy lépjen be a Szent György Rend tagjai közé. Felhozván, hogy milyen okok teszik szükségessé a Szent György Rend megalakítását, azt mondja:

Strausz István:¹⁴⁰ Legitimista!

Rassay Károly (olvassa): »Ez a körülmény indította a politikai, társadalmi és gazdasági élet vezérférfiait, hogy nem nyilvánosan működő titkos egyesületekbe tömörítsék a magyar társadalom színe-javát. Felsőbb helyről megbízást kaptam, hogy az ilyen alapon megszervezett Szent György Rend tagjává téged is megnyerjek és e célból csatoltan küldöm a rendbe való belépésre tájékoztatásul szolgáló füzetet.« Ez rendelkezésére áll a miniszterelnök úrnak.

Mit mond ez a füzet, t. miniszterelnök úr? Sok zavaros dolog van ebben, nagyon szép eszmék és gondolatok, de van egy pont, amely azt mondja, hogy: »a jog és igazság fegyverére kivan támaszkodni, végső esetben az erőszak fegyverétől sem fog visszariadni«. Nem lehet olyan cél, amely az állami élet alapját meg ne ingassa, ha lehetséges, hogy egy egyesület ilyen alapon toborozzon magának tagokat. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

¹³⁹ Szent György Rend: egy a Horthy-korszak nacionalista titkos társaságai közül, mely jogfolytonosnak tartotta magát az 1326-os alapítású magyar Szent György Lovagrenddel. Megalakulásáról és tagságáról igen kevés tudható.

¹⁴⁰ Strauss István (1865–?) jogász, pártonkívüli nemzetgyűlési képviselő.

Horváth Zoltán: Talán jóvá is van hagyva az alapszabály!

Pikler Emil: Felsőbb helyről támogatva! Ki az a felsőbb hely?
(*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly: Itt van a belépési nyilatkozat, amelyből kiderül az, hogy nemcsak egy, nemcsak két, hanem megszámlálhatatlan számú ilyen titkos szervezet van, mert önmaguk kényszerítik tagjaikat, hogy nyilatkozzanak, vajon vannak-e más titkos társaságok sorában és e nyilatkozatban kötelezettséget kell vállalniuk az iránt, hogy: »A rend rendelkezéseit parancsnak tekintem, azokat feltétlenül teljesítem és alávetem magamat a rend fegyelmi szabályzatának és a rend bírósági ítéletének.« Hát, t. Nemzetgyűlés, állam-e az, amelyben lehetséges, hogy ilyen titkos szervezetek gombamódjára szaporodjanak el és inficiálják egész közéletünket, hivatalainkat, legfontosabb szervezeteinket: a hadsereget és a rendőrséget.

Huszár Dezső:¹⁴¹ Szabadkőművesek lehetnek?¹⁴² (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Esztergályos János: Az nem gyilkos társaság volt!

Peyer Károly: Jóváhagyott alapszabályuk volt!

Farkas István: Egy bombát sem dobtak, az bizonyos!

Propper Sándor: Hány volt szabadkőműves van odaát? Majd megnézzük!

Pikler Emil: A belügyminiszter úr édesapja is az volt!

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

¹⁴¹ Huszár Dezső (1864–?) földbirtokos, kispazda nemzetgyűlési képviselő.

¹⁴² Dömötör Mihály belügyminiszter 1920. május 18-ai 1550/res. számú rendeletével betiltotta a szabadkőművesség működését a Magyar Királyság egész területén, a parlamenti felszólalás idején a szervezet már csak informálisan, illegálitásban, lakáson összegyűlő értelmiségiek baráti találkozói formájában működött, a magyar államra pedig soha semmilyen veszélyt nem jelentett.

Horváth Zoltán: Ezek szomorú dolgok!

Rassay Károly: T. Nemzetgyűlés! Én soha nem voltam szabadkőműves, én nyugodtan elfoglalhatom az álláspontomat azzal szemben is. Ha voltak szervezetek, amelyek arra irányultak, hogy az országnak ártsanak, vagy arra irányultak, hogy meglazítsák az állami élet struktúráját, épen olyan kíméletlenül kellett volna velük elbánni, mint ahogyan követelem, hogy ezekkel bánjanak el. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Az egyik mulasztásból nem lehet jogcímet kapni a további és még súlyosabb mulasztásra. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Én szükségesnek tartottam ezeket a dolgokat végre ide a nemzetgyűlés elé hozni, hogy lássa meg a miniszterelnök úr, hogy ebben a kérdésben nincsenek pártszempontok közöttünk, lássa meg, hogy ezt mi az állami élet alapkövetelményének tekintjük és mi ebben a tekintetben minden erkölcsi és anyagi erőnket rendelkezésére bocsátjuk a mindenkori kormánynak, hogy itt végre konszolidált, rendes állapotokat teremtsen. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Ettől függetlenül bátor vagyok ezzel kapcsolatosan benyújtani egy határozati javaslatot. (*Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Határozati javaslatom azt célozza, hogy végre a kormány energikus intézkedéssel tegye lehetetlenné, hogy tisztviselők, tehát olyan emberek, akiknek vállán nyugszik az állami rend fenntartása, bármiféle ilyen titkos társaság tagjai lehessenek. A következő határozati javaslatot terjesztem a t. Nemzetgyűlés elé (*olvassa*): »Utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, terjesszen elő haladéktalanul törvényjavaslatot, amely a köztisztviselők ideértve a bírák fegyelmi jogviszonyait is szabályozza, és amely állásvesztés terhével bünteti azt a tisztviselőt, bírót, aki olyan társaság tagja lesz, vagy olyannak tagja marad, amely tagjaitól becsületszót, fogadalmat, esküt vagy bármilyen ünnepélyes nyilatkozatot kíván.« (*Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

3.

Vázsonyi Vilmos felszólalása a titkos társaságok által elkövetett bűncselekmények tárgyában

Részlet a nemzetgyűlés 162. üléséből¹⁴³

1923. július 26.

Vázsonyi Vilmos: Mindjárt megmagyarázom, oly türelmes a képviselő úr, hogy az első mondatot se várja be. Nem volt szándékom, hogy a vitában részt vegyek, és ha felszólalok, ez nem történik azzal a pretenzióval, mintha indemnitási beszédet akarnék tartani. Fel kell azonban szólalnom, mert nem akartam a Ház engedélyét kérni ahhoz, hogy személyes kérdésben szóljak és mert úgy érzem, hogy Gömbös t. képviselőtársamnak délelőtt elhangzott beszédére a választ meg kell adnom. Gömbös t. képviselő úr azt, mondotta, hogy az a frakció, amelyhez én is tartozom, bizonyos idő óta szélmalomharcot folytat, kicsiny dolgokat túloz és ezáltal az ellenkező hatást fogja elérni, mert ilyen módon fognak bizonyos kirobbanások történni az ország nagy kárára.

Peyer Károly: Inkább robbanások!

Vázsonyi Vilmos: A t. képviselő úrnak erre a következőket kell válaszolnom nem tudom, miben látja a képviselő úr a mi részünkről a szélmalomharcot. Nem tudom, hogy miféle akcióról tud. Én egy akcióról tudok, arról, hogy Rassay képviselőtársammal együtt kötelességszerűen tudomására juttattam a miniszterelnök úrnak, hogy van egy társaság, amely egy másik nagyobb társaságnak, – amelyről, megjegyzem, hogy ezzel a legkevésbé sem azonosítható, – a cégére alá bújik és amely társaság hazafias címek alatt felfor-

¹⁴³ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XV. kötet, 149–150.

gató, meg nem engedett célokat követ. Nem tudtam, hogy a szélmalomokat nem a szél hajtja, hanem a szélmalomok ekrazitra vannak berendezve. (*Derültség a szélsőbaloldalon.*)

Én ezt az ekrazitos társaságot voltam bátor a hatóságok figyelmébe ajánlani. Azon a nézetem vagyok, hogy ezzel nem túloztam és nem folytattam szélmalomharcot, hanem igenis kötelességszerűen jártam el, még pedig kerülve minden politikumot. Teljesen kötelességszerűen jártam el, mert azt akartam, hogy a legszentebb eszmékkal ne éljenek vissza azok, akik nem méltók arra, hogy ezeket az eszméket a szájukra vegyék. Azt hiszem, nem szélmalomharc, ha azt a szerény óhajátst hangoztatom, hogy az ekrazit ne legyen ágyrajáró egyes polgári családoknál, (*Derültség a szélsőbaloldalon.*) ne vándoroljon házról-házra és ágyról-ágyra rejtegetve és ne használják álompor gyanánt, mert álompornak nagyon rossz, ha pedig vannak oly férfiak ebben a hazában, akik csak úgy tudnak aludni, ha ekrazit van az ágyuk alatt, ezeket a férfiakat ártalmatlanná kell tenni.

Én nem tudom, hogy ezen kívül miféle más akcióról tud Gömbös t. képviselő úr, és nem tudom, miért kéri számon mitőlünk azt, hogy mi mondjuk meg, hogy micsoda hatalmas vagy rettenetes titkos társaságról beszélünk. Hiszen ha ennek az ügynek az Írásbeli aktáit elolvassa, akkor látni fogja azt, hogy igenis ez a Kovács testvérek-féle társaság egy másik nagyobb társaságnak lobogója alatt vonult be. Ennek a titkos társaságnak, amint azt Rassay t. képviselőtársam elmondotta, megvan az esküformája, lefoglaltatott az iratok között és ez a titkos társaság a céljaiban nemes és nem azonosítom ezt a titkos társaságot a Kovács-testvérek társaságával. De ha az eskümintájában azt a passzust találom, hogy fogadalmat kell tenni annak, aki megesküszik, hogy más karhatalmi alakulatnak nem tagja és nem vonul ki, csupán a

társaság intő szózatára és riadójára, hát akkor az a nézetem, hogy az államhatalom érdekeivel nem egyezik, hogy ebben az országban más karhatalom legyen, mint törvényes karhatalom, hogy más erő legyen, mint az állam ereje és más riadójára és felhívására jelenjenek meg emberek fegyveresen vagy fegyvertelenül, mint a magyar állam törvényes haderejének riadójára és behívására. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Pikler Emil: Az elnök urat is jól ismerjük abból a társaságból!

Vázsonyi Vilmos: Én ebből nem akarok politikumot csinálni... (*Zaj. Egy hang jobb felől: Mi van a szakszervezettel?*)

Peyer Károly: A szakszervezetben sem ekrazitot, sem fegyvert nem találnak! (*Zaj és felkiáltások a középén: Tudjunk!*)

Vázsonyi Vilmos: Én nagyon jól tudom, hogy ennek a Kettős Kereszt Vérszövetségnek ki az elnöke, egészen tiszteletreméltó férfiú, akit sohasem fogok egy pillanatra sem a Kovács-féle társasággal azonosítani; de bármiféle nemes célokat tűzzön is ki a zászlajára valamilyen titkos szervezet vagy társaság, az események mutatják, hogy sohasem tudhatja, hogy miféle elemek bújnak a nemes eszmék alá, és bármilyen nemes célokat kövessen egy titkos társaság, az én nézetem szerint az igazán nemes és hazafias célok érdekében ebben az országban nincsen szükség titkos társaságokra. (*Helyeslés, taps a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Mindannyian egy társaság vagyunk és ha elérkezik annak az ideje, nem lesz olyan becestelen ember, aki nem teljesíti a kötelességét.

Kószó István: Hát a szabadkőművesség? (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Györki Imre: Annak alapszabálya volt, államtitkár úr! Ezt illenék egy belügyi államtitkárnak tudni! (*Zaj jobb felől.*)

Elnök: Györki képviselő urat kérem, tessék csendben maradni!

Peyer Károly: Ha ő ezt tudná!

Vázsonyi Vilmos: T. Nemzetgyűlés! Kószó Istvánt, képviselő-társam és Szegeden, mondhatom, még barátom, – nem tudom, megengedhetem-e most ezt magamnak, – a szabadkőművességet említi fel. A szabadkőművességnek annak idejében voltak alapszabályai, és ez nem annyira titkos, mint titokzatos társaság volt. Ha azonban a szabadkőművesség olyan célokat követett egyes páholyaiban, különösen a forradalom előtti időkben, amelyek meg nem engedhetők voltak, amikor a szabadkőművességről nekem ugyanaz a nézetem, mint más egyéb társaságról, az a nézetem, hogy nem lehet semmiféle szervezet, semmiféle összeállítás, semmiféle egyesülés, amely az államhatalom jogait akarja gyakorolni, mert mihelyst ilyen szervezetek megalakulnak, azok működése mindig felforgatásra vezet, (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) mert az államhatalommal versengő mellékhatalom nem lehetséges és nem tűrhető, (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Hiszen amikor ezt a tételt felállítom, ez éppen azok érdekében van, akik jelenleg kormányon vannak és az államhatalmat gyakorolják; (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) hiszen, ha én, mint ellenzéki ember, azt követelem, hogy az ő hatalmukon, kívül semmiféle hatalom ne legyen sem jobbról, sem balról és ha valaki más az államhatalom jogát akarná magának arrogálni, a kormány azt irgalmatlanul tiporja el, akkor én tulajdonképpen a legnagyobb bizalommal vagyok a kormány és a fennálló államhatalom iránt. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

T. Nemzetgyűlés! Méltóztatik látni, hogy sem személyt nem említek, sem ennek a társaságnak céljaival, sem ennek a társaságnak tagjaival nem foglalkozom. Nem pedig azért, mert tudom, hogy ennek a társaságnak. – bár én a titkos társaságok ellensége vagyok és azok fennállását az államra veszélyesnek tartom, – nagyon sok tiszteletreméltó tagja van és nagyon méltatlannak tartanám, ha én őket felforgatókkal és ekrazitos emberekkel azonosítanám, szüksé-

gesnek tartom azonban, hogy végre a kormány véglegesen leszámoljon minden olyan szervezettel, amely konkurálni akar az állam hatalmával. Azt hiszem, hogy végre, annyi idő óta, a forradalom és a kommün lezajlása után annyi esztendővel, elérkezett annak az ideje, hogy a rendezett államhatalom vegyen át ebben az országban mindent. Az államhatalomnak ilyen mankókra, ilyen támogatásra abszolúte semmiféle szüksége nincs. *(Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Különbön is az ilyen társaságok csak helytelen képzeteket ébresztenek és ellenségeink körében is csak arra szolgálnak, hogy ellenünk eszközül használják fel ezen társaságok létét. *(Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert hiszen végre is Magyarországon vagyunk és tudjuk, hogy milyen a magyar összeesküvés. A magyar összeesküvő rendszeren kívül a kávéházi ablakba összeesküdni, a magyar titkos társaság rendszeren arról nevezetes, mint a titkosrendőr, akinek arca mindenki előtt ismeretes és akiről mindenki tudja, hogy kicsoda. *(Derűltség.)*

Ha tehát ezekről a titkos társaságokról a mi ellenségeinknek is tudomásuk lehet, a mi ellenségeink csak fegyvert kovácsolnak ellenünk e titkos társaságok fennállásából, úgyhogy ennek semmiféle hasznát nem látja semmiféle cél, semmiféle eszme, csupán a kárát valljuk mindnyájan. *(Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. Nemzetgyűlés! Gömbös t. képviselőtársam beszédében azt mondotta, hogy annak a körülménynek, hogy mi egy ilyen akciót vezettünk, vagy amint ő mondotta, offenzívát vezettünk, az az eredménye lehet, hogy kirobbanások történnek, amelyek a hazára nézve veszedelmesek. Hát, én nem szeretem a prófétákat a saját hazájukban, mert rendszeren áll az a közmondás, hogy: »Senki sem próféta saját hazájában«, és nem szeretem az olyan jóslásokat, amelyek fenyegetésekkel teljesen azonosak. *(Úgy van! a szélsőbalol-*

dalon.) Honnan tudja a t. képviselőtársam azt, hogy kirobbanások lesznek? Honnan sejtí ezt a t. képviselőtársam? (*Mozgás.*)

Kirobbanások lesznek azért, mert mi az ekrazitos társaságot bátrak voltunk leleplezni? Kirobbanások lesznek azért, mert mi a legális államhatalmat, amely a kormányzó nevében és a maga nevében gyakorolja itt a hatalmat, arra kérjük, hogy mellékkormányokat és mellékhatalmokat ne tűrjön?

Szilágyi Lajos:¹⁴⁴ Mi már sokszor mondtuk ezt!

Vázsonyi Vilmos: Mi nem kívánunk a magunk számára semmit és mi nem kívánjuk, hogy a baloldali ilyen felforgató szervezkedéseket vagy titkos társaságokat tűrjön el a kormány és legkevésbé mondhatja el a mi frakciónkról a t. képviselő úr, hogy mi ilyet kívánnánk, öt. i. –itt, a közbeszóló csatározások alkalmával – Említette az úgynevezett radikális pártot. Hát, a t. képviselő úr kell, hogy tudja, hogy mi volt az én álláspontom épen a radikális párttal szemben, amely befészkelte magát a szabadkőművesség egyes páholyaiba, ahonnan én kimentem, – mert én onnan elmentem – nem azért, mintha a szabadkőművesség nemes eszméivel nem értettem volna egyet, hanem mert nem értettem egyet az ő nemzetiségű politikájukkal, sem az ő vallásellenes politikájukkal, sem az ő nemzetet felforgató irányzatukkal, mivel az volt a nézetem, hogy az igazi szabadkőművességet, a filantróp szabadkőművességet azzal, hogy azt politikummá tették, egyenesen megrontották, meghamisították. A t. képviselő úr tudhatja jól, hogy ezekkel a forradalmi előkészületekkel szemben senki sem volt annyira türelmetlen és a türelmetlenségig engesztelhetetlen, mint amennyire épen én

¹⁴⁴ Szilágyi Lajos (1882–?) katonatiszt, jogász, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

voltam, türelmetlen és engesztelhetetlen akkor is, amikor a hatalom egy része reám volt bízva.

A t. képviselő úr a fajvédelem lobogója alatt halad és a kormányt támogatja, míg én a kormánynak ellenzéke vagyok; a történetíró eldöntésére fogom bízni, hogy vajon ki támogatta jobban a kormányt, ki ellenzéke jobban a kormánynak, én vagy a t. képviselő úr.

Pikler Emil: Ő agyontámogatja!

Vázsonyi Vilmos: A t. képviselő úr tehát, aki a fajvédelem lobogója alatt halad, tudja nagyon jól, hogy én sem forradalmi zsidó nem voltam, sem kommunista zsidó nem voltam....

Platthy György:¹⁴⁵ Csak egyszerűen zsidó!

Vázsonyi Vilmos: ...nekem szemrehányást tesz. Ő katona volt és a forradalom alatt is idehaza szolgált hazáját; nekem nem volt erre alkalmam, mert ha idehaza maradtam volna, ma nem lenne szerencsénk egymáshoz és én nem vitatkozhatnáb» most Gömbös képviselőtársammal. (*Úgy van! bal felől.*)

¹⁴⁵ Platthy György (1864–?) jogász, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

4.

**A nemzetgyűlés mentelmi bizottságának jelentése
lázas előkészítésére létrejött szövetség
büntette miatt gyanúsított és tettenkapás folytán
1923. november 6-ika óta őrizetben, illetve előzetes
letartóztatásban levő dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési
képviselő mentelmi ügyében¹⁴⁶
Budapest, 1923. november 22.**

Tisztelt Nemzetgyűlés!

A budapesti kir. főügyészség 10.174/f. ü. 1923. sz. átiratával megküldötte a nemzetgyűlés elnökéhez a budapesti kir. büntető törvényszék B. XXXV. 15.367/1923. számú megkeresését, melyben a büntető bíróság dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kérte avégből, hogy nevezett ellen a Btk. 156. §-ába ütköző és a 157. §. szerint minősülő lázadás előidézésére létrejött szövetség büntette miatt a bűnvádi eljárás lefolytatható legyen.

Az igazságügyi hatóságok megkeresését megelőzőleg gróf Bethlen István m. kir. miniszterelnök 1923. november 9-én kelt 7.898/1923. M. E. I. számú átiratában tudomására hozta a nemzetgyűlés elnökének, hogy a m. kir. államrendőrség folyó évi november hó 7-én dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselőt lázadás elkövetésére irányuló szövetség büntette miatt tettenérés

¹⁴⁶ Nemzetgyűlési Irományok, 1923/331, 135–142.

közben letartóztatta és kérte, hogy ezt a nemzetgyűlés elnöke határozathozatal céljából jelentse be a nemzetgyűlésnek.

Végül a nemzetgyűlés 1923. november 20-án tartott 190. ülésében Gömbös Gyula képviselő a letartóztatásban levő dr. Ulain Ferenc képviselő mentelmi jogának a m. kir. államrendőrség által való megsértését jelentette be. Eme bejelentés a mentelmi ügy kitűzése alkalmával az első két átirat folytán megindított mentelmi ügyekhez csatoltatott és kezdetben azokkal együtt tárgyalatott, mindaddig, amíg a bizottság arra a meggyőződésre és elhatározásra jutott, hogy a mentelmi jogsérelem elbírálása hátráltatja a másik két mentelmi ügy elbírálását, és ezért a sürgősségre való tekintettel a tárgyalás folyamán hozott határozattal a Gömbös Gyula képviselő úr bejelentése folytán megindított ügyet a másik két kérdés tárgyalásától különválasztotta.

A királyi főügyészség átiratához csatolt királyi ügyészi indítvány és büntetőtörvényszéki megkeresés szerint alapos a gyanú, hogy dr. Ulain Ferenc a folyó év folyamán Bobula Titusz, dr. Szemere Béla, valamint több társukkal együtt szövetséget hozott létre, melynek célja az volt, hogy a magyar kormányt részben az országban összegyűjtött fegyveres erőkkel, részben külföldi forradalmi szervezetek által nyújtandó fegyveres segítséggel megdöntse, annak tagjait és más politikai, valamint magánszemélyeket tűszok gyanánt elfogjon, és a zsidó polgárok ellen erőszakot kövessen el. dr. Ulain Ferenc ugyanis folyó évi november hó 6-án Münchenbe igyekezett utazni avégből, hogy a bajor forradalmi szervekkel érintkezést keressen, közvetlenül velük tárgyaljon, és az azokkal kötendő szerződésnek itt elkészített tervezetét elfogadás és aláírás végett hozzájuk kivigye. Erről a magyar királyi államrendőrség tudomást szerezvén, dr. Ulain Ferencet a határon, Hegyes-halom állomásnál feltartóztatta, tőle a nála levő és kivinni szán-

dékolt szerződéstervezeteket elvéve, azokat bűnjelként lefoglalta, őt magát pedig minthogy tettenkapás esete forog fenn, mentelmi jogára való tekintet nélkül, őrizetbe vette.

A bizottság a nyomozati iratok betekintése és az abban foglalt adatok megvizsgálása után megállapította a következőket: Bobula Titusz és dr. Szemere Béla budapesti lakosok hosszabb idő óta foglalkoztak azzal a tervvel, hogy egy szövetséget hoznak létre, melynek célja legyen a mostani kormány félretételével egy új, az ő nézetüknek és politikai felfogásuknak megfelelő rendszer megteremtése. Ezen tervük kivitele érdekében elhatározták olyan cselekmények elkövetését, amelyek a társadalmi rend és fennálló törvényekkel ellentétben, egyes politikai és magánszemélyekkel szemben erőszakos fellépéseket tettek volna szükségessé. Tervük az volt, hogy összeköttetést keresnek a Bajorországban működő forradalmi szervezetekkel, azoknak vezetőjével, Ludendorff-fal és Hitler Adolffal, és részben az országban levő fegyveres erők, részben a bajoroktól nyújtandó segítség felhasználásával céljuk keresztülvitele érdekében a mostani alkotmányos államrenddel szemben erőszakosan fognak fellépni.

Az elhatározott terv keresztülvitelének érdekében fel akartak használni egy náluk önként jelentkezett Döhmel Frigyes nevű, ide menekült németországi állampolgárt, aki velük egyetértést mutatva és meggyőzve őket arról, hogy a bajorországi viszonyokat és az ottani forradalmi szerveket kellőképp ismerve hasznossá tudja magát részükre tenni, vállalkozott is az összeköttetés megteremtésére és a kitűzött cél keresztülvitelének elősegítésére. Hogy hány ízben és milyen idő óta folytak a tárgyalások, és hogy azokon a megnevezetteken kívül mások is és kik vettek részt, az egész határozottsággal nem állapítható meg, azonban tény az, hogy ezek a tárgyalások hosszabb idő óta folytak, és eredményük egy szerző-

dés-fogalmazvány lett, mely hivatva volt arra, hogy a magyarországi ós a bajorországi szervezetek között egy szabatosan meghatározott és okiratban lefektetett szövetséget teremtsen, nevezettek által elhatároztatván az, hogy ezt a szerződés-fogalmazványt aláírják, valaki kiviszi Münchenbe és ott a bajorországi forradalmi szervezetek vezetőinél bemutatva, őket az itteni viszonyokról tájékoztatja és velük a szerződést elfogadtatván, fegyveres támogatásukat a magyarországi szövetség részére biztosítja.

Amikor arról volt szó, hogy ezt a szerződést Münchenbe ki vigye ki, akkor került először szóba dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő neve, és Bobula Titusz vállalkozott rá, hogy dr. Ulain Ferencet a szövetségbe bevonja, egy értekezletükre meghívja, vele a másik szereplő egyéneket és terveiket megismerteti, és őt fogják felkérni arra, hogy a szerződés-fogalmazványt Münchenbe magával vivén, a kapcsolatot a bajorországi vezetőséggel megteremtse. Dr. Ulain Ferencnek a szövetségbe való bevonására már szeptember havában kísérlet történt, akkor azonban ő a jelzett helyen és időben nem jelent meg. November 2-án Bobula Titusz távbeszélő útján kérte fel dr. Ulain Ferencet, hogy őt fontos dologban lakásán keresse fel. Dr. Ulain Ferenc a jelzett helyen és időben megjelent, ott Bobula Titusz megismertette őt dr. Szemere Bélával és Döhmel Friggyessel, közölték vele terveiket, eddigi tárgyalásaik eredményét, a szerződéstervezetet átolvasás céljából neki átadták, és kifejezték előtte azt a kívánságukat, hogy ezt Münchenbe magával vigye, és ott a bajor forradalmi szervekkel és azok vezetőivel érintkezést keresve azokat tájékoztassa és velük a szerződést elfogadtassa. Dr. Ulain Ferenc a megbízást elvállalta, nevezetesen vállalkozott rá, hogy a szerződést Münchenbe kiviszi, azonban azt a kívánságát fejezte ki, hogy jöveteléről és utazásának céljáról óhajtáná előbb a bajor szervezetek vezetőségét értesíteni, a fogadást magának

biztosítandó. Döhmel Frigyes vállalkozott rá, hogy ő, mint a bajor forradalmi szervezetek vezetőinek megbízottja, azokat egy kurir által azonnal értesíti, azt az utasítást adva küldöncének, hogy levelére hozzon a bajor vezetőségtől választ, és lehetőleg minél előbb térjen vissza. Ez 1923. november 2-án, pénteki napon este történt, és 5-én, hétfőn, amidőn dr. Ulain Ferenc Bobula Titusznál újból megjelent, az ott jelenlevő Döhmel Frigyes közölte velük azt, hogy a kurir Münchenből visszaérkezett, két levelet hozva számára, melyek egyikében a bajor vezetőség arról értesíti, hogy dr. Ulain Ferencet szívesen várják, a másik bizalmasabb természetű levélben az volt írva egy H betű aláírással, hogy szeretnék előbb ezt a dr. Ulain Ferencet látni. Ilyenképpen dr. Ulain Ferencnek, aki a bajor viszonyokat már ez évben történt kint tartózkodása alkalmával eléggé ismerte, gyanúja eloszolván, vállalkozott rá, hogy a szerződéstervezetet következő nap Münchenbe magával viszi és ott tájékozódást szerezve az illetékes forradalmi szervezetek vezetőivel tárgyalni fog. A következő napon, november 6-án, délután, a 14 óra 40 perckor induló 6. számú Budapest–Wieni gyorsvonatra felszállott, és azon utazott Wien felé mindaddig, amíg útközben a m. kir. államrendőrség közegei az utasokon teljesített személymotoszás alkalmával nála a szerződéstervezetet meg nem találták, s őt a határon Hegyeshalom állomásnál útjában feltartóztatva le nem szállították.

Ugyanis ez a fent nevezett Döhmel Frigyes, amíg egyrészt dr. Szemere Béla és Bobula Titusszal szemben a megbízható forradalmárt és a bajorországi megbízottat játszotta, és öneik minden tervüket megismerve, azok kivitelében nekik segédkezet nyújtani látszott, addig valójában Döhmel Frigyes a m. kir. államrendőrség bizalmi embere és besúgója volt, és már ez év augusztus havától minden általa észlelt mozzanatról az

államrendőrségnek és főként Hetényi főkapitány-helyettesnek részletes jelentéseket adott le.

Döhmel Frigyes szerepléséről annyit lehet megállapítani, hogy ő egy meglehetősen műveltségű német származású kereskedő-segéd, aki augusztus havában jött Németországból egy, az Ébredő Magyarok Egyesületéhez címzett ajánlólevéllel, melyet ott megérkezése után át is adott. Mindenképpen megélhetést keresve Budapesten, különböző, a politikában szereplő egyéneknek felkínálkozott, és eljutott Vázsonyi Vilmoshoz, kinek felfedezte azt, hogy itt egy politikai komplot¹⁴⁷ van készülóban és azt mondta, hogy mivel ő visszaborzad azoknak az igazságtalanságoknak és vérengzéseknek a gondolatától, ami bekövetkezhetik, emberi kötelességének tartja, hogy Vázsonyi Vilmost, akihez őt Vázsonyinak egy régi jó barátja utasította, figyelmeztesse. Vázsonyi, akit Döhmel közlései megleptek, bár nem volt tisztában azzal, hogy milyen fontosságot tulajdonítson nekik, jelentést tett erről Daruváry Géza akkori miniszterelnök-helyettesnek és dr. Rakovszky Iván belügyminiszternek, és ezekkel történt megbeszélés alapján 1923. augusztus 24-én Döhmel Frigyeset felhozták a képviselőházba, ahol ismételte a Vázsonyi Vilmosnak elmondottakat, felfedte a miniszterek előtt a Budapesten készülóban levő szövetkezést, és bemutatót egy német nyelven szövegezett tervezetet egy forradalmi terv végrehajtására vonatkozólag. Rakovszky Iván belügyminiszter utasítására a m. kir. államrendőrség vezetősége állandó érintkezésbe lépett Döhmel Frigyesel, s amíg egyrészt megfigyeltette azokat az egyéneket, akikre vonatkozólag Döhmel jelentést tett, másrészt megfigyeltette magát Döhmel Frigyeset is, tisztába akarván jönni azzal a kérdéssel, hogy vajon Döhmel Frigyes kettős szerepe

¹⁴⁷ komplot = összeesküvés.

mellett nem akarja-e esetleg egy esetleges kudarccal magát a hatóságot kompromittálni. Sajnálatos tény, hogy Döhmél Frigyes által az államrendőrségnek tett jelentések igen sok körülményre vonatkozóan valónak bizonyultak. Ez leginkább kétségtelenné vált akkor, amikor Döhmellel történt megbeszélés alapján az államrendőrség egy detektívfelügyelője, Seibold Jenő magát bajor őrmesternek kiadva, folyó évi november 6-án este 8 órakor Döhmellel elment Bobulához, és ott mint a bajorországi szervezetek kiküldötte mutatkozott be, akkor Bobula részletesen elmondta neki az itt létrejött szövetséget, annak terveit, a rendelkezésre álló emberanyag és fegyvermennyiséggel megismertette. Természetesen, ezek után kétségtelen volt, amit már a rendőrség eddig is tudott, hogy itt Budapesten egy lázadás elkövetésére létrejött szövetség működik.

Az államrendőrség Döhmél bemondásai alapján és más nyomozó közegek jelentéseiből meggyőződve a szomorú tények valóságáról, és megtudva azt, hogy a kérdéses szerződéstervezet elkészült, a szereplő gyanúsítottak által aláírva van, és hogy azt dr. Ulain Ferenc november 6-án délután induló vonattal Bajorországba magával viszi, intézkedett, hogy ezek a szerződések esetleg személyi motozás útján lefoglalva legyenek, és hogy dr. Ulain Ferenc útjából feltartóztatva az államrendőrséghez előállíttassák, ami meg is történt. A bizottság, tekintettel arra, hogy dr. Ulain Ferenc ama biztosított jogával, hogy a bizottság ülésén megjelenhessen és nyilatkozhasson, élni kívánt, őt megidézte és meghallgatta. Meghallgatása során dr. Ulain Ferenc előadta, hogy ő 1923. november 2-áig az egész szervezkedésről semmit sem tudott, őt Bobula Titusz telefonon magához hívta, ő elment, megtudva, hogy miről van szó, miután a müncheni viszonyokat és az ottani szervezkedések vezetőit ismerte, vállalkozott rá, hogy kimegy, s az

ottani állapotokról tájékozódást szerez. Már ez év február havában kint volt Münchenben, megismerkedett ott a vezető emberekkel és ezen ismeretek birtokában annál szívesebben vállalkozott egy újabb kiutazásra, mert ennek révén a hazafias céloknak vélt szolgálatot tenni. Előadta, hogy ő neki semmiféle szövetkezés nem volt szándékában, szerződést készíttetni nem akart, amikor azt Döhmel megszerkesztette, aláírni is vonakodott, később mégis az egyik példányt csak abban a tudatban írta alá, hogy ez úgy sem fontos és komoly dolog, és akár aláírják, akár nem, ha magával viszi, vagy nem, az a dolog lényegén nem változtat, mert a fő dolog úgyis az ottani vezetőséggel való közvetlen érintkezés és ebből eredő tájékozódás. Azt is mondta, hogy neki az volt a célja, hogy éppen úgy, mint első müncheni útjának eredményéről, a kormányt fogja tájékoztatni és észleleteit a kormány embereinek figyelemébe ajánlani.

Most utólagosan látva és meggondolva a dolgot látja, hogy az egész vele szemben egy beugratás volt, melynek elég ügyetlen volt áldozatává válni. A feltartóztatás körülményeire vonatkozólag kijelenti, hogy őt a vonaton, amikor iratainak felmutatására felkérték, a szerződést önként átadta, mire a szolgálatban levő rendőrfogalmazó kijelentette neki, hogy utasítása van a szerződést Budapestre azonnal beküldeni, ő pedig, ha akarja, folytathatja útját, vagy tetszése szerint mehet bárhová. Mivel azonban attól tartott, hogy a tőle elvett szerződéstervezet akár őt, akár más személyeket téves és rossz beállításba mutat, elhatározta önként, hogy visszajön Budapestre, azonnal jelentést tesz a belügyminiszternek, és megkéri őt, hogy ennek az egész dolognak értékét meghaladó jelentőséget ne tulajdonítson. Vissza is jött, másnap reggel megérkezett, hazament a lakására és csak délelőtt 10 óra tájban jött a vonaton vele utazó Heller nevű detektív, aki kérte őt, hogy menjen azonnal

Czövek¹⁴⁸ főkapitány úrhoz, ahol már türelmetlenül várják. Így ő nem a belügyminiszter úrhoz, hanem Czövek főkapitányhoz ment, ahol első ízben közölték vele az őrizetbe vételt.

A maga részéről azt a kívánságát fejezte ki, hogy mivel ennek az ügynek teljes felderítését és elbírálását a pártatlan magyar bíróság által kívánná, ennek a bizottság gátat nem vetve, mentelmi jogát fűggesse fel. Kérte azonban, hogy mivel az a cselekmény, amellyel az ügyészi indítvány és a büntetőtörvényszék megkeresése szerint terhelve van, csak államfogházzal büntetendő és semmi ok arra, hogy szökésétől lehetne tartani, a bizottság intézkedjen fogvatartásának megszüntetése iránt, mert a fogvatartás a mentelmi jog olyan félretételét jelenti ebben az esetben, amely közjogi szempontból veszélyes precedens, s amelyet a bizottságnak megengednie nem szabad.

Meghallgatta a bizottság Rakovszky Iván m. kir. belügyminisztert, aki előadta, hogy augusztus vége felé Döhmel Frigyes Vázsonyi Vilmos közlése után hallgatták ki, és ezen kihallgatás következtében bízta meg Hetényi főkapitány-helyettest, hogy úgy a Döhmel Frigyes által közölt körülményeket és személyeket, valamint magát Döhmel Frigyes is állandóan figyeltesse. Tudomása szerint augusztus és szeptember havában többször tett Döhmel az államrendőrségnek jelentéseket, akkor ezek a jelentések egy ideig megszakadtak, amíg most, november elején ismét jött Döhmel és jelentette, hogy dr. Ulain Ferenc november 6-án megy Bajor-

¹⁴⁸ Czövek Sándor jogász, rendőrtiszt, az 1920-as években a Belügyminisztérium nyomozó osztályának vezetője, kormánybiztosi jogkörrel felruházott rendőrkapitány, majd Budapest IX. kerületének rendőrkapitánya. Jelentős része volt az első világháború és a tanácsköztársaság bukása után állami kontrol nélkül működő radikális jobboldali paramilitáris egységek leszerelésében és regularizálásában.

országba egy kész szerződéssel. Ekkor kiadták a rendelkezést dr. Ulain Ferenc feltartóztatására és a szerződés lefoglalására.

Előadta a belügyminiszter, hogy az állambiztonsági megbízottak (ÁBM) fegyverei összeszedettek, mert ezeket a fegyvereket dr. Szemere Béla, aki az ÁBM parancsnoka volt, nem akarta beszolgáltatni, illetve nem akarta közölni azoknak a tagoknak a névjegyzékét, akiknek ezek a fegyverek kiadattak. Körülbelül 500 ilyen fegyver volt kiadva, ezeknek nagy része beszédetett, különösen ezen események tudomásulvétele óta, úgyhogy most talán mindössze 20 fegyver hiányzik, melyet nem lehetett még bevonni. Kijelentette azt is, hogy több ilyen szervezkedés-töredéket fedezett fel az államrendőrség, de hogy azok között volt-e valami összefüggés, azt megállapítani nem lehetett.

Arra vonatkozólag, hogy a belügyi kormányzat provokálta-e ezt a cselekményt, vagy ennek elkövetését, akár Döhmél szolgálatai útján, akár más módon, az nem felel meg a valóságnak, sőt nem is akarta az államrendőrség első ízben Döhmél Frigyes és jelentéseit komolyan venni, csak mikor más nyomozó közegek jelentései is valónak mutatták a Döhmél által hírül hozott szövetkezést, akkor kezdettek a dologgal komolyan foglalkozni, még akkor is felmerült az a gondolat, hogy nem akarja-e valami szervezet magát a kormányt beugratni.

Dr. Ulain Ferenc fogvatartása idejében egy feliratot intézett a Kormányzó Úr Őfőméltóságához, amelyben kiterjeszkedik részben a bajorországi viszonyokra és az ott bekövetkezett Hitler-féle puccsot elég jó értesültséggel jósolta meg annak dacára, hogy annak bekövetkezéséről és lefolyásáról akkor még nem tudott. A felirat másik részében Döhmél Frigyes azonnali szabadlábra helyezését kérte. A legnagyobb politikai ügyetlenségnek mondja, hogy egy ilyen kiváló fontos egyéniséget letartóztatnak, és azt írja,

hogy emiatt kellemetlen helyzet lehet Németország jövőendő vezetőivel.

Vázsonyi Vilmos nemzetgyűlési képviselőt kihallgatta a bizottság, aki elmondotta, hogy ő hozzá körülbelül augusztus hó vége felé állított be Döhmelt, és azt mondta, hogy egy régi iskola-társa és barátja ajánlatára keresi fel. Elmondotta azután, hogy egy forradalom és egy forradalmi kormány van alakulóban, Bobula, Szemere, Gál és Vikár nevét említette, dr. Ulain Ferencet azonban nem. Soproniakat is emlegetett, valami Kovácsot, és elmondotta, hogy Hitler és Ludendorff fognak bejönni Sopronba, hogy itt tárgyaljanak. Vázsonyi kötelességszerűleg közölte a Döhmelt által bementőket Daruváry és Rakovszky miniszterekkel, akik aztán Döhmelt Frigyeset személyesen kihallgatták. Szeptember 12-én Budapestről elutazott, és november 11-én jött csak haza, hallo-másból tudja csak, hogy fia, Vázsonyi János, aki összeköttetésben volt néhányszor Döhmellel, kisebb-nagyobb pénzüsszegekkel Döhmelt kíségette.

Hetényi Imre főkapitány-helyettes elmondotta a bizottság előtt, hogy amikor Döhmelt megismerték és jelentéssel megbízták, amellet állandóan ellenőrizték. Mikor Döhmelt jelentéseiből elég adat volt arra, hogy Szemerék által egy szövetség létesítése folyik, behívatta magához dr. Szemere Bélát és figyelmeztette, hogy ezt a szervezkedést hagyják abba, mert a rendőrségnek arról már tudomása van, amire Szemere kijelentette, hogy ez nem igaz, ez szeptember havában történt. Ugyancsak szeptemberben volt Hetényi főkapitány-helyettesnél Prónay Pál, akit szintén figyelmeztetett ezekre a dolgokra. Prónay azonban határozottan kijelentette, hogy ő ezekről semmit sem tud. Ezután még inkább figyelemmel kísérték az ügyet, és különösen Döhmelt, akiben mindvégig kételkedtek, és jelentéseit túlságos komolyan nem vették, mindaddig,

míg Seibold detektívfelügyelő, mint álbajor katona fel nem ment Bobulához, és az ott szerzett értesüléseivel Döhmel jelentéseit megerősítette. Mindezen meghallgatások után a bizottság a két kérdésnek a mentelmi jog szempontjából történt megvizsgálása és a rendelkezésre álló nyomozati adatok mérlegelése mellett megállapította azt, hogy dr. Ulain Ferenc képviselőnek az a ténye, hogy 1923. november 2-án Bobula Titusz és dr. Szemere Béla által ezek törekvéseire vonatkozólag felvilágosíttatván, a szövetség létrehozásához hozzájárult, a Döhmel Frigyes által készített szerződés-tervezetet aláírta, és ezáltal annak tartalmát magáévá tette, hogy ennek a szerződésnek Münchenbe az ottani forradalmi szervezetek vezetőségéhez leendő kivitelére, és ezen vezetőséggel való tárgyalásra vállalkozott, megállapítja a megkeresésben felhívott Btk. szakaszokban körülírt bűncselekmény tényálladékát. És minthogy arra nézve semmi adat nem merült fel, hogy dr. Ulain Ferenc akaratának szabad elhatározási képességében ezen vállalkozás alkalmával bármilyen körülménnyel befolyásolva lett volna, tehát az sem bír befolyással a bűncselekmény kérdésének elbírálásánál, hogy vajon arra dr. Ulain Ferenc rábeszélve, vagy arra nézve félrevezetve, avagy beugratva lett volna. És bármilyen kifogásolható is erkölcsi szempontból Döhmel Frigyes szereplése ebben a dologban, amíg egyrészt bizonyos természetű politikai bűntettek esetében a kormányzati hatalomnak besúgó útján szerzett értesülései jogi szempontból nem kifogásolhatók, másrészt a beugratási szándék és annak a ténynek megtörténte a cselekmény elkövetőjét legfeljebb a bűnösség következményeinek mérlegelési szempontjából hozhatja kedvezőbb helyzetbe, de a bűnösség kérdésén nem változtat.

A bizottság az elkövetett cselekmény és a nevezett képviselő személye közötti összefüggést a fentiekből kitűnőleg kétséget

kizárólag megállapíthatta. Valamint azt is, hogy jelen esetben zaklatás fenn nem forog.

A mentelmi ügy ama részére vonatkozólag, mellyel a miniszterelnök átirata alapján foglalkozott a bizottság, vizsgálat tárgyává tette, hogy vajon Ulain Ferenc fogvatartása megszüntetésének vagy fenntartásának szükségessége fennáll-e. Erre vonatkozólag irányadó az 1867. évi XII. törvénycikk 47. §-a, mely a következőket rendelí a delegációs bizottságok tagjaira vonatkozólag: „Tagjai tettenérés esetében történt letartóztatásának folytathatása, vagy megszüntetése iránt az illető országgyűlés együtt nem létében hasonlóképen maga az illető bizottság rendelkezik.” Ezen törvényhely, melynek rendelkezéseit az országgyűlési gyakorlat az országgyűlés, és így a nemzetgyűlés tagjaira is kiterjesztette, világosan azt kívánja, hogy a nemzetgyűlés döntsön abban a kérdésben, vajon dr. Ulain Ferenc fogvatartása megszüntetendő-e.

A bizottság a hozzá áttett nyomozati iratok és az általa meghallgatott személyek vallomásából azt látja, hogy olyan ok, amely miatt dr. Ulain Ferenc előzetes letartóztatásának megszüntetése iránt kellene intézkedni, fenn nem forog, mert a bizottság rendelkezésére álló nyomozati anyagból kifolyólag dr. Ulain Ferenc a terhére rótt cselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható, útjában feltartóztatva a terheltek által aláírt szerződési tervezet nála megtaláltatott, és így kétségtelen, hogy ő az elkövetés folytonosságának állapotában lett őrizetbe véve, mi a tettenkapás esetét büntetőjogilag kétségtelenné teszi. Mivel pedig annak elbírálására, hogy a gyanúsított személy körülményei és a vizsgálat érdeke a gyanúsított fogvatartását szükségessé teszik-e avagy nem, a büntető perrendtartás keretein belül a büntetőbíróóság illetékes: a bizottság nem lát okot arra, az eddigi anyagismerete után, hogy a mentelmi

jog érdekeinek megóvása szempontjából ebbe a kérdésbe az ügy mai állása mellett belebocsátkozzon.

Mindezek után javasolja a bizottság a t. Nemzetgyűlésnek, hogy ebből az ügyből kifolyólag dr. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő mentelmi jogát függessze fel, és az előzetes letartóztatás megszüntetésére vonatkozólag törvényes ok fennforgása hiányában a maga részéről intézkedést nem téve, engedjen szabad lefolyást a bírói eljárásnak. Végül javasolja a t. Nemzetgyűlésnek, hogy az ügy tárgyalására a sürgősséget mondja ki.

Kelt Budapesten, a Nemzetgyűlés mentelmi bizottságának 1923. évi november hó 22-én tartott ülésében.

Fáy Gyula s. k.
a mentelmi bizottság elnöke

Mikovínyi Jenő s. k.
a mentelmi bizottság előadója

5.

Rassay Károly felszólalása, melyben Andréka Károly főkapitány-helyettest a szélsőjobboldali titkos társaságokkal való összejátszással vádolja¹⁴⁹

**Részlet a nemzetgyűlés 196. üléséből
1923. november 29.**

Rassay Károly: Nem tudom, le tudom-e azokat leplezni, én csak elmondok tényeket, amelyekből konzekvenciáknak kell folyniuk. Mert vagy az igen t. belügyminiszter urat nem informálja hűen Andréka Károly főkapitány-helyettes, és akkor kell, hogy ennek konzekvenciája legyen, vagy pedig mégis vannak bizonyos szervezetek, amelyekkel szemben szükséges, hogy az utolsó percben a legteljesebb energiával lépjen fel a belügyminiszter úr.

Rakovszky Iván belügyminiszter: Talán már fel vannak oszlatva!

Rassay Károly: Igen boldog leszek, ha fel vannak oszlatva, azonban akkor sem tudom megváltoztatni azt az álláspontomat, hogy az igen t. belügyminiszter úrnak le kell vonnia bizonyos konzekvenciákat azokból a körülményekből, amelyeket én elő fogok adni.

T. Nemzetgyűlés! Méltóztatnak emlékezni, hogy a nyár folyamán az ún. Kovács testvérek ügyében a rendőrség több letartóztatást eszközölt, majd 24 óra alatt szabadon bocsátott egyéneket; erre újra intervenció történt a miniszterelnök úrnál, mire újra lefogták ezeket a Kovács-testvéreket. Egy bizonyos idő múlva azt hallottuk, hogy a Kovács-testvéreket szabadlábra helyezték.

¹⁴⁹ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVII. kötet, 179–181.

Rakovszky Iván belügyminiszter: A bíróság! Ezért nem vagyunk felelősek!

Rassay Károly: Arról nem méltóztatik tehetni, hogy a bíróság szabadlábra helyezte őket, de ha azt igazolom be a belügyminiszter úrnak, hogy a bíróság az ön főkapitány-helyettesének vallomása alapján tette ezt, akkor nem tud kitérni az elől a miniszter úr, hogy ezeket a konzekvenciákat levonja. Már pedig a Kovács testvéreket szabadlábra helyezte a bíróság a következő tanúvallomás alapján, amelyet én szó szerint fel fogok olvasni *(olvassa)*: »Andréka Károly főkapitány-helyettes vallomása. Rövid idővel a Magyar Nemzeti Múltunk megalakulása után...«

Horváth Zoltán: Ez is egy szervezet!

Rassay Károly *(továbbolvassa)*: »...a rendőrség figyelmeztetést kapott, hogy a szövetségnek egyes ügynökeinél az irredenta célokra gyűjtött pénzekkel alighanem baj lesz, mert azok nem lesznek arra a célra fordítva, amelyre adattak. Erre megindult a Magyar Nemzeti Múltunk ellen a rendőrségi nyomozás, melynek során megállapítást nyert, hogy a Magyar Nemzeti Múltunk szoros kapcsolatban áll a Kettőskereszt Vérszövetséggel.« *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Jó cég!)*

Rakovszky Iván belügyminiszter: Fel van oszlatva!

Rassay Károly: Nagy örömmel fogom konstatálni, hogy fel van oszlatva, azonban újra ismétlem, bizonyos konzekvenciákat a t. belügyminiszter úrnak mégis le kell vonnia.

Pakots József: Magánlakásokban még tartanak üléseket!

Rassay Károly *(továbbolvassa)*: »Ennek vezetőségénél, illetve Bartha alezredesnél a Kovács testvérekre vonatkozóan azt az értesítést nyertem ...« *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly *(továbbolvassa)*: »...hogy a Kovács testvérek irredenta szempontból nagyon értékes emberek, akiket nem szeretne elejteni.

Miután Bartha alezredes azt is igazolta, hogy a Magyar Nemzeti Múltunk által gyűjtött pénzeket részben a Kettőskereszt Vérszövetség szervezési költségeire, részben a szervezők létfenntartására fordítják, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)* amit már azért sem lehetett kifogásolni, mert ezek más jövedelmi forrás felett nem rendelkeztek, minden idejüket arra fordították, utaztak is, ennél fogva a rendőrség a Magyar Nemzeti Múltunk ellen indított nyomozást megszüntette«. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)*

Rupert Rezső: Gyilkosok büntársa!

Elnök: Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj.)* Csendet kérek, képviselő urak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Rassay Károly *(továbbolvassa):* »A nyomozás során gyakran érintkeztem a három Kovács testvérrel és dr. Umlauf Siegfrieddel is és azóta évi november 29-én, csütörtökön. Gyakran felkerestek engem a Kovács testvérek...« *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Rassay Károly *(továbbolvassa):* »...főleg Kovács Kornél, és informáltak engem, ha valamilyen akcióra készültek.« Legyen szabad egy pillanatra megállanom. Milyen akcióról van szó! Eddig a Kovács testvérekkel vonatkozásban az eddigi előállításokkal kapcsolatban csak olyan akcióról hallottam, amelyeket, nem hiszem, hogy bejelentettek a főkapitány-helyettes úrnak.

Rupert Rezső: A zongoragyáros meggyilkolása!

Fábián Béla: A Reismann-gyilkosság!

Rassay Károly *(továbbolvassa):* »Én mindenkor figyelmeztettem őket, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség vezetőségének tudta és beleegyezése nélkül ne vállalkozzanak semmire, és úgy tapasztaltam, hogy figyelmeztetésemnek mindenkor eleget is tettek.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)*

Rupert Rezső: Egy percre nem maradhat azon a helyen! Ez a kormány becsületbeli dolga!

Rakovszky István:¹⁵⁰ Az új érdemrend nagykeresztjét kapja!

(**Rupert Rezső** *közbeszól.*)

Elnök: Rupert Rezső képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (*Zaj. Horváth Zoltán közbeszól.*) Horváth Zoltán képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »Azt soha nem tapasztaltam, hogy a fennálló társadalmi rend erőszakos felforgatását, illetőleg a kormány, vagy egyes tagjainak erőszakos eltávolítását tervezték volna, sőt ellenkezőleg úgy láttam, hogy minden törekvésük odairányult, hogy a fennálló társadalmi rendnek baloldarlól jövő esetleges felforgató törekvéseivel szemben ...«

Vázsonyi Vilmos: Szokolhamisítókról meri ezt mondani!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Tessék bejelenteni!

Rakovszky István: Andréka úr áll rendelkezésére!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »... erős szervezet álljon fenn.« Tehát a Kovács testvéreken nyugodott Magyarország biztonsága.

Horváth Zoltán: Gyalázat!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »Kovács Kornél és Tivadar több ízben jelentést tettek nekem, ha valahol legitimista vagy baloldali jelenségeket észleltek, amelyeket ők veszélyeseknek találtak a fennálló állami és társadalmi rendre nézve.« (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Bravó!*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

¹⁵⁰ Rakovszky István (1858–1931), politikus, 1920-21-ben a nemzetgyűlés elnöke, 1922-től ellenzéki legitimista képviselő. Rakovszky István egységes párti belügyminiszter édesapja.

Rassay Károly (továbbolvassa): »Az általuk bejelentett dolgok nem voltak ugyan alaptalanok, de nem annyira lényegesek, hogy rendőri eljárásra alapul szolgáltak volna.« T. Nemzetgyűlés! Amikor én ezt a vallomást, amelyet a főkapitány-helyettes úr a vizsgálóbíró előtt tett...

Rupert Rezső: Le kell tartóztatni azonnal és nem a hivatalban hagyni!

Elnök: Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Rassay Károly: ...és amelynek alapján a vizsgálóbíró szabadlábra helyezte ezeket a vádlottakat, olvastam, kedvem lett volna interpellációt bejelenteni a Kovács testvérek személyes szabadságának megsértése ügyében. Mert engedelmet kérek, ezek az urak voltak azok, akik tudtommal négy ízben voltak már előállítva a rendőrségre. Egyszer a Reismann-féle gyilkosság ügyében súlyos gyanúokokkal terhelten állították őket a rendőrség elé...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen István volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ...azután az Erzsébetvárosi Kör ellen elkövetett bombamerénylet ügyében...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen István volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ...azután a Nemzeti Múltunk augusztusban megindult bűnügyében...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ...és végül most, amikor a Reviczky-utcai palota ellen...

Szilágyi Lajos: Most is Bethlen a miniszterelnök!

Rubinek István: Ezután is ő lesz! (*Zaj.*)

Elnök (csenget): Csendet kérek. Ismételten kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét befejezni.

Rassay Károly: Azonnal befejezem. Mondom, a Kovács-testvérek voltak azok, akik akkor, amikor a francia követség palotája ellen merénylet követtetett el, ugyancsak le lettek tartóztatva, s akikről olyan szép erkölcsi bizonyítványt állított ki a főkapitány-helyettes úr. (*Zaj. Fábián Béla közbeszól.*)

Elnök: Fábián Béla képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Vázsonyi Vilmos: Csak szokolt hamisítottak és betörték Nagyváradon. Hazafias alapon állanak. (*Élénk derűlttség.*)

Rassay Károly: Be kell fejeznem beszédemet. Nem vonhatom le mindazon konzekvenciákat, amelyeket le kellene vonnom e jelenségek láttára. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Én csak azt kérdezem a belügyminiszter úrtól, megegyeztethetőnek tartja-e azokkal az elvekkkel, amelyeket ön itt beszédében ezelőtt egy órával hirdetett, hogy a politikai rendőrség élén még ezek után is Andréka főkapitány-helyettes álljon Treuga dei-t¹⁵¹ akarnak teremteni. Én azt ajánlom a miniszterelnök úrnak, hogy ne itt ebben a teremben méltóztassék Treuga dei-t teremteni, hanem kint az országban.

Peyer Károly: A közigazgatásban!

Rassay Károly: Ez a parlament csak eltorzított képe annak, ami kint a társadalomban, a népben történik. Ha Treuga dei-t akarunk, annak én szerintem első főkélléke az, hogy gondoskodjunk arról, hogy azokon a polcokon, ahova emberek kellene, akik védik a társadalom békéjét, olyan emberek legyenek, akik sem tényekkel,

¹⁵¹ A treuga Dei, vagyis Isteni Kegyelem, Isteni Fegyvernyugvás a 11. században meghirdetett elv, amely szerint a katolikus egyház bizonyos esetekben szüneteltette a háborús állapotokat, és a böjti időszakokra és az egyházi ünnepek időtartamára betiltotta minden fegyveres erőszak alkalmazását.

sem mulasztásokkal ezt a békét nem veszélyeztetik. (*Élénk behyeshés és taps a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: A belügyminiszter úr kíván szólni.

Rakovszky Iván belügyminiszter: T. Nemzetgyűlés! Csak két percre veszem igénybe a t. Nemzetgyűlés szíves figyelmét. Tekintettel arra, hogy Rassay Károly t. képviselő úr súlyos vádakat hangoztatott a budapesti államrendőrség egyik vezetőjével szemben, arra kérem tisztelettel a képviselő urat, szíveskedjék nekem a felolvasott jegyzőkönyvet átadni, hogy ennek alapján a kellő intézkedéseket megtegyem.

Rupert Rezső: El is várjuk, hogy intézkedjék!

Hegymegi-Kiss Pál: A belügyminiszter úr még ma felfüggeszti! (*Rassay Károly szólásra jelentkezik.*)

Elnök: Milyen címen kíván a képviselő úr szólni?

Rassay Károly: Azon a címen, hogy a miniszter úr felhívása folytán bejelentést akarok tenni.

Elnök: Tessék!

Rassay Károly: Csak annyit kívánok bejelenteni, hogy az ügyészségen és a törvényszéken vannak azok a nyomozati akták, amelyek a Kovács-testvérek ügyére vonatkoznak. Ezek rendelkezésre állanak. Megjegyzem, hogy ott szóról-szóra ez a jegyzőkönyv van, amelyet kiírtam, és amelyet a miniszter úr rendelkezésére bocsátok.

Elnök: A tanácskozássra szánt idő letelvéen, a vitát megszakítom. Napirendi javaslatot kívánok tenni. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, pénteken, folyó hó 30-án, délelőtt 10 órakor tartsuk, s annak napirendjére tűzessék ki:

1. a mai ülés napirendjére kitűzött kétrendbeli mentelmi bizottsági jelentés együttes folytatólagos tárgyalása;

2. a földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről szóló 1920. XXXVI. tc. kiegészítésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi javaslatomat elfogadni? (*Igen!*) Ha igen, azt elfogadottnak jelenteni ki.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Forgács Miklós jegyző¹⁵² (*olvassa az ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyvvel szemben? (*Nincs!*) Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

¹⁵² Forgács Miklós (1879–?), kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő, ebben az időben a nemzetgyűlés jegyzője.

6.

Drozdy Győző felszólalása Héjjas Iván

és különítménye büntetteiről¹⁵³

Részlet a nemzetgyűlés 226. üléséből

1924. január 22.

Drozdy Győző: T. Nemzetgyűlés! Igazat adok igenis előttem szólott képviselőtársamnak abban, hogy ebben a Házban valóban nagyon sok beszéd hangzik el, talán sokkal több, mint kellene. Nem osztozom azonban abban a véleményében, hogy az ellenzéki oldalon történik a hiba, amikor ilyen sokat beszélnek. A felelősséget azért a sok beszédért, ami ebben a parlamentben elhangzik, a kormányra hárítom. A kormány az ezekben a beszédekben elhangzott okos, komoly és megbecsülendő kritikákat nem figyeli meg, azokat a komoly országépítő tanácsokat, amelyeket itt hallunk, nem mérlegeli és az ország javára nem értékesíti. Megállapíthatjuk, hogy ebben a nemzetgyűlésben, pl. az utolsó indemnítási vita tárgyalása alkalmával, annyi sok szép, nemes indítvány és javaslat hangzott el, hogyha a kormány figyelemre méltatná ezt és nem legtöbbször csak üres bársonyszékek merednének az ellenzék felé, akkor ennek a sok beszédnek nem sok alja lenne, hanem végre megindulhatna az ország újrépítése.

Mai felszólalásom tárgyát igen szűk keretbe vonom. Úgy látom, hogy teljesen kimerítették az ellenzéki szónokok azokat a témákat, amelyek itt az ország- újjáépítéséhez fontosak volnának. Én tehát azzal foglalkozom, ami a munkának és a fejlesztésnek alapfeltétele, a rend és konszolidáció kérdésével.

¹⁵³ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XIX. kötet, 297–302.

Minden termelésnek alapja az, hogy ebben az országban meglegyen a béke, a jogrend és teljes legyen a konszolidáció. Örömmel tekintek vissza az elmúlt egy-két hétben arra a pillanatra, amidőn Magyarország miniszterelnöke felállott ebben a képviselőházban és férfiasan kijelentette, hogy véget fog szakítani Magyarországon az úgynevezett turbulenciának és végre mindent el fog követni a kormányzat, hogy megszüntesse itt azokat a viszonyokat, amelyek még mindig bizonytalanná teszik a vagyoni- és életbiztonságot. Azért szeretnék segítségére lenni a kormányzatnak ezen a téren, hogy a konszolidációt teljesen kiépítsük és teljesen megteremtsük.

Mielőtt a legfontosabb esetekre mutatnék rá, egy kis kitérő, egy kis bevezetésként említem csak fel, hogy lehetetlen addig megteremtenünk itt a konszolidációt, amíg a csendőrségi és rendőrségi, közegek nem emelkednek a maguk hivatásának magaslatára, s amíg olyan dolgokat látunk napról-napra, amelyek méltán elkéséríthetik ennek az országnak népét. A szociáldemokrata szónokok számtalan olyan esetet soroltak itt elő, amikor csendőrök és rendőrségi közegek ártatlan embereket jogtalanul, brutálisan bántalmaztak és vertek. Íme, most jelentés érkezik hozzám Szekszárdról, hogy ott három rokkant összejött azért, hogy a földreformban való részvételüket megbeszélhessék egymással, s ekkor megjelent közöttük a rendőrség egyik közege, magával hurcolta és a városházán, illetőleg a rendőrségen agyba-főbe verte őket, úgyhogy két hétig munka nélkül voltak. *(Felkiáltások jobb felől: Ez tévedés! Lehetetlenség!)* Ez a dolog annyira nem tévedés, hogy a bizonyítékokkal mindenkor szolgálunk és amennyiben nem igazak, én leszek az első ember, aki bocsánatot fogok kérni ezért attól a brutális és embertelen Kiss Ernő nevű fogalmazótól, aki a kommünben a direktórium előadója volt, most pedig ezeket a

verekedéseket és vérengzéseket végzi. Szekszárdon kikapnak az emberek azért, mert a *Népszavát*, vagy az *Esti Kurirt* olvassák. Van egy Horváth nevű detektív, aki a trafikban áll és nézi, hogy ki viszi onnan a *Népszavát*, vagy az *Esti Kurirt*, és aki ki meri vinni, annak másnap a rendőrséggel gyűlik meg a baja. Ezek a szegény, megvert rokkantak ügyvédet fogadtak maguknak, minthogy minden napra jelentkezésre rendelték be őket és az ügyvéd is megjelenik érdeklükben a rendőrségen. Másnap, amikor a rokkantak jelentkezni mentek, agyba-főbe verték őket, mert keresztény létükre zsidó ügyvédet mertek a maguk védelmére a rendőrségre küldeni. (*Zaj bal felől.*)

De itt van egy másik eset, amely szintén a csendőrség brutalitásáról tanúskodik. Nem szívesen foglalkozom ezzel a témával, mert volt már alkalmam a nemzetgyűlésen, ebben a ciklusban felolvasni egy csendőri parancsot, amely arra oktatja ki a csendőrlégénységet, hogy miként kell úgy verni, hogy meg ne lássék, ki ne tudódjék és bár kértem a belügyminiszter urat, hogy a rendelet kiadói ellen indítsa meg az eljárást, s bár eredeti okmányokkal rendelkeztem az ügyre vonatkozólag, úgyhogy azt letagadni nem lehetett, azóta hallani sem lehetett erről a dolgról, a csendőrpapancsnoknak pedig a haja szála sem görbült meg, nem igen érdemes tehát ezekkel a dolgokkal foglalkozni, mégis annak bizonyítására, hogy mindezt nem mi költjük: szívesen rendelkezésre bocsátom az alábbi levelet, mely a következőképen szól (*olvassa*): »Nagyra becsült Szerkesztő Úr! Nem vagyok képes leírni azt a váratlan, de kimondhatatlan örömet, mely szívemet eltöltötte, mikor az önök újságja megérkezett hozzám, mert szívemből pártolom és szeretem. Velem igen sok jót tesz, ha olvashatom. Mert el kell hinni, hogy tanít, oktat, gyámja a szegényeknek és jó remény csillaga. Pedig nekem egy holtig tartó csúfos emléket

hagyott, mégis pártolom. Akkor, mikor a felsőbb hatalom betiltotta a május 13 vagy 14-es újságot, este lámpagyújtáskor jött hozzánk két csendőr. Én már akkor ágyban voltam, az uram az istállóba végezte a dolgát a jószág körül. Hogy mit beszéltek kint az urammal, azt nem tudom, mert egy régi hűlés okozta nagy szót hallok. Az uram pedig, mint ilyen iskolázatlan, nem olvas újságot. Odajön közel hozzám olyan kérdéssel, hogy milyen újság jár nekem. Én ráfelelem, hát nem tudod. Mert a csendőr urak azért jöttek, hogy be akarják szüntetni. Én mondtam, hogy mit bánom én, semmi közöm hozzá. Akkor az uram lép közel a ládához, mert látta, hogy gyűjtöttem az újságot avégett, hogy a fiam rendelte meg, de nem olvasta, mert katonai szolgálatba léptették, azért szedtem össze, hogy bármikor jön haza, hogy mindet átolvashassa. De amit az uramnak mondtak, hogy mutassa fel, az a *Népszava* volt. Én, mikor látom, hogy az összes újságot veszi elő az uram, akkor leszálok az ágyról és kérdem, hogy mit akarsz. Hisz ott van az asztalon. De nem mondhattam, de nem szólhattam csak annyit, hogy mit akarsz, akkor az egyik csendőr nekem ugrik a szuronnal, hogy átdöf, a másik ordít oroszlánmódra, hogy mi maga, kommunista. Akkor mind a két kezem összeláncolta és mondta, mars a község-házhoz. Az uram csak annyit tudott szólni, csak hagynak talán rávenni egy szoknyát, mert úgy akartak egy ingben, de mégis megengedték, hogy az uram kötött rám egy szoknyát és az összes újságot mind fel kellett vinni a község-házhoz.

Átnézték mind, de akit akartam mondani, hogy az asztalon van, azért hazaküldték az uramat, nekem pedig ott kellett ülni összekötve. Csak akkor engedtek el, mikor átnézték, amit kértek. Mikor kísértek az úton, ész nélkül visítottam, rám jött a szívbaj, összerogytam, még akkor is rugdostak és puskatussal döftek. Mikor sírásom közt mondtam, van-e Istenük vagy lelkük, hogy egy

szerencsétlen siket, szívbajos ötvenkét éves vénasszonnyal így bánjanak egy újságért, akkor amilyet bírt, úgy ordított, ha siket, ne olvasson újságot. Még a tiszalöki szolgabíróhoz is be kellett menni urastól, de egy szót sem kérdett, csak az is ordított, mint a táltos, és mindkettőnket lezárással fenyegetett, hogy olyan újságot minek járatok. És mégis megörült a lelkem, most ismét megrendelem.« Szándékosan elhallgattam az újság nevét is, nehogy reklámszínézete legyen a dolognak.

Kováts-Nagy Sándor: Mindenki tudja!

Drozdy Győző: Csak az eset bizonyosságául olvastam fel ezt a levelet, de egy másik esetre vonatkozólag is kezeim közt van egy levél, melyben szavahihető, komoly emberek állítják, hogy a csendőrségi és rendőrségi brutalitások nemhogy szűnnének, de napról-napra nőnek.

Mándy Samu:¹⁵⁴ Tessék feljelenteni!

Drozdy Győző: Ez a konszolidáció egy része. Addig pedig ebben az országban nem lehet rend, nem lehet. Munka, amíg ezeket a kelevényeket ki nem irtjuk. Szent meggyőződéseim szerint konszolidáció ebben az országban nem lesz addig, amíg mindenekelőtt a kecskeméti kelevényt teljesen, véglegesen és örökre ki nem pusztítjuk ennek az országnak a testéből. A kecskeméti kelevény! nem lehet elkendőzni, nem lehet betakarni, mert az rövidebb vagy hosszabb idő múlva, de mindenesetre ki fog fakadni, mert azt nem törvényesen, nem rendesen tüntették el és nem rendszeresen gyógyítják. Tudja meg végre ez az ország, hogy a konszolidációellenesek ligájának főfészke nemcsak 1919-ben, de még ma is Kecskeméten van, ott tanyázik azon a környéken és ebben az

¹⁵⁴ Mándy Samu (1860–1942) földbirtokos, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

országban egyáltalában nem lehet addig rend, amíg véglegesen le nem számoltunk azokkal a tömeggyilkosokkal és haramiákkal, akik Kecskemétről fenyegetik ennek az országnak a rendjét és közbiztonságát. Nekem módomban van a nemzetgyűlés és a kormány elé tární az összes erre vonatkozó adatokat, hogy amennyiben a kormánynak nem volt eddig módjában megtudnia, hogy tulajdonképpen kik azok, akik veszélyeztetik az ország békéjét, most megtudhassa. A csongrádi bombamerénylet után kiadott a kormány egy statáriális rendeletet, melyben becsületbeli kötelességévé teszi a rendőrfőkapitány a székesfőváros polgárainak, hogy akik fegyvereknek, bombáknak rejtegetéséről tudnak, azt jelentsék be és becsületbeli kötelességévé leszi minden polgárnak, hogy a kormánnyal együttműködjék a konszolidáció érdekében. Nos, nekem módomban van az egész alföldi brigád szervezetét a kormány elé terjeszteni, (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) módomban van megnevezni mindazokat az egyéneket, kik mind a mai napig sem állítottak a bíróság elé, elkövetett szörnyűséges tetteik miatt, és módomban van megnevezni azokat, akik ma is az alföldi brigád szervezetéhez tartoznak és kisebb-nagyobb mennyiségű fegyvert rejtegetnek.

Horváth Zoltán: Ezt még nem tudja a belügyminiszter úr!

Drozdy Győző: Hogy az alföldi brigád mai működését, mai szereplését megértsük, és hogy lássuk azt a szörnyűséges veszedelmet, amelyet az jelent, kénytelen vagyok visszatérni arra a borzalmas nagy, 1919 őszén történt kecskeméti bűnügyre, melynek kiderítése a mai napig sem történt meg.

Kecskeméten, a katolikus egyház bérházában a második emeleten, a színházra néző oldalon lakik Szabó Antal m. kir. állampénztári tanácsos. Itt van neki kétszobás lakása, melyet már régen »bagolyvárnak« hívnak az érdekeltek. Ez a Szabó Antal 55-60 év

körüli férfi, akit józanon nagyon ritkán látnak Kecskeméten. (*Derültég a szélsőbaloldalon.*) Már a román megszállás alatt is az ő lakásába, az úgynevezett bagolyvárba jártak össze titkos konventikumokra¹⁵⁵ az ébredők tagjai, különösen pedig azok vezetői. Ott, abban a lakásban azután sör, bor, pálinka és dorbézolások mellett, duhajkodások közben született meg az a gondolatuk, hogy bosszút kell állni a zsidóságon. Még a románok bentléte alkalmával összeállítottak, illetőleg csináltak egy feketelistát, s e feketelista tagjaira kimondották a bagolyvárban, hogy őket a románok segítségével össze fogják fogdosni, így is történt. Akiket a listára felvettek, azokat a románok segítségével összefogdosták és a törvényszék börtönébe zárták. Egy különítményt szerveztek annak végrehajtására, hogy velük végezzen. Ez a különítmény az úgynevezett Héjjas-különítmény, amely 1919. november 15-én, azon a napon akcióba lépett. Héjjas Iván kiadta a rendeletet, hogy november 15-éről 16-ára virradó éjszakán senkinek sem szabad lakását elhagynia, és akit az ÉME jelvénye nélkül meglátnak Kecskemét utcáin, azt az ő járőrei bátran lelőhetik.

Pikler Emil: Hallatlan! (*Mozgás a baloldalon.*)

Drozdy Győző: A románok kivonulásával csakugyan a Héjjas-különítmény vette át a rendfenntartás munkáját, és azzal kezdte, hogy már délelőtt lerészegítette, leitatatta csapatait; így készültek az esti munkára. A bagolyvár ez este volt a leghangosabb. Megjelentek ott azok, akik kieszelték a nagy orgoványi és a kecskeméti gyilkosságokat, melyeknek sorozata azután egy hónapon keresztül állandó volt Kecskeméten.

Ezeken a tanácskozásokon megjelentek, tehát mint értelmi szerzők indokoltan gyanúsíthatók – és legalább is annyit megköve-

¹⁵⁵ konventikum (latin) = összejövétel.

telhetünk, hogy a bíróság elé álljanak és kihallgassák őket arra vonatkozólag, hogy csakugyan részesek-e az értelmi szerzés bűnében? – a következők (*ohassa*): »Szabó Antal állampénztári főtanácsos, kinek lakásán, a katolikus bérházban, az úgynevezett bagolyvárban Jöttek össze; dr. Kéry János, törvényszéki bíró, Budapest, I., Győri út 2/C – szintén lejárt a gyűlésekre, Kecskemétre; dr. Zana Ferenc ügyvéd, Kecskemét, volt ÉME-elnök; dr. Magyar József ügyvéd; dr. Jeney Pál, az ÉME helyettes elnöke; dr. Kiss Endre ügyvéd, a Kecskeméti Közlöny szerkesztője; dr. Kiss József, volt árvaszéki ülnök; Révész István, pápai prelátus; Kuminergruber Emil, kegyesrendi tanár; Héjjas Aurél – Iván bátyja; Héjjas András – Iván öccse; Héjjas Tibor – Iván öccse; Höhhinger Miklós, gimnáziumi tanár; Kiss Ferenc, ny. táblabíró, volt kormánybiztos, főispán-helyettes a román idő alatt; Ráad Árpád, közgazdasági egyetemi hallgató, volt tanító, tartalékos hadnagy; Nagy Bertalan, tartalékos hadnagy, az Ergonnál; Schmiedt Rezső, hadnagy, Budapest, I. vadászászlóalj; Schmiedt Nándor degradált¹⁵⁶ őrmester, jelenleg Temesváron van; Berta István; Balog Jenő, tartalékos hadnagy, Budapest; Balog Ferenc, tartalékos hadapród jelölt őrmester; Szűcs Rezső, tartalékos hadnagy, Amerikában van; dr. Farkas Béla, gyógyszerész; Sárközy Béla, kiskazda; Barna Tibor, állami rendőrfelügyelő; Demcsák József, fogalmazó; Dávid Nándor, százados; Kerekes Dezső, városi intéző; dr. Damó Zoltán; dr. Szabó Győző; dr. Dömötör István; Dragollovics Gyula és Muraközi Ferenc: Majtényi polgármester is ott volt néha, és természetesen Héjjas Iván és Francia Kiss Mihály is. (*Zaj*)

Tehát Héjjas mint városparancsnok kiadta a rendeletet, hogy akit az ÉME jelvénye nélkül meglátnak az utcán, azt haladék-

¹⁵⁶ degradált = lefokozott.

talánul lőjék le és kiadta a másik rendeletet is, hogy abban a csendben, amikor a városban senki megmukkanni sem mer, amikor az utcákon senki sem jár, akkor végezzék el azt a munkát, amelyet a feketelista tagjaira vonatkozólag előzetesen kiterveztek. (*Zaj.*)

Este tíz órakor, a kiosztott szerep szerint, csakugyan meg is kezdték a Szent Bertalan éjszakát. A városháztéren gyűltek össze, s innen részint kocsikon, részint gyalog vonultak el a törvényszék palotája elé, amelyet ellenállás nélkül nyomban megszálltak, és amelynek zárkáiból kivezették a feketelistának már előre oda bevitt tagjait.

Pakots József: A kecskeméti B-lista!

Drozdy Győző: Ezeket azután, kocsira rakták, szájukat betömték, szalmakötegekkel is átkötötték, hogy a tömés ki ne essék.

Horváth Zoltán: Rémes!

Rothenstein Mór: Keresztény és nemzeti munka!

Meskó Zoltán:¹⁵⁷ Ennek semmi köze a kereszténységhez!

Drozdy Győző: ...s kivitték őket a város szélére, ahol részint megfojtották, részint felakasztották, részint pedig különféle szerszámokkal addig verték agyba-főbe őket, amíg el nem pusztultak.

Pikler Emil: Mi volt ehhez képest Szamueli!¹⁵⁸

¹⁵⁷ Meskó Zoltán (1883–1959) katonatiszt, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetőségi tagja, később az első nyilaskeresztes párt, a Magyar Nemzeti Szocialista Földműves- és Munkás Párt alapítója.

¹⁵⁸ Szamuely Tibor (1890–1919) újságíró, kommunista politikus, a Tanácsköztársaság hadügyi és közoktatásügyi népbiztosa, a vörösteror idején a hírhedt terroralakulat, a Lenin-fiúk megszervezője és parancsnoka, nevéhez számos politikai gyilkosság fűződik. A Tanácsköztársaság bukása után Ausztriába próbált szökni, de mikor a határon osztrák rendőrök megállították, a nála lévő pisztollyal öngyilkosságot követett el.

(Zaj és felkiáltások jobb felől: Ilyet már mégsem lehet mondani! Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)

Saly Endre: Egyformák!

(Elnök csenget.)

Drozdy Győző: Az elpusztítottak névsora a következő *(olvassa):*
»Neumann Imre, dr. Stern Zsigmond, Czigány János, Lajos László, Vincze Lajos, Simon István, Kosa László. Szahovics György, Hajma József, Vércse Gábor, Bende József, Egyeki Mózes. P. Kovács István, Horváth Döme, Kurucz József, dr. Buday Dezső, Gubinyi Mihály, Turell László, Lugosy István, Polónyi Gyula, Kaufer Arthur, Pataki István, Lazarovits Károly, Farkas Sándor, Szegedi Lajos, Takács György, dr. Halmos Lajos, Hrobál János, Bakonyi Antal, Faragó Pál, Villám István és Szűcs Lajosné.«

Saly Endre: Egyet kifelejtettél!

Drozdy Győző: Van még több is, ez csak az első ráta. A 33 ember közül 18-at kivittek a város határában levő úgynevezett Szikra-erdőbe, a Dömötör Márton-féle tanyától 200 lépésnyire a Tisza felé és ott temették el. Amennyiben a hatóság nem találná meg sírjukat, szívesen rendelkezésre bocsátom Kecskemét környékének térképét, amelyen pontosan meg vannak jelölve azok a sírok, amelyekbe ezeket az áldozatokat eltemették. Megadom azoknak nevét is, akik ezen sírokban nyugsznak.

A felsoroltak közül 18-an a Szikra nevű erdőben vannak eltemetve, 15-en pedig az Orgoványtól két kilométernyire fekvő Bugac nevű község erdejének szélén. Ez utóbbiakat exhumálták és szintén az orgoványi erdőben temették el. *(Zaj bal felől.)*

Drozdy Győző: Ugyancsak a törvényszék fogházából vitték el ez alkalommal a katonai lókérdőbe, amely Kecskeméttől szintén nincs nagyon messze: Berényi Pált, Berkes Sándort és Reismann Bélát; ezeket itt egy üres legénységig szobába zárták, s még két nap

múlva is látták őket meztelenül, mígnem harmadnapon az épület padlásán felakasztották őket; mivel azonban nem haltak meg, féláléltan, ahogy voltak, levágták a szerencsétleneket, kocsira rakták és kivitték a Máriakápolna nevű tanyára, ahol az út menti fákra újból felakasztották és addig kínozták őket, amíg meg nem haltak. Ezek ott a helyszínén fekszenek, az úttest mellett, alig félméteres sírokba, gödrökbe vannak eltemetve. Ugyancsak elvitték Satu Sándort és Hartenstein Ignácot is, ezeket azonban nem a törvényszéki, hanem a rendőrségi fogdából, s ezek a nyíri erdőben vannak eltemetve. Az előttem levő térképen meg van jelölve az a hely is, ahol sírjukat megásták. 1919 november 15-ike és 16-ika közötti éjjel saját lakásukból elhurcolták a következőket: Énekes Lászlót, Deutsch Imrét, dr. Fritz Rudolfot, Hegedűs Sándort, Csillag Bélát, Hajós Emmát és Faragó Bélát; mivel azonban az elhurcolók részegek voltak és az egyik szekér kereke eltörött, erről a kocsiról, amíg a kereket cserélték, Hajós Emmának és Faragó Bélának sikerült megmenekülnie, akik közül Hajós Emma jelenleg Kecskeméten lakik a Nagytakarék épületében és nagyon szívesen elmondja bárkinek az esetet. Ezeket az áldozatokat Jeney József ménteleki gazda tanyájára vitték – szintén meg van jelölve az áldozatok sírja –, a részeg társaság azután halálra kínozta őket, és a répaverembe ásta el.

Horváth Zoltán: Ez nem érdekli a belügyminiszter urat!

Drozdly Győző: Ugyancsak a lakásukból vitték el a következőket: Elek végrehajtónak a fiát, Szabó Mihályt, Achinszky Károlyt, Kovács Józsefet, Joós Ernőt, Váczi Jánost és Fekete Adolfot. Ezeket Zala József és Kiss József tanyájára vitték. Emlékezetes az az eset is, hogy amidőn 1919. november 22-én éjjel a lajosmizsei vonatról leszállították Fodor Ernőt, Wertheimer Jenőt, Neumann Izidort és Neubauer Izidort. Ezeket Kiss Sándor tanyájára vitték és

ott végeztek velük. Ez azonban kellő időben kitudódott, feljelentést adtak be a hatósághoz, az ügyészség a nyomozást csakugyan meg is indította, kiküldtek rendőröket az előzetes nyomozás megére, azonban a kiküldött rendőrök közül négyen ugyancsak ott maradtak, ott veszték és többet vissza nem jöttek. A négy rendőr Schwerteczky, Dura és még másik kettő, akikről azóta sem derítették fel, hogy hol tűntek el. Annyira elfajult ott a vérszomj és annyira vadállatias gyönyörűséggel végezték ezeket a dolgokat, hogy például Francia Kiss Mihály egy alkalommal részeg jó kedvében csupán kedvtelésből lelőtt az utcán egy Lusztig László nevű fiút.

Pikler Emil: Francia Kiss Mihály tette, a nagy nemzeti hős? Az eljegyzése országos ünnep volt!

Drozdly Győző: A legtöbb esetről felvettek ott jegyzőkönyvet, de a katonai parancsnokság ezt a jegyzőkönyvet átkérte az ügyészségtől, azután nyoma veszett a jegyzőkönyvnek. Amidőn az amnesztia-rendelet megjelent, mesterségesen összetákolta ugyan egy pro forma végzést, csak azért, hogy az illetékeseknek az amnesztiát házhoz szállíthassák, ellenben egyáltalában meg sem kísérelték a bűntény adatait felderíteni, mert ha csak egy lépést tettek volna is, úgy amint a közöttük szereplő egyének az én kezemre juttatták az adatokat, azonképp a hatóság is bármikor megkaphatta volna ezeket az adatokat. Érdekes, hogy az agnoszkálást is azokkal az orvosokkal végeztették, akik valószínűleg maguk is az értelmi szerzők társaságában voltak, még pedig dr. Damó Zoltánnal és dr. Szabó Győzővel. Ha azt nézzük, hogy ennek a nagyszabású bűncselekményeknek kik voltak a végrehajtói, hogy a törvény kezére jutottak-e, hogy legalább amnesztiát kapott-e valamennyi, azt látjuk, hogy nem állottak sem bíróság előtt, sem amnesztiát nem kapott legnagyobb részük, mert a végrehajtó névsora, akik

ezeket a gyilkosságokat elkövették és nem feleltek érte a következők: Héjjas Aurél, Héjjas András, Héjjas Tibor, Muraközi Ferenc, Héjjas sógora, kiscgazda, Szikra-pusztára szállította kocsival az áldozatokat, Héjjas Iván, aki az orgoványi gyilkosságnál szintén személyesen jelen volt.

Pikler Emil: Sohasem gyilkolt ő!

Gr. Hoyos Miksa:¹⁵⁹ Muszáj annak igaznak lenni!

Rassay Károly: Az emberek meghaltak, az igaz!

Drozdly Győző: Ezek azoknak nevei, akik eltűntek. Ha valakit meggyilkoltak és az illetőnek elrabolták pénzét, óráját, őt magát pedig eltemették, bizonyos, hogy gyilkosok is vannak. Már pedig a társaságból jelentkezik valaki, aki ezeknek a gyilkosoknak nevét megmondja. Én a kormányszatnak és az összes hatóságoknak rendelkezésére állok és minden szavamat, amit itt állítok, bizonyítani óhajtom.

Rassay Károly: Felesleges, mert már amnesztiában részesültek!

Pikler Emil: Gróf úr, kár védeni a gyilkosokat!

Gr. Hoyos Miksa: Nem védem, sohasem védem!

Drozdly Győző: A többi végrehajtók nevei a következők: Jenéi József gazdálkodó, ménteleki pusztá; Pataky Nándor tartalékos főhadnagy, mérnök, jelenleg Budapesten vendéglős; Danics Mihály, bezárva Budapesten; Danics József kocsis, Kecskeméten; Ferenczi József kupec, Ferenczi László kupec; Kricseh József, volt városi írnok, kiscgazda kocsival; Zubornyák Mátyás, Héjjas Iván volt tisztiszolgája, (Britannia); Zombori Mátyás kiscgazda, kocsival; Paksi László kiscgazda, kocsival; Kulay Mihály városi írnok; Sikari Kovács Elek kocsival; Felföldi Elek kocsival, Felföldi Dezső kocsival, Felföldi Gyula kocsival, Felföldi Sándor kocsival, akik

¹⁵⁹ Gróf Hoyos Miksa (1874–1956) agrárpolitikus, földbirtokos, a felsőház tagja.

négyen részt vettek nemcsak az orgoványi elhurcolásokban, hanem az Ördög János gazda meggyilkolásában, kirabolásában, valamint Elek és Dezső a Gróf Móric kirablásában és megölésében is; G. Lepény Mihály tart. honvéd őrmester, Raád Árpád hadnagy, Schmidt Rezső hadnagy; Schmidt Nándor; Nagy Bertalan hadnagy, Nagy Lajos hadnagy; Illy László hadnagy; Balogh Ferenc hadnagy; Balogh Jenő; Grassay József rendőrfogalmazó; ifj. Csabay János gazdálkodó; Nyúl Balázs hentes; Nyúl István gazdálkodó, sertés-kereskedő; Blank Artúr nyomdász; Túri László orvosnövendék; Tőkés Elemér tart. hadnagy, biztosítási tisztviselő; Szende Vargha Sándor tart. hadapródjelölt, őrmester, gazda és kertész; Paski László orgoványi gazdálkodó; Korb Géza tart. hadapródjelölt őrmester, pénzügyi tisztviselő; Füvessi Imre tart. hadapródjelölt őrmester, pénzügyi tisztviselő, volt vörös hadnagy; Horváth József gazdálkodó Bugacon; Horváth Pál gazdálkodó Bugacon; Szabó Sándor gazdálkodó Kiskunfélegyházán; Szemerédi Dániel tart. főhadnagy, Szánk; Szemerédi Illés gazdálkodó, Szánk; Rác Dezső gazdálkodó, Szánk; Tápai Sándor Jászszentlászlón; Tápai József, Tápai Miklós Jászszentlászlón; Korom József volt csendőr, Kiskunfélegyháza; Dragollovich Gyula, Dragollovich József, dr. Magyar József ügyvéd, dr. Zana Ferenc ügyvéd és dr. Zana József, ez utóbbi három kocsikkal; Vadnai Rudolf; Csabai János; Csabai Gergely; Füzessy főkapitány két fia; Francia Kiss Sándor és Francia Kiss Mihály.

Rassay Károly: Márványtáblát, emléktáblát nekik!

Pikler Emil: Itt a kupolacsarnokban kapnak márványtáblát!

Drozdy Győző: Miután én ezt a dolgot nem kabarécsinálás szándékával és nem azért hoztam a nemzetgyűlés elé, hogy hecceket csináljunk, nem is akarok ezzel az eseménnyel tovább foglalkozni, még csak elítélő megjegyzést sem fűzök hozzá, hiszen az egész

nemzetnek és az egész világ kultúremberiségének megvetése tapad ezeknek az embereknek neveihez, akikről a bíróság be fogja bizonyítani, hogy csakugyan elkövették ezeket a bűncselekményeiket.

Lendvai István:¹⁶⁰ Mi van a szabad szerelemmel?

Drozdy Győző: Képviselő úr, önnek a szabad szerelemről nincs joga beszélni, mert majd megnézzük, hogy a szabad szerelemnek ki az apostola: az-e, aki egy tisztességes asszonynak a férje és a gyermekét saját nevére írhatja, vagy pedig olyan valaki, aki e téren nem teszi meg a maga keresztényi kötelességeit, ön és a szabad szerelem ikertestvérek. Önnek ilyen szemrehányást tenni nincs joga.

Gaal Gaston:¹⁶¹ Bár még nekem is volna szabad szerelmem!
(*Derűltség.*)

Drozdy Győző: Az alföldi Héjjás-brigádnak és az egész alföldi brigádszervezetnek ez a társaság volt az alapja, a fundamentuma, ebből épült ki. itt van a vezérkar, amint azt a következő adatokból meg tudjuk állapítani: azt olvasom az újságokban és a hivatalos jelentésben is, hogy Héjjas Iván végre jó útra tért, a rendőrségi kihallgatásnál könnyezett és úgy, mint a kommunisták tömeggyilkosa, Cserni József, a rendőrség spiclijévé szegődött és a rendőrség kezére játszotta azokat az alakokat, akikkel a kommünben a bűntényeket elkövette, ugyanúgy szerepel most Héjjas Iván, csakhogy Csernit elérte a maga megérdemelt sorsa, Héjjas Iván azonban ma is barátja olyan nagy uraknak, akik az ország fórumán a legelsőként jelentkeznek. Héjjas Iván szereplése azonban szorosan összefügg ezekkel a gyilkosságokkal, és bár megígérte a

¹⁶⁰ Lendvai István (1888–1945) író, költő, újságíró, radikális jobboldali politikus, a fajvédő párt nemzetgyűlési képviselője.

¹⁶¹ Gaál Gaszton (1868–1932) nagybirtokos, politikus, előbb az Országos Kisgazdapárt elnöke, majd az Egységes Párt nemzetgyűlési képviselője és alelnöke.

rendőrségnek, hogy leleplezi az Alföldi Brigádot és a kormány kezére játssza az elrejtett bombákat, fegyvereket és hadianyagot, a mai napig sem olvastam, hogy két héttel ezelőtt tett ígéretének eleget tett volna és csakugyan beszolgáltatta volna azt a hadianyagot és bombamennyiséget, amelyet szervezetével az Alföldi Brigádnál rejteget. Én komolyan veszem az igen tisztelt miniszterelnök úr kijelentését, hogy a konszolidációt minden eszközzel meg akarja teremteni, komolyan veszem a belügyminiszter úrnak is ezt a szándékát és azért annak megvalósításában segítségükre sietek. Felolvasom az Alföldi Brigád szervezetét. A központja itt van Budapesten. Kecskeméti szervezetét úgy hívják, hogy Héjjas-brigád. Ennek katonai parancsnoka Hübl Milán ezredes (Kecskemét), soron kívül lépett elő. Helyettes parancsnoka Szávits alezredes (Kecskemét), szintén soron kívül lépett elő. Századparancsnokok: Makay Zsiga kapitány (Budapest), Thurzó Béla főhadnagy (Budapest), Szakács István tartalékos főhadnagy (Kecskemét), Szemerédi Dániel tartalékos főhadnagy (Szánk). Beosztottak: fegyveres lőszertiszt Dávid Nándor százados, pirotechnikus tiszt, nála vannak az összes fegyveres bombaelrejtésekről szóló adatok; élelmezési tiszt Orbán Nándor polgári leányiskolái igazgató (Kecskemét); pionír tisztjük Muraközi Jenő tart. főhadnagy (Kecskemét, Szikra); orvosok: dr. Szabó Győző, dr. Müller Frigyes, dr. Damó Zoltán.

Rassay Károly: Ezeknek a haláleset beállítát kell igazolni!

Drozdly Győző: Századvezetők, mint a tisztek helyettesei: Horváth József gazdálkodó (Bugac), Szabó Sándor gazdálkodó (Félegyháza), Rácz Dezső gazdálkodó (Szánk), Horváth Pál gazdálkodó (Bugac). A Héjjas-zászlóalj első százada gyülekezik a bugaci Horváth-féle csószháznál, a második század gyülekezési helye Kiskunfélegyháza a dohánybeváltó előtt, a harmadik század gyülekezőhelye a jász-

szentlászlói temető mellett van, a negyedik századé pedig a szanki községháza mellett. A Héjjasok és Francia Kiss Mihály ennek a zászlóaljnak vezérkarában foglalnak helyet. A lőszer- és fegyvermennyiségnek egy része a következő helyeken van elrejtve, és figyelmébe ajánlom a kormánynak, hogy haladéktalanul intézkedjék, hogy még ott találja őket, amikor megjelennek kutatni. (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap már nem lesznek ott!*) Ferenc József-laktanya (Kecskemét), Horthy-laktanya (Kecskemét), Nagy Ferenc és társai fatelepe (Kecskemét), Felföldi Sándor tanyája (Orgovány), Felföldi Gyula tanyája (Orgovány), Felföldi háza (Orgovány), Rácz Dezső tanyája (Szánk), Rácz András (Szánk), Szemerédi testvérek tanyája (Szánk), Szkari Kovács Elek tanyája (Matkó). Azon kívül Polyák János szőlőjében, Polyák Péter szőlőjében, Zombori Imre tanyáján, Szabó Sándor tanyáján Kiskunfélegyházán, és különösen ezt az utóbbit ajánlom figyelembe. A Kecskeméten lakók a ló-kórháznál, a Huszár-laktanya mellett gyülekeznek. A felesketett tagok száma nem annyi, mint amennyit hivatalosan megállapítottak, szóval 182–250, hanem a felesketettek létszáma a 2000 főnyit is meghaladja, még pedig úgy, hogy egyetlen egy parancsra Kecskemét piacán ennyi ember állott volna fegyverbe.

Nem akarom ezt a dolgot tovább firtatni, a kormányon a sor, hogy teljesítse kötelességét. Csak azt jelentem még ki, hogy amíg ebben az országban nincs konszolidáció, és a bűnösök, gyilkosok szabadon járnak, amíg olyan rendszer van ebben az országban, amely ezt eltűri... (*Zaj bal felől*)

Rakovszky István: A capite¹⁶² rendet kell teremteni.

Drozdy Győző: ...addig én a kormány iránt bizalommal nem viselhetem, és ezért az indemnitást nem fogadom el. (*Hebyeslés bal felől*)

¹⁶² A capite (latin) = a fejtől, mindent az elejéről kezdve.

A KÖNYVBEN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA

Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája. Már fiatalon Ferenc József egyik magyar bizalmasa volt. 1919 februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az ellenforradalmi komité egyik vezetője lett. A Simonyi-Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzópártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kisgazda Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresztény Kisgazda Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben

lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik vezetője az angolszászok felé közeledő politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886–1944) politikus, publicista, a II. világháború idején a magyar függetlenségért folytatott harc kiemelkedő vezető egyénisége. Jogi tanulmányait Kolozsvárott, Lipcsében és Heidelbergben végezte, majd hazatérve ügyvédjelölt lett. Békéscsabán családja és a demokrata parasztvezér, Áchim L. András között politikai és családi okokból kiéleződött a viszony. 1918 novemberében a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) egyik megalapítója. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, majd visszatérve Szegeden csatlakozott az ellenforradalmi erőkhöz, a Gömbös vezetése alatti nacionalista és fajvédő csoport (Eckhardt Tibor, Kozma Miklós, Kozma stb.) tagjaként a *Szózat* főszerkesztője lett. Derecskén 1922-ben egységes párti programmal képviselővé választották, de 1923-ban Gömbössel együtt kilépett Bethlen pártjából és részt vett a Fajvédő Párt megalapításában. 1925-ben vitézzé avatták és ettől kezdve anyja nevét felvéve, a Bajcsy-Zsilinszky kettős vezetéknevet használta. Politikai fejlődésében jelentős fordulatot hozott az 1935-ös év, amikor a választások idején pártszövetségre lépett az októbristákkal és a polgári radikálisokkal. Gömbös kíméletlen csendőrterrorral megakadályozta, hogy a tarpai választókerület képviselője legyen.

Válaszul leköszönt vitézi rangjáról, és a demokratikus ellenzéki erők tömörítése érdekében 1936-ban pártja fuzionált a Független Kisgazdapárttal és 1939-ben Tarpán már ennek a pártnak lett a képviselője. Publicisztikai tevékenységét akkor a Független Magyarország című hétfői lap főszerkesztői tisztében, valamint a Magyarország c. napilap hasábjain végzi. Idejében felismerte, hogy a német veszéllyel szemben szükség van a Dunamenti kis népek összefogására. Ezért 1940 febr.-jában Belgrádba utazott és vezető jugoszláv államférfiakkal tárgyalt a baráti együttműködésről. 1942-ben bekapcsolódott a Történelmi Emlékbizottság munkájába és részt vett a március 15-ei antifasiszta és háborúellenes tömegtüntetés megszervezésében. 1944. márc. 19-én fegyverrel fogadta a lakásába hatoló Gestapo embereit, akik csak heves tűzharc után tudták sebesülten őrizetbe venni. Lakatos Géza kormánya 1944. október 11-én kikérte a Gestapótól, október 15-én szabadon bocsátották. 1944. november elején a németellenes fegyveres ellenállási mozgalom megszervezésére hivatott Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnökévé választották és részt vett a fegyveres felkelés tervezetének kidolgozásában. Németellenes tevékenysége miatt letartóztatták, a nyilas katonai bíróság halálra ítélte, Sopronhőhidán pedig 1944. december 24-én kivégezték.

Bobula Titusz (1878–1961) építészmérnök, radikális jobboldali politikus. Az Amerikai Egyesült Államokba emigrált, ahol 1910-ben feleségül vette a gazdag mágnáscsaládból származó Eurania Mockot. A pár New Yorkban telepedett le, ahol Bobula elsősorban templomok tervezésével foglalkozott. 1919-ben visszatért Magyarországra, ahol politizálni kezdett, elsősorban a revizionizmus és a szélsőjobboldali eszmék irányába mozdult el, ennek köszönhetően vált az Ulain Ferencsel és dr. Szemere Bélával közösen szótt

államellenes összeesküvés szereplőjévé. Később visszatért az Egyesült Államokba, ahol katonai mérnöki tevékenységgel is próbálkozott, többek között Nikola Tesla mellett is dolgozott egy soha meg nem valósult energiapajzs és sugárfegyver-technológiai kidolgozásán. 1961-ben hunyt el.

Csáky Károly (1873–1945) gróf, tábornok, honvédelmi miniszter. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1894-ben vezérkari szolgálatba osztották be. 1907-től a honvéd központi lovasiskola tanára, 1910-től a honvédelmi minisztériumban szolgált, később a honvéd lovassági felügyelő vezérkari főnöke lett. 1914-ben egy lovas seregtest vezérkari főnöke volt az orosz harctéren, sebesülése után a honvédelmi minisztériumba osztották be, 1915-ben ezredes lett. 1917-ben Bukovinában harcolt, 1919-ben nyugdíjba ment, 1923. június 28-ától 1929. október 10-éig a Bethlen-kormányban honvédelmi miniszter. Sürgette az Antant Katonai Bizottság ellenőrzésének beszüntetését, fedezte a tiltott fegyvervásárlást és csempészt, egy szélsőjobboldali ausztriai katonai puccs előkészítése céljából részt vett az ausztriai Heimwehr paramilitáris szervezet finanszírozásában is. 1924-ben altábornagy, 1927-ben lovassági tábornok lett. 1925-től 1930-ig egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1945-ben hunyt el.

Drozdy Győző (1885–1970) kisgazdapárti politikus, országgyűlési képviselő. Esztergomban tanítóképzőt, Budapesten gyógypedagógiai szaktanfolyamot végzett. Részt vett a Függetlenségi Kisgazda Párt megalakításában (1920. október), ennek listáján a kiskomáromi kerület nemzetgyűlési képviselője lett (1922–26). A nemzetgyűlésben számos alkalommal felszólalt az antiszemitizmus és a radikális jobboldali szervezetek által elkövetett bűncselekmé-

nyek ellen. 1926-ban kivándorolt az Egyesült Államokba, Chicagóban megszervezte az Amerikai Magyar Revíziós Ligát. 1932-ben tért haza, a Nemzeti Egység Pártja programjával ismét országgyűlési képviselő lett (1935–39). Liberális politikus, az angolszász orientáció híve volt, átlépett az FKgP-be (1939). 1945 után újra bekapcsolódott a politikai életbe. 1945 tavaszán – rövid ideig – a budapesti I. kerületi. Nemzeti Bizottság elnöke volt, 1945. november 4-én az FKgP listáján mandátumot szerzett. 1946. március 12-én a munkáspártok nyomására 19 jobboldali politikussal együtt kizárták az FKgP-ből, de mandátumát 1947 nyaráig megtartotta. Egyik alapítója volt a Sulyok Dezső vezette Szabadság Pártnak. 1947 nyarán visszavonult a politikától, 1947-től 1950-ig Baracsán élt. 1951-től 1953-ig a budapesti vásárcsarnokban, mint betanított segédmunkás, 1953-tól 1954-ig az Autoker vállalatnál könyvelőként dolgozott, később különböző alkalmi munkákból tartotta fenn magát. 1965-től politikai munkássága elismerésül kivételes nyugdíj ellátásban részesült. A hatvanas évek végén az MTA Történettudományi Intézetének felkérésére megírta emlékiratait, mely több kiadásban megjelent. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

Eckhardt Tibor (1888–1972) politikus, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Berlinben, Párizsban s a budapesti tudományegyetemen tanult, 1908-ban államtudományi doktorátust szerzett. Pályáját vármegyei tisztviselőként kezdte, 1918-ban Torda–Aranyos vármegyében főszolgabíró s az önkéntes karhatalom parancsnoka. 1919–20-ban az aradi, majd a szegedi ellenforradalmi kormány miniszterelnökségének sajtóügyeit irányította. 1922-ben a Keresztény Kisgazdapárt listáján nemzetgyűlési képviselő lett. 1923-ban az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapítója és elnöke volt, a

Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt egyik vezetője, 1928-tól a Magyar Revíziós Liga ügyvezető alelnöke. Az 1926. évi választásokon kisebbségben maradt. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja, Gaál Gaszton halála után a párt elnöke (1932–1940). 1931-től Miskolc, 1933-tól Mezőcsát országgyűlési képviselője. 1934-35-ben Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején, mint Magyarország népszövetségi főmegbízottja eredményesen képviselte a magyar érdekeket a Sándor jugoszláv király meggyilkolása miatt keletkezett feszült helyzetben. 1936-tól titkos tanácsos; országgyűlési képviselő (1935–39; 1939–41). 1940-ben lemondott a FKgP elnökségéről. 1935 után ellenezte a német orientációt, az angolszász irányzat híve volt. A kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök megbízásából 1940 nyarán az USA-ba ment, hogy ott kapcsolatokat építsen ki, ahonnet soha nem tért vissza. Előadó lett a georgetowni egyetemen. 1945 után a szovjetellenes és antikommunista emigráció egyik vezéralakja, a Magyar Nemzeti Tanács egyik megszervezője és végrehajtó bizottsági tagja lett.

Fábián Béla (1889–1966) ügyvéd, politikus, publicista. Tanulmányait a bécsi és budapesti egyetem-en végezte. Ügyvédjelöltként Vázsonyi Vilmos titkára volt. 1915-ben bevonult katonának, de hamarosan hadifogságba esett. A Tanácsköztársaság idején anti-kommunista magatartása miatt letartóztatták. 1920–22-ben a budapesti törvényhatósági bizottság tagja. Nagy szerepet játszott a Nemzeti Demokrata Pártban. 1922-től 1939-ig képviselő a Nemzeti Demokrata Párt, illetve az Egyesült Szabadelvű és Demokrata Ellenzék programjával. 1920-tól önálló ügyvéd, emellett publicisztikai és irodalmi tevékenységet is kifejtett. Műveiben szélsőségesen keveredtek a polgári demokrata és liberális nézetek az éles kommunista- és szovjetellenességgel. A parlamentben számos

alkalommal felszólalt a szélsőjobboldali mozgalmak tevékenysége és az antiszemitizmus ellen. 1934-ben fellépett a Szovjetunió diplomáciai elismerése ellen. A német megszállás idején letartóztatták és koncentrációs táborba hurcolták. Nem tért vissza Magyarországra, az USA-ban telepedett le, ahol a jobboldali magyar emigráció egyik vezéralakja lett. 1966-ban hunyt el.

Feilitzsch Berthold (1867–1949) osztrák származású magyar báró, földbirtokos, jogász, legitimista politikus. Pozsonyban szerzett államtudományi doktorátust, ezután Torontál vármegye alispáni hivatalának közigazgatási gyakornoka, majd jegyzője, később pedig főjegyzője lett. 1897-ben Szabolcs vármegye főispánja lett, 1906-ban a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság ítéldbírájának nevezték ki. 1912-ben felvételt nyert a Jeruzsálemi Szent János Lovagrendbe, más néven Johannita Lovagrendbe, idővel annak egyik magyarországi vezetője, kommandátora lett. 1920-ban egészségügyi okokból nyugdíjazták a közzolgálatból, de 1927-ben visszatért a politikához, Bihar, majd Békés vármegye főispánja lett. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesületét, a Magyar Országos Véderő Egyletet és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége elnöke volt. A két világháború közti Magyarország egyik befolyásos és köztisztületben álló jobboldali személyisége volt, vezető szerepet töltött be számos irredenta titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetségben, illetve egyes források szerint annak katonai szárnyában, a Kettőskereszt Vérszövetségben is. A második világháború éveiben a szélsőjobbra tolódás jellemezte, és az Etelközi Szövetség befolyásos vezetőjeként a nyilasokkal is kereste a kapcsolatot, az 1944. októberi nyilas puccs után a nyilas törvényhozó testület, a Törvényhozók Nemzeti

Szövetsége elnöke lett. 1949-ben, németországi emigrációban hunyt el. Életről bővebben lásd: ARDAY Géza, *Elvbűség és jellem. Első kommandátorunk, Feilitzsch Berthold pályaképe*, in uő, *A Johannita Rend Magyar Tagozatának arcképei. Hálakötet 90 esztendőért*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014, 39–43.

Francia Kiss Mihály (1887–1957) katona, különítmény-parancsnok, a fehérterror hírhedt résztvevője. Az I. világháborúban tiszthelyettesként (főtörzsőrmester) szolgált. A Tanácsköztársaság idején a Kecskemét környéki szentkirályi ellenforradalmi Fehér Gárda egyik szervezője, összekötő saját ellenforradalmi csoportja és a Szegeden szervezkedő Prónay-különítmény között. A Tanácsköztársaság bukása után Héjjas Iván különítményének tagja, a fehérterror egyik irányítója. Prónay Pálhoz és Héjjas Ivánhoz hasonlóan nevéhez számos kegyetlen, önkényes politikai gyilkosság fűződik. Tevékenyen részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben is, mint a gerillahadviselés specialistája. A különítményesekre vonatkozó 1921. november 3-i közkegyelem miatt a Horthy-korszak során nem ítélték el semmilyen atrocitásért, melyben részt vett. 1945 után Kovács József álnéven élt Magyarországon, az orgoványi pusztákon bujdosott. 1947. május 13-án és 1948. július 28-án távollétében háborús és egyéb bűncselekmények miatt halálra ítélték. 1956-ban, a forradalom kitörése után saját nevén jelentkezett a rendőrségen, perének újrafelvételét kérte. 1957. március 8-án előzetes letartóztatásba helyezték egy razzsiát követően, amikor elfogták. Előbb 1957. június 13-án, majd 1957. augusztus 9-én emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése, valamint más bűntettek elkövetése miatt egyaránt halálra ítélték. 1957. augusztus 13-án kivégezték Budapesten.

Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadműveleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kigazdapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921. szeptember-októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és az 1921. október királypuccs letörésében. 1922 januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVE-t és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézke-

déseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933 júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármass paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter ellen elkövetett marseille-i merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tisztárait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életéről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek bővített változata: VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légierő vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál századossal együtt számos önbíráskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok Egyesü-

letének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

Hetényi Imre (1871–1946) orvos, jogász, rendőrtiszt, budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. 1914-ben mint detektívfelügyelő belépett a budapesti rendőrség kötelékébe, 1918-ban tanácsos, 1920-ban főtanácsos, 1922 után főkapitány-helyettes lett. 1932 márciusában a politikai rendészeti osztály vezetésével bízták meg. A Magyar Államrendőrség titkosszolgálati részlegeinek vezetőjeként kiterjedt besúgóhálózatot működtetett a magyar állam szervein belül, jelentős politikai befolyással rendelkezett. 1938-ban nyugdíjba vonult, 1946-ban hunyt el. Rendőri működését megírta emlékirataiban: HETÉNYI IMRE, *Amikor a rend őre voltam*, Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.

Horthy Miklós (1868–1957) katonatiszt, politikus, régens kormányzóként 1920 és 1944 között Magyarország államfője. 1883-ban végezte el a Fiumei Haditengerészeti Akadémiát. 1892 és 1894 között föld körüli úton vett részt a SAIDA nevű korvett fedélzetén. 1909 és 1914 között I. Ferenc József császár egyik szárnysegédje és bizalmasa volt, ekkoriban szerezte első politikusi tapasztalatait. Az első világháborúban a NOVARA gyorscirkáló

parancsnokaként szolgált, ekkor aratott katonai győzelmei tették ismertté a nevét, IV. Károly 1918. február 28-án kinevezte az osztrák–magyar hadiflotta parancsnokává. Az első világháború elvesztése után Horthynak kellett végrehajtania az osztrák–magyar hadiflotta leszerelését, illetve a hajók Szerbiának történő átadását. A háború után rövid ideig családja kenderesi birtokán gazdálkodott, majd 1919-ben a Károlyi Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány felkérte a hadügyminiszteri tisztség elvállalására, mint a felbomlott monarchia egykori hadseregének legmagasabb rangú magyar nemzetiségű tisztjét, aki sem az őszirózsás forradalomban, sem a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. Megszervezte az úgynevezett Nemzeti Hadsereget, majd annak fővezéréként részben függetlenítette magát a szegedi ellenforradalmi kormánytól, és az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett rendelkezett. Egy ideig kacérkodott a katonai diktatúra bevezetésének gondolatával, de polgári politikusok és az antant képviselőinek nyomására elvetette ennek lehetőségét. Egyes források szerint jelentős felelősség terheli a tanácsköztársaság utáni jobboldali megtorlás-sorozatban, a több száz ember életét követelő fehérterrorban. Az antant is egyre inkább Horthyval tárgyalt, mint a magyar államhatalom tényleges képviselőjével, ily módon pedig egyre esélyesebbnek látszott az államfői pozícióra is. 1919. november 16-án csapatai élén bevonult Budapestre, az országgyűlés pedig 1920. március 1-jén választotta Magyarországot kormányzójává, ezáltal a királyt helyettesítő ideiglenes államfő és a fegyveres erők főparancsnoka lett. 1921-ben kétszer hiúsította meg IV. Károly visszatérési kísérleteit, majd megindulhatott a Bethlen István miniszterelnök nevével fémjelzett konszolidáció tízéves időszaka. Az 1929-es gazdasági világválságnak jelentős szerepe volt az ország jobbra tolódásában, közvetve ez vezetett Gömbös Gyula minisz-

terelnöki kinevezése is. Horthy mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali mozgalmakkal szemben állt, az 1930-as években mindenféle radikalizmust igyekezett háttérbe szorítani. Államfőként az 1930-as években aktivitás, később az ország Németország agressziós politikája melletti elköteleződése idején egyre inkább a passzivitás jellemezte, bár a revizionista törekvéseket végig élénken támogatta. 1942-től igyekezett csökkenteni az ország háborús részvételét, 1944 októberében hozzá hű, mérsékelt politikai körök közreműködésével megkísérelt kiugrani a második világháborúból, ám részben a németbarát főtisztok hadseregen belüli túlsúlyának ez nem sikerülhetett. Horthyt mindenképpen közvetett felelősség terheli a magyarországi holokausztért, bár 1944-ben arra még volt ereje, hogy a budapesti zsidóság deportálását leállítsa. Magyarország német megszállása után, 1944. október 16-án kényszer hatására lemondott, kényszerűen átadta a hatalmat a Szálasi Ferenc vezette németbarát nyilas kormánynak, és a németek őrizetébe került. A nürnbergi perben tanúként hallgatták ki, részben idős korára tekintettel vádat nem emeltek ellene. 1948-tól családjával portugáliai emigrációban élt családjával, ahonnan élénk kapcsolatot tartott az emigráns magyar politika is és katonai körökkel. 1957-ben hunyt el. Terjedelmes emlékiratot hagyott hátra, melyben saját politikusi szerepét pozitívan értékeli: HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Erich Friedrich Wilhelm Ludendorff (1865–1937), az első világháború kiemelkedő német tábornoka, a weimari köztársaság ideje alatt radikális jobboldali politikus, a német szélsőjobb egyik vezetője, aki folyamatosan a köztársaság megbuktatásán dolgozott. Az 1920-as Kapp-puccs és az 1923. november 8-án végrehajtott müncheni sörpuccs egyik vezéralakja és értelmi szerzője. Hitler

mellett a feltörekvő Nemzetiszocialista Német Munkáspárt egyik vezetője és parlamenti képviselője. 1925-ben visszavonult a politikai élettől, és egyre zavarosabb, okkult tudományokkal foglalkozott. A nemzetiszocialista pártvezetés élete végén elhatárolódott tőle. 1937-ben hunyt el.

Márffy József (1898–1971(?)) az első világháborúban katona, majd banktisztviselő, terrorista, paramilitáris vezető, radikális jobboldali politikus, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztálya IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának vezetője. Társaival 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt bombaper, illetve Márffy-per néven szerepel. Első fokon halálra, másodfokon 6, harmadfokon 8 év börtönbüntetésre ítélték. A börtönből való szabadulása után Kőszegen előbb mint a kormányzó Egységes Párt, majd mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett. Halálának pontos ideje nem ismert, valamikor 1945 után hunyt el, valószínűleg 1971-ben.

Nádossy Imre (1872–1935). jogász, országos rendőr-főkapitány (1920–1926). Az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja, illetve 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában is. Tagja lehetett a Kettőskereszt Vérszövetségnek is (Vö. L. NAGY, i. m. 16.). Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926

októberében három és fél évre ítélte, de 1928 áprilisában kormányzó amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami hivatalt nem viselt, haláláig családjá helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

Nagyatádi Szabó István (1863-1924) kispap, politikus, miniszter. 1908-tól parlamenti képviselő, 1918 – 19-ben az Országos Kispapárt elnöke. Az 1918. október utolsó napjaiban alakuló Hadik-kormányban vállalta a földművelésügyi tárcát. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom győzelme után a Berinkey-kormányban a földreform ügyeivel megbízott tárcanélküli, majd népgazdasági miniszter. A Tanácsköztársaság bukása után 1919. augusztus 15-étől augusztus 27-éig a Friedrich-kormány földművelésügyi minisztere. 1919. szeptember és november között többször kilátásba helyezte az ellenzéki Liberális Blokkhoz való csatlakozást, míg végül Horthy nyomására a Sokorópátkai Szabó-féle Kispapárttal egyesült, és a Keresztény Blokk tagja lett. 1919-től kezdve lényegében folyamatosan betöltötte az agrárügyekért felelős miniszteri tisztséget a Huszár-, a Simonyi-Semadam-, a Teleki- és a Bethlen-kormányokban. Fokozatosan lemondott a párt 1909-ben, majd 1918 novemberében megfogalmazott demokratikus agrárprogramjáról. Nevéhez fűződik az 1920. XXXVI. tc., amely a földbirtok „helyesebb” megosztását tűzte ki célul, de a reform összes fő kérdését homályban hagyta, így csupán egyfajta kerettörvény volt. 1922 elején Bethlen miniszterelnök és volt munkapárti politikusok beléptek a Kispapártba, így a párt vezetése a kezükbe került, létrejött az úgynevezett Egységes Párt. 1924 októberében titkára, Eskütt Lajos révén korrupciós ügybe keveredett, ami miatt lemondásra kényszerült. Ezután szülőfalujában vonult vissza, ahol nem sokkal később hirtelen elhunyt.

Pakots József (1877–1933) jogász, újságíró, író, parlamenti képviselő. 1896-tól Budapesten jogot hallgatott, ebben az időben az egyetemi ifjúság mozgalmainak egyik vezetője és az Egyetemi Lapok szerkesztője volt. 1916 és 1920 között Petőfi Társaság titkára és a Petőfi-ház igazgatója, 1922-től nemzetgyűlési, 1926-tól országgyűlési képviselő volt demokrata párti programmal. 1932-ben megszervezte az Írók Gazdasági Egyesületét, melynek haláláig elnöke volt. Dramaturgia volt a Star filmgyárnak, illetve számos regénye és novelláskötete jelent meg. Szoros barátság fűzte Vázsonyi Vilmoshoz, a liberális irányzat híveként az 1920-as években erőlesen felszólalt a szélsőjobboldali mozgalmak ellen.

Prónay Pál (1874–1946) báró, földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusban leszerelt tisztekből és altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kiobbantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiürített Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás

kényszerítette az Antanthatalmokat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizárta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobb-oldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az 1930-as években már nem túl meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszer-munkára ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Rád / Raád Árpád (1896–1950) erdélyi származású katonatiszt, különítményparancsnok. Az első világháborúban hadnagyként a Székely Hadosztály soraiban harcolt, majd Héjjas Iván különítményéhez csatlakozott, annak egyik alparancsnokaként az izsáki és az orgoványi gyilkosságok egyik felelőse. A nyugat-magyarországi felkelésben is osztagparancsnokként vett részt. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja volt. A két világháború között különböző közlekedési vállalatoknál forgalmi felügyelőként dolgozott, illetve számos szélsőjobboldali párt és egyesület

alapításában játszott szerepet. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. A fehérterrorban való részvételéért, elsősorban izsáki és orgoványi gyilkosságokért a népbíróság 1949-ben halálra ítélte, 1950-ben kivégezték.

Rakovszky Iván (1885–1960) jogász, politikus. Jogi tanulmányai után pályáját Turóc vármegye szolgálatában kezdte. 1910-től 1918-ig munkapárti, 1920-tól 1935-ig egységes párti képviselő volt. 1922. június 16-a és 1926. október 15-e között belügyminiszter Bethlen István kormányában. A frankhamisítási botrány miatt lemondott, majd 1928-tól 1935-ig a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke lett. 1941. április 28-ától a Közigazgatási Bíróság elnöke és felsőházi tag volt. 1944. augusztus 29-étől október 16-áig vallás- és közoktatásügyi miniszter volt a Lakatos-kormányban. Nevéhez fűződik a rendőrség újjászervezése, a vármegyei törvényhatóságok reformja és az 1925. évi választójogi törvény.

Rassay Károly (1886– 1958), született Rasch Károly, jogász, politikus, lapszerkesztő. 1912-ben ügyvédi irodát nyitott Zentán, 1914-ben Budapesten törvényszéki jegyző, majd kúriai tanácsjegyző, 1915-től az igazságügyi minisztériumban miniszteri titkár. 1919-ben részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésekben. A Huszár-kormányban (1919. nov. 25. – 1920. márc. 15.) az igazságügyi minisztérium politikai államtitkára. 1921-ben megalapította a Független Kisgazda, Földműves és Polgári Pártot, majd Vázsonyi Vilmos halála után a Demokrata Párttal egyesülve a Független Nemzeti Demokrata Pártot. Rövid idő múltán a pártban bekövetkező szakadás miatt létrehozta a Nemzeti Szabadelvű Pártot, amely 1935-ben a Polgári Szabadságpárt nevet vette fel. Mint a polgári demokrácia híve, és mint mérsékelt, több

esetben a kormányokkal szemben lojális, de a szélsőjobboldali és németbarát irányzatokkal szemben álló ellenzéki képviselő hallatta szavát a parlamentben. 1923-ban megalapította és 1944-ig szerk. az Esti Kurir című liberális napilapot. 1944 márciusában a németek letartóztatták és Mauthausenbe hurcolták. Visszatérése után már nem vett részt a politikai életben, 1958-ban hunyt el. Életpályájáról lásd részletesebben: L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Rupert Rezső (1880–1961) politikus, jogász, újságíró. Tanulmányait az egri jogakadémián és a budapesti tudományegyetemen végezte. Az ügyvédi oklevél megszerzése után 1909-ben Veszprém-ben nyitott ügyvédi irodát, és szerkesztője lett a katolikus-konzervatív irányzatú Veszprémi Hírlapnak. A polgári demokratikus forradalom győzelmét rokonszenvvel fogadta, a Tanácsköztársasággal azonban szembefordult, le is tartóztatták. Megszökve Bécsben, majd Feldbachban csatlakozott az ellenforradalomhoz. A Tanácsköztársaság bukása után Veszprém-ben a Kisgazdapártot szervezte, az 1920-as választásokon ennek programjával lett képviselő. A párton belüli szabad királyválasztó ellenzéki csoport-hoz tartozott, később már a köztársaság eszméjével rokonszenvezett. Szemben állt Horthy és Gömbös csoportjával, kezdettől fogva támadta a fehérterrort. 1921 májusában kilépett a Kisgazdapártból, 1922-ben csatlakozott Rassay Károly akkor Függetlenségi, Kisgazda, Földműves és Polgári Párt nevet viselő ellenzéki csoport-jához. Síkraszállt az 1918-as forradalom októberi programjáért, a politikai szabadságjogok kiterjesztéséért földreformot, általános és titkos választójogot, a rendszer demokratizálását követelte. 1924-ben elnöke lett a Kossuth Pártnak, amely a liberálisok baloldali képviselőit, a hazai októbrista politikusokat tömörítette, kapcsó-

latot tartott a baloldali emigrációval. Írásai nagyrészt a Pester Lloydban és a Világban jelentek meg, 1926-ban a parlamentből kibuktatták. Az 1935-ös választáson Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával szövetségben indult és ismét mandátumhoz jutott. 1961-ben hunyt el.

Szemere Béla (1873–1948) főorvos, gyermekorvos, a Fehéreszt Gyermekkórház igazgatója, radikális jobboldali politikus. 1919-től az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete nevű, a belügyminisztérium irányítása alá tartozó, kommunistaellenes önkéntes segédrendőri milícia vezetője, a korszak ismert szélsőjobboldali szereplője. A radikális jobboldali elveket valló Magyar Kultúrliga Egyesület, informális nevén Szemere-kör vezetője, melynek összejövetelét a lakásán rendezték, és amely szoros együttműködést mutatott az Ébredő Magyarok Egyesületével. 1924-ben belépett a Gömbös Gyula alapította Magyar Nemzeti Függetlenségi Pártba (Fajvédő Párt), majd az 1930-as években az első nyilaskeresztes párt, a Meskó Zoltán vezette Magyar Nemzetiszocialista Földműves- és Munkáspárt tagja lett. 1939-ben a párt színeiben országgyűlési képviselővé választották.

Ulain Ferenc (1881–?) ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött és részt vett a tanácsköztársaságot megdöntő ellenforradalomban. Összekötötést hozott létre a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikai erők között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális napilapot. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselő, 1923-ban

kilépve az Egységes Pártból Gömbös Gyulával együtt a fajvédő párt egyik alapítója, 1931-től ismét parlamenti képviselő. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. Halálkozásának helye és ideje nem ismert, valamikor 1945 utánra tehető.

Váry Albert (1875–1953) jogász, ügyész, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Budapesten végezte a jogi egyetemet. Diplomája megszerzése után rövid ideig ügyvédként dolgozott, majd 1904-ben vidéki bíró lett. 1908-tól Budapesten királyi ügyész, 1914-től sajtóügyekkel foglalkozó ügyész volt, lényegében a háborúellenes sajtó cenzúrázásával foglalkozott. A tanácsköztársaság alatt nem vállalt szolgálatot, annak bukása utána újra elfoglalta hivatalát és a budapesti királyi ügyészség vezetőjévé nevezték ki. A Friedrich-kormány Váryt bízta meg azon személyek ellen felkutatásával és felelősségre vonásával, akik a tanácsköztársaság alatt politikai tevékenységet végeztek. Váry Albert nyomozati tevékenysége révén körülbelül 8-10 ezer embert tartóztattak le, azonban ennél lényegesen kevesebb került később ténylegesen börtönbe. A vallomásokból, jelentésekből, beszámolókból, bírói ítéletekből készítette el *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, először 1921-ben megjelenő könyvét, mely szerint a kommunista kormányzat tevékenysége 587 dokumentált halálos áldozatot követelt. A vörösterroret követő fehérterror idején a kormány Váry kezdeményezésére hozta meg azon rendeletét, mely szerint a katonai hatóságoknak polgári személyekkel szembeni intézkedési jogköre egyértelműen megszűnt. A kormány megbízásából a fehérterror tetteseinek és áldozatainak felderítését is elkezdte, munkáját azonban Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztiarendelethez szimbolikussá alacsonyította. 1923 és 1926 között az emigráns magyarok hazatérésének elősegítésén fárado-

zott, erre megnyerte Nagy Emil és Pesthy Pál igazságügyi minisztereket, illetve a miniszterelnököt, Bethlen Istvánt is. 1926 novemberében falusi otthona, Csengőd felkerlte, vállalja el az 1926. évi novemberi-decemberi választásoknál az országgyűlési képviselőiséget. Váry, mivel egyetértett Bethlen irányelveivel, eleget tett a felkérésnek. Országgyűlési képviselőként a Nemzeti Egység Pártjának volt tagja, s a párt liberális szárnyához tartozott. Első felszólalása 1927. május 4-én hangzott el, és ebben szót emelt a politikai elítéltekkel szembeni megbocsátás érdekében. Emiatt Wolff Károly képviselő a képviselőház folyosóján *vörös főügyésznek* nevezte. A sajtóban és a képviselőházban egyaránt küzdött a munkanélküliség ellen, szociális intézkedések bevezetését szorgalmazta. Cikkeit többek közt a Pesti Napló közölte. Váryt háromszor, 1926-ban és 1931-ben és 1935-ben is megválasztották országgyűlési képviselővé. Váry nem értett egyet Gömbös Gyula fajvédő politikájával, az ország németbaráttá válásával és szélsőjobbra sodródásával pedig 1938-ban visszavonult a politikától. 1944. március elején leköltözött Balatonfüredre, majd eljárást indítottak ellene a nyilasok elleni nyilatkozatai és magatartása miatt. Feleségével megkíséreltek Svájcba emigrálni, sikertelenül. Ezután visszaköltöztek Budapestre, s Váry itt vészelte át az ostromot. Magyarország szovjet megszállása után a politikai rendőrség kihallgatta. 1947-ben fontos tanúvallomást tett Héjjas Iván és társai népbíróági perében. A kommunista hatalomátvétel után kitelepítették Hunyára, ám a kitelepítés feloldása után sem térhetett vissza a fővárosba, így Csengődre költözött, és itt is hunyt el 1953-ban. Pályájáról lásd részletesebben Nánási László monográfiáját: NÁNÁSI László, *A jogrend szolgáltatásban. Váry Albert élete és működése, 1875–1943*, Budapest, Magyarország Legfőbb Ügyészsége, 2015.

Vázsonyi Vilmos, született Weiszfeld Vilmos (1868–1926) ügyvéd, miniszter, polgári liberális legitimista politikus. Budapesten végzett jogot, azután ügyvéd lett. 1894-ben megalapította a Demokratikus Kört, és még ugyanebben az évben bekerült Budapest törvényhatóságába. 1901-ben demokrata párti programmal képviselővé választották. 1904-ben a vasutassztrájk idején vezette a sztrájkolók és a kormány közötti tárgyalásokat, majd a perbe fogott vasutasok védőügyvédje volt. Mint ügyvéd sikert aratott a Polónyi-Lengyel Zoltán-féle sajtóperben, majd a Lukács-féle panama-perben is. 1917. június 15-től augusztus 18-áig az Eszterházy-, majd 1918. január 25-től május 8-áig igazságügy-miniszter a második Wekerle-kormányban, közben választójogi tárcanélküli miniszter. Élesen fellépett a megélénkülő háborúellenes, forradalmi mozgalmak ellen, ellenezte a forradalmi Oroszországgal való békekötést. Választójogi törvényjavaslata védte az uralkodó körök érdekeit. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom napján emigrált, csak a proletárdiktatúra bukása után tért haza. Nemzeti Demokrata Polgári Párt néven újjászervezett pártjával a legitimistákat támogatta. Tevékenyen részt vett az 1924-ben alakuló, a baloldali ellenzék egy részét összefogó Demokrata Blokk létrehozásában és működésében. A frankhamisítási ügy parlamenti tárgyalásán a kisebbségi vélemény egyik szerkesztője volt, emiatt súlyos támadások érték a szélsőséges sovinizta, nacionalista körök részéről. A parlamentben többször felszólalt az antiszemitizmus és a szélsőjobboldali mozgalmak által elkövetett atrocitások ellen. 1926-ban külföldre utazott gyógykezeltetés céljából és a frankhamisítás bírósági tárgyalása idején hirtelen meghalt.

A Horthy-korszak első néhány éve a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely kedvezett a politikai szélsőségeknek, és bővelkedett - elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő - titkos társadalmi egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, melyek a politikai életre is bizonyos fokú befolyással rendelkeztek. E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszerve (a legálisan bejegyzett egyesületek egyébként pártpolitikai tevékenységet nem folytathattak) valamilyen társadalmi egyesület formájában, olykor informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki a tevékenységüket. Az ellenforradalom és a konszolidáció első éveiben egymást érték a különböző politikai indíttatású bűncselekmények, merényletek, elvetélt puccskísérletek, és számos ilyen esemény mögött felsejlettek a korszak olyan radikális jobboldali szervezetei, mint az Ébredő Magyarok Egyesülete, a Magyar Országos Véderő Egylet (mindkettőhöz köthető volt titokban működő fegyveres alakulatok), vagy éppenséggel a Kettőskereszt Vérszövetség. A Bethlen-kormány több hullámban kísérelte meg lefegyverezni a különböző paramilitáris csoportokat, azonban a parlamentben még 1923-1924-ben is élénk viták folytak a radikális jobboldali titkos társaságokhoz köthető bűncselekményekről és a tettesek érdemi felelősségre vonásának elmaradásáról, elsősorban Drozdy Győző, Fábrián Béla, Vázsonyi Vilmos és Rassay Károly ellenzéki politikusok kezdeményezésére, melyekben időről időre a Bethlen-kormány közvetlen vagy közvetett felelőssége is felmerült. Dokumentum-válogatásunk ezekbe enged bepillantást.